ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARININ CİNSEL EĞİTİMİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ (KKTC ÖRNEĞİ)

(Yüksek Lisans Tezi)

Leyla BARTİN

Lefkoşa-2020

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARININ CİNSEL EĞİTİMİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ (KKTC ÖRNEĞİ)

(Yüksek Lisans Tezi)

Leyla BARTİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Çağla GÜR

Lefkoşa-2020

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim Ve Araştırma Enstitüsü

Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı

TEZ ONAY SAYFASI

Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda, 21808211 numaralı, Leyla BARTİN'ın hazırladığı "Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Cinsel Eğitimi ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunması yapılmış ve adayın çalışmasının jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunmuş ve Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 29.05.2020

Jüri üyeleri	**İmza**
1) Doç. Dr. Çağla GÜR	…….
2) Yrd. Doç. Dr. Cahit NURİ	……...
3) Yrd. Doç. Dr. Başak BAĞLAMA YÜCESOY	…….

Prof. Dr. Tahir ÇELİK

Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Ad ve Soyadı: Leyla BARTİN

Tezin Başlığı: Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Cinsel Eğitimi ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi (KKTC Örneği)

Danışman: Doç. Dr. Çağla GÜR

Yıl: 2020

Yukarıda başlığı verilen ve tarafımca kaleme alınan bu tez çalışması içerisinde verilen tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu; bu çalışmaya özgün olmayan ve başka kaynaklardan aldığım bilgileri, akademik kuralların ve etik davranışların gerektirdiği şekilde, metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi beyan ederim.

Bu tez çalışmasının; Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü tarafından saklanmasına ya da elektronik olarak sunulmasına izin veriyorum.

Tarih:

İmza: _____

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın danışmanlığını yapan, önerilerini, desteğini, zamanını, enerjisini ve sabrını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Çağla GÜR'e saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum.

Araştırma süresince öneri, bilgi ve deneyimlerini aktaran desteğini her zaman arkamda hissettiğim çok kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Cahit NURİ ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü ve Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü hocalarıma teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Araştırmaya dâhil olan, düşünce ve duygularını dile getirerek destek veren bütün velilerime teşekkür ederim.

Her koşulda yanımda olan ve beni her anlamda destekleyen, çocukluktan bu yana hep varlığını hissettiğim yol arkadaşım, dostum, sırdaşım Rojhat ÖZER'e bana olan desteği ve inancından dolayı teşekkür ederim.

Beni her koşulda destekleyen, saygı, sevgi ve hürmetle baktığım, her zaman yanımda olduğunu hissettiğim rahmetli annem Besna BARTİN'a, maddi manevi her koşulda yanımda olan babam Yusuf BARTİN'a ve kardeşlerime sabırları ve destekleri için şükranlarımı sunarım.

ÖZ

Bu araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak, karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken, sıralı ve eş zamanlı karma yöntem örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, ilgili alan yazın taranarak geliştirilen ve uzman görüşü alınarak düzenlenen anket soruları ve yüz yüze görüşme için kullanılan yarı yapılandırılmış sorulardan yararlanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın nicel verileri 200 ebeveynden, nitel verileri ise aynı çalışma grubu içerisinden yüz yüze görüşme için gönüllü olan 15 ebeveynden elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik (frekans ve yüzde) ve Ki-Kare testi kullanılmıştır. Analiz için SPSS 26,0 kullanılmıştır. Nitel veriler ise betimsel analizle yorumlanmıştır.

Ebeveynlerin cinsel eğitimin gerekliliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, %94,5'inin cinsel eğitimin gerekli olduğunu düşündükleri görülmüştür. Nitel bulgular kapsamında13 ebeveyn cinsel eğitimin gerekli olduğu yönde yanıt verirken 2 ebeveyn olumsuz yönde yanıt vermiştir. Ebeveynlerin cinsel bilgilerin kimler tarafından/hangi yaşta verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, cinsel bilgilerin alınabileceği kişiler bağlamında hem nicel, hem de nitel bulgular temelde anne-babaya işaret ederken, anne baba dışındaki kişiler olarak öğretmen ve doktor belirtilmiştir. Ebeveynlerin cinsel bilgilerin içeriğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, nicel bulgular kapsamında cinsel eğitiminde yer alması gerektiği düşünülen konulara ilişkin olarak; cinsel organlar, bedensel değişimler ve cinsel istismar konularının en fazla tercih edilen konular olduğu görülmüştür. Nitel bulgular kapsamında, cinsiyet farklılığını nasıl anlattıklarına ilişkin ebeveynlerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde 9 ebeveynin böyle bir konuyu anlatmayacaklarına/nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar verdiği, 4 ebeveynin örneklendirerek anlatacaklarına, 1 ebeveynin konuyu sınırlandırarak anlatacağına, 1 ebeveynin ise bu konuda destek alacağına ilişkin yanıtlar verdiği görülmüştür. Çocuklarıyla onun bedensel değişimi konusunda neler paylaştıklarına ilişkin ebeveynlerin görüşleri incelendiğinde, 5 ebeveynin bilgi vermekten kaçınma, ne anlatacağını bilmeme gibi gerekçeler belirterek paylaşma yapma taraftarı olmadıkları görülmüştür. 10 ebeveyn ise; kişisel bakım, büyüme/değişme veya cinsellikle ilgili soruların içeriğine göre anlayacağı şekilde çocukla paylaşımda bulunduklarını/bulunacaklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin cinselliğe ilişkin sorular karşısında yaşadıklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, nicel bulgular kapsamında, ebeveynlerin %62,5'unun cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeyi uygun gördüğü, bununla birlikte ebeveynlerin %44,5'inin sorular karşısında rahat-doğal olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Nitel bulgular kapsamında ise 15 ebeveynden 6 ebeveynin rahat-doğal olduğunu belirttiği bulgusu elde edilmiştir. Sorular karşısında yaşanan güçlüklere ilişkin olarak ise en çok bilgi yetersizliği güçlüğü yaşandığı ifade edilebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimine yönelik nitelikli programlar geliştirilmesi ve öğrencilerin bu

konuda eğitim alması, bunun yanı sıra ebeveynlerin ve öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel eğitim, cinsel gelişim, özel gereksinimli çocuklar, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the views of parents with children with special needs on the sexual education of their children. The pattern of converging parallel mixed method was used in this study. Sequential and simultaneous mixed sampling method was used to create the working groups. The data of the research was obtained by making use of the questionnaire questions developed for face-to-face interview by scanning the relevant literature and organized by taking expert opinion. Quantitative and qualitative data of the study were obtained respectively from 200 parents and 15 of them who volunteered for face-to-face interviews within the same study group. Descriptive statistics (frequency and percentage) and Chi-Square test were used in the analysis of quantitative data. SPSS 26.0 was used for the analysis. Qualitative data were interpreted through descriptive analysis.

When the parents' views on the necessity of sexual education were examined, it was seen that 94.5% of them thought that sexual education was necessary. Within the scope of qualitative findings, 13 parents responded in the direction that sexual education is necessary, while 2 parents responded negatively. When the opinions of parents about who should be giving sexual information/at what age were examined, both quantitative and qualitative findings point to the parents in the context of the people from whom sexual information should be obtained, while the teachers and the doctors are specified as other options. When the opinions of parents regarding the content of sexual information are examined, It has been observed that sexual organs, physical changes and sexual abuse are the most preferred subjects regarding the issues that are thought to be included in sexual education within the scope of quantitative findings. Within the scope of quantitative findings, the responses of the parents concerning how they describe the differences in gender are examined, it was seen that 9 of the parents answered regarding that they wouldn't explain or tell such a topic like that, 4 parents would give examples by describing the issue, 1 parent would explain it by limiting the issue and 1 parent would give support on this theme. When the parents' opinions about what they have shared with their children about the change in their physical appearances were examined, the examinations showed that 5 of the parents have avoided to share the stating reasons such as giving information and not knowing what to tell. Also 10 parents reported that they are going to share some stuff according to the content of questions about personal care, growth / change or sexuality, in a way that the will understand. When the opinions of the parents about the experiences concerning questions about sexuality were examined, it was seen that within the scope of quantitative findings, 62.5% of the parents find it appropriate to wait until the child asks questions to give sexual information, however 44.5% of the parents stated that they were comfortable and natural in response to the questions. According to the qualitative findings, it was found that 6 of the parents out of 15 reported that they were comfortable and natural. The difficulties that observed in the questions are mostly regarded to the lack of knowledge. In the light of the information obtained from the researches, it is recommended to

develop qualified programs for the sexual education of children with particular needs and to educate students on that issue, as well as to raise awareness of parents and teachers on this issue.

Keywords: Sex education, Sexual development, Children with special needs, Parents with special needs children.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	**i**
ABSTRACT	**iii**
İÇİNDEKİLER	**v**
TABLOLAR	**viii**
ŞEKİLLER	**ix**
BÖLÜM I	
1. GİRİŞ	
1.1 Problem Durumu	**1**
1.2 Araştırmanın Amacı	**4**
1.3 Araştırmanın Önemi	**5**
1.4 Sayıltılar	**7**
1.5 Sınırlılıklar	**7**
1.6 Tanımlar	**7**
BÖLÜM II	
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	**9**
2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	**9**
2.1.1.Cinsel Gelişim ve Eğitime İlişkin Tanım ve Kavramlar	**9**
2.2.2. Cinsel Gelişim ve Aşamaları	**11**
2.1.2.1. Bedensel Değişimler ve Gelişmeler	**14**
2.1.2.2. Duygusal Değişimler ve Gelişmeler	**15**
2.1.2.3. Sosyal Değişimler ve Gelişmeler	**16**
2.1.3. Cinsel Gelişim Kuramları	**18**
2.1.3.1. Psikanalitik (Psikoseksüel) Kuram	**18**
2.1.3.2. Psikososyal Kuram	**20**
2.1.3.3. Zihinsel Gelişim Kuramı	**23**
2.1.3.4.Cinsiyet Şemaları Kuramı	**24**
2.1.4.Cinsel Eğitim	**26**
2.1.5 Tipik Gelişim Gösteren Çocuklarda Cinsel Eğitim ve Önemi	**28**
2.1.6. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Eğitimin Önemi	**29**
2.1.7. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Cinsel Eğitim	**31**
2.1.8.Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Anne-Babaların Cinsel Eğitime İlişkin Bakış Açıları	**34**
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
2.2.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	**34**
2.2.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	**38**

BÖLÜM III
3.YÖNTEM
3.1. Araştırmanın Modeli **42**
3.2. Çalışma Grubu **45**
3.3. Verilerin Toplama Araçları **51**
3.4. Geçerlik ve Güvenirlik **52**
3.5. Veri Toplama Süreci **53**
3.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması **54**

BÖLÜM IV
4. BULGULAR **56**
4.1.Nicel Bulgular ve Yorum **56**
4.2. Nitel Bulgular ve Yorum **74**
4.2.1. Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocuklara "Cinsel Eğitim" Verilmesi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Nitel Bulgular ve Yorum **74**
4.2.2. Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Konularla İlgili Bilgileri Anne-Baba Dışındaki Kişilerden Alması Konusundaki Görüşlerine İlişkin Nitel Bulgular ve Yorum **76**
4.2.3. Ebeveynlerin Cinsel Eğitimin İçeriğine İlişkin Görüşleri **79**
4.2.4.Cinselliğe İlişkin Sorular Karşısında Ebeveynlerin Neler Yaşadıklarına İlişkin Görüşleri **87**

BÖLÜM V
5.TARTIŞMA **94**
5.1. Cinsel Eğitimin Gerekliliğine İlişkin Görüşler **94**
5.2. Cinsel Bilgilerin Kimler Tarafından / Hangi Yaşta Verilmesi Gerektiğine İlişkin Görüşler **94**
5.3. Cinsel Bilgilerin İçeriğine İlişkin Görüşler **95**
5.4. Cinselliğe İlişkin Sorular Karşısında Ebeveynlerin Yaşadıklarına İlişkin Görüşler **97**
5.5. Ebeveynlerin Çocuğun Cinsel Eğitimine Yönelik Görüşlerinin Çocuğun Cinsiyetine ve Yaş Grubuna Göre Değişme Durumu **100**

BÖLÜM VI
6. SONUÇ VE ÖNERİLER
6.1. Sonuçlar **107**
6.2 Öneriler **110**

KAYNAKÇA **113**
EKLER **119**
EK 1. Milli Eğitim İzin Yazısı **119**

EK 2. Ebeveyn Anket Formu **120**
EK 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları **121**

TABLOLAR

		Sayfa
Tablo 1	Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	**46**
Tablo 2	Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Yaşa Göre Dağılımı	**46**
Tablo 3	Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımı	**47**
Tablo 4	Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	**47**
Tablo 5	Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı	**48**
Tablo 6	Çocukların Yaşa Göre Dağılımı	**48**
Tablo 7	Çocukların Yetersizlik Durumuna Göre Dağılımı	**49**
Tablo 8	Nitel Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler	**50**
Tablo 9	Cinsel Eğitimin Gerekli Olup Olmadığına İlişkin Yanıtların Dağılımı	**56**
Tablo 10	Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtların Dağılımı	**57**
Tablo 11	Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Cinsiyeti Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları	**59**
Tablo 12	Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Yaş Grupları Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları	**61**
Tablo 13	Çocukların Cinsel Bilgileri Kimden Alması Gerektiğine İlişkin Yanıtların Dağılımı	**63**
Tablo 14	Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtların Dağılımı	**64**
Tablo 15	Cinsel Bilgi vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Cinsiyeti Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları	**66**
Tablo 16	Cinsel Bilgi vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Yaş Grupları Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları	**68**
Tablo 17	Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtların Dağılımı	**69**
Tablo 18	Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Cinsiyetleri Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları	**71**
Tablo 19	Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Yaş Grupları Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları	**73**
Tablo 20	Çocuğun Cinsel Eğitiminde Yer Alması Gerektiği Düşünülen Konulara İlişkin Yanıtların Dağılımı	**74**

ŞEKİLLER

		Sayfa
Şekil 1	Cinsel Eğitimin Gerekli Olup Olmadığına İlişkin Yanıtlar	**57**
Şekil 2	Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtlar	**58**
Şekil 3	Cinsel Bilgilerin Kimden Alınması Gerektiğine İlişkin Yanıtlar	**63**
Şekil 4	Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar	**65**
Şekil 5	Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtlar	**70**
Şekil 6	Çocuğun Cinsel Eğitiminde Yer Alması Gerektiği Düşünülen Konulara İlişkin Yanıtlar	**75**

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlar başlıkları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, bireyin topluma uyum sağlamasına yönelik olarak gerçekleşen bir sürece işaret etmektedir. Birey eğitim süreci sonucunda hem kendisine faydalı olacak, hem de toplum tarafından kabul görecek nitelikte davranışlar geliştirir. Bununla birlikte eğitim süreci, bireyin özel gereksinimli olma durumu ve ebeveynlerin sürece yaklaşımı ile yakından ilişkilidir. Çocuklukta verilen eğitim, bireyin yetişkinlikte sergileyeceği davranışlar üzerinde etkilidir.

Çocuğa eğitim ilk kez ebeveynleri tarafından verilir. Diğer bir deyişle, eğitim ailede başlamaktadır. Günümüzde; aile erkekle kadının kendi iradeleri doğrultusunda bir araya gelip oluşturdukları çatının altında çocuklarıyla beraber kurdukları toplumsal bir grup olarak tanımlanmaktadır (Çetinkaya, 2010; MEB, 2015). Bir bebeğin doğumu ailenin içinde bulunduğu yaşantıyı ve düzeni değiştirmektedir. Aile gelişen bu yeni sürece uyum sağlamaya çalışmaktadır (Hallahan ve Kaufmann, 2009).

Çocukluk dönemi; birçok bilim insanının, din adamlarının, devlet büyüklerinin, eğitime gönül vermiş eğitimcilerin, yazarların, ilgi alanı çocuk olan herkesin kendi bilgi birikimleri ve düşünceleri doğrultusunda açıklamaya çalıştığı özel bir süreçtir. Bu dönemi tanımlamaya çalışanların genelde masumiyet, bilişsel yapı, cinsellik ve fiziksel gelişimitemel alarak açıklamalardabulundukları görülmektedir. Tarih boyunca, çocuk ve çocukluk dönemi için yapılan tanımlarda farklılıklar görülmektedir (Tan, 1989).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde on sekiz yaşa dek her birey çocuk olarak tanımlanmaktadır(Şirin, 2011). Dünya Sağlık Örgütü ise, 19 yaş

ve altını çocuk olarak kabul etmektedir (WHO, 2013). Çocuk kavramı konusunda hukuki anlamda birçok tartışmanın olduğu ve farklı hukuk alanlarındaki uzmanların kendi alanlarıyla ilişkilendirip farklılıklar yaratarak çocuğun belli özellikleri temel alınarak farklı tanımlar yaptıkları görülmektedir (Çelik, 2005; Reid, 2011). Çocukların yetişkinlerden farklı oldukları, onlara karşı tutum ve davranışlarında yetişkin bireylere gösterilenden farklı olması gerektiği yapılan tanımlardan anlaşılmaktadır (Bağlı, 2003).

Yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin, tipik gelişim gösteren bireylerin ailelerinden daha fazla sorumluğunun mevcudiyeti bilinen bir gerçektir (Özen, 2008; Whirter ve Voltan-Acar, 1998). Ebeveynlerin özel gereksinime ihtiyaç duyan bir bebeğe sahip olması, hem ebeveynler için hem de ailenin diğer üyeleri için oldukça sıkıntılı ve zor bir süreç anlamına gelmektedir (Hallahan ve Kaufmann, 2009). Duruma bakıldığında "yetersizliği olan çocuk kimdir?"sorusuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Yetersizliği olan çocuklar, tipik gelişim gösteren çocuklardan farklı bir gelişim süreci yaşayan çocuklardır (Kırcaali İftar, 1998).Yetersizliğe sahip bireyler fiziksel, sosyal-duygusal ve öğrenme açısından farklılığı olan bireylerdir (MEB, 2011). Bu bağlamda çeşitli yetersizlik türleri söz konusu olmaktadır. Bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Zihinsel yetersizlik, doğum öncesi, doğum sonrası ve doğumdan sonra oluşan farklı sebeplerden dolayı, gelişimsel olarak birçok beceri alanında yetersiz olmaya işaret eden, bireyin akranlarına göre dörtte bir ve daha yüksek seviyede oluşan gerililiğin sürekli olma durumudur (MEB, 1991).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerintipik gelişim gösteren bireylere kıyasla bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimleri geridedir (Bosch, 2010). Down Sendromu; bireyin vücudunda bulunan hücrelerin 47 kromozomlu olması durumudur. Bir hastalık değildir. Genetik kökenden kaynaklı doğumsal bir kromozom bozukluğudur. Zamanla ortaya çıkmadığı gibi bütün dünyada ve bütün insan ırklarında görülen bir durumdur (Dost ve Yaşam, 2002). Çoğunlukla orta düzeyde zihinsel yetersizliği beraberinde getirmektedir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), ömür boyu devam eden, dürtüsellik, dikkat eksikliği ve çok fazla hareketli olma belirtilerinin olduğu bir bozukluktur (Jensen ve ark. 2001). DEHB, çocuklarda çoğunlukla aşırı hareketlilik olarak görülürken, yetişkin bireylerde dürtüsellik ve dikkatsizliğe bağlı olarak bilişsel anlamda daha yetersiz beceriler sergileme durumu olarak karşımıza çıktığı öne sürülmektedir (Woods ve ark., 2002).

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), ilk başta sosyal ve iletişimsel olarak gecikme ve diğer becerilerdeki düzensizlik olarak kendisini göstermektedir (Reichow ve Volkmar, 2010; Webb ve ark., 2011).DSMIV- TR (2000)'ye göre OSB; kullanılan iletişim dilindeki yetersizlik, yenileyici davranışlar, sınırlı basmakalıp davranışlar gibi durumlarla mevcudiyet gösteren gelişimsel bir bozukluktur (Diken, 2010). Otizmli bireylerde, göz göze gelme, jest ve mimikler, bedensel dilde iletişim gibi davranışları gözlemlemek çok mümkün değildir. Bunlarve diğer bazı becerilerde önemli derecede eksiklikler görülmektedir (Cotugno, 2009; Krasny ve ark.,2003).

Fiziksel Yetersizlik ise bireyin bedensel kaynaklı bir uzuv kaybı, ya da nörolojik kaynaklı felç gibi bir durumdan ötürü bazı uzuvlarını kullanamama durumuna işaret etmektedir.

Diğer tüm eğitim alanları gibi cinsel eğitim de, yetersizliği olan çocuklar için önem teşkil etmektedir. Cinsellik bireylerin üzerinde bedensel ve psikolojik açıdan önemli etkileri bulunan, sağlıkla yakından ilişkili veçözümlenmesi güç olgulara işaret eden hassas bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Poroy ve Gallagher, 2005).Okul öncesi eğitimde, İlköğretimde veya Ortaöğretimde cinsellik, cinsel eğitim, cinsel gelişim gibi önemli konuların eğitim programlarında yer almadığı görülmektedir. Bu konuda çeşitli problemler yaşanmasına rağmen, cinsel eğitime yönelik konular üzerine durulmamaktadır. Bu konular özel gereksinimli çocukların devam ettiği eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programlarında da yer almamaktadır (Topçu, 2009).

Toplumun önemli bir parçası olan özel gereksinimli çocukların cinsel eğitim almalarının önemli olduğu, bu konuda ebeveynlerin bilgilendirilmesi gerektiği, bu konuda daha çok araştırmaya gerek duyulduğu ve özel gereksinimli çocuklar için

düzenlenen eğitim programlarında mutlaka cinsel eğitiminde yer almasının gerektiğiyapılan alan yazın taramaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin görüşleri, eğitimi destekleyecek olan ve çocuk küçük yaştayken eğitimi ilk verecek olan kişiler olmaları dolayısıyla, eğitimin şekillendirilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Etkin eğitim süreci planlamaları yapılabilmesi için önce ebeveynlerin görüşlerinden yola çıkılmalıdır. Alan yazın tarandıktan sonra KKTC'de özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin cinsel eğitim konusundaki görüşlerine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada "Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşleri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi (KKTC Örneği) amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmaktadır:

1. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel eğitimin gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel eğitimin içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel bilgilerin hangi yaşta/ kimler tarafından verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin cinselliğe ilişkin sorular karşısında yaşadıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuğun cinsel eğitimine yönelik görüşleri çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?
6. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuğun cinsel eğitimine yönelik görüşleri çocuğun yaş grubuna göre farklılık göstermekte midir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Dünyada, Türkiye'de ve ülkemizde son yıllarda, evlilik yaşı düşmekte, istenmeyen gebelikler, cinsel uyumsuzluklar, cinsel suçlar, cinsel şiddet ve cinsel istismar gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca dünyada 40 milyon, Tütkiye'de ise iki yüz bin civarında insanın yakalandığı AIDS hastalığı, bütün dünyayı tehdit etmektedir (WHO, 2019). Çocukların yukarıda sayılan cinsel tehlikelerden korunabilmesi için öncelikle tehlikelerin farkında olmaları ve bu konularda doğru bilgilerle donatılmaları gerekmektedir. Doğru bilgilerle donatılmış kişi, kendine güvenmekte ve cinsellikle ilgili duyduğu yanlış bilgileri kolaylıkla reddedebilmektedir. Arkadaşlarının uygunsuz teklif ve davranışlarına direnmede daha başarılı olmakta; yaptıklarının sonucunu düşünerek kendini kontrol edebilmektedir (Gökdeniz, 2008).

Yaşam boyu gelişen, olgunlaşan, sonuçta kendine yeterli olabilmeyi öğrenmesi beklenen çocuğun eğitimi için genel bir çerçeveyegöre belli kalıplar vardır. Bu kalıplar toplumun değer yargılarına göre az ya da çokdeğişebilmektedir. Ancak çocuğa kendinden beklenen cinsel davranışların ne olduğu sağlıklı bir şekilde öğretilememektedir. Çünkü toplumda cinsellikle ilgili bilgi birikiminin tarafsız ve tutarlı bir şekilde sağlanmasında güçlükler yaşanmaktadır (Ekşi, 1999).

Yetişkinin sergilediği kendi cinsiyetine özgü davranışları, çocuğun cinsellikle ilgili ilk deneyimlerini oluşturmaktadır. Cinselliğin biyolojik / fizyolojik boyutu kadar yakın çevrenin ilişkileriyle gelişen ve şekillenen sosyal ve duygusal boyutu da çok önemlidir. Bu noktada cinsel eğitimin içeriğini belirlemek gerekir. Çünkü cinsel eğitim denince pek çok yetişkinin aklına cinselliğin fizyolojik yönünün geldiği görülmektedir. SIECUS (Sexuality Information and Education Council of the United States)'a göre cinsel eğitim, bilgilendirme, tutum geliştirme, inançlar, değerler, ilişkiler ve mahremiyet konularını ele alan ve yaşam boyu süren bir süreçtir. Cinsel eğitim, cinsel roller, kişiler arası ilişkiler, sevgi, mahremiyet, vücut algısı ve üreme sağlığı konularının hepsini birden kapsayan bir eğitimdir (SIECUS, 2000).

Her ebeveyn çocuğunun yaşı ve gelişim aşaması ne olursa olsun cinsel gelişim sürecinin herhangi bir döneminde çocuğunun "ben nerden geldim?" , "ben neden ağabeyimden/ablamdan farklıyım?" gibi soruları ile karşılaşacaktır. Bazı

aileler çocuğunun bu tür sorular sormasını normal karşılar ve uygun tepkiler gösterirken, birçok aile çocuğuna cinsel eğitim verme aşamasında nasıl yaklaşması gerektiğini bilmemektedir (Rozan, 1988).

Çocukların kendilerini sağlıklı ve iyi hissetmeye, aynı zamanda kız-erkek olmanın önemli olduğunu öğrenmeye ve benimsemeye ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçları doğrultusunda çocukların cinsellikle ilgili bilgileri doğru kaynaktan ve doğru zamanda edinmeleri gerekmektedir. Buna karşın, ebeveynler ve öğretmenler, kendilerine çocuk tarafından soru yöneltilmediği sürece cinsel eğitim vermekten kaçınmaktadırlar (Semerci, 2014). Cinsellik bireylerin üzerinde bedensel ve psikolojik açıdan önemli etkileri bulunan, sağlıkla yakından ilişkili veçözümlenmesi güç olgulara işaret eden, hassas bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Poroy ve Gallagher, 2005).

Cinsel eğitim bebeklikten başlayıp yetişkinliğe dek devam edenbir sürece işaret etmektedir. Bireyin bedenini ve cinsiyetine ilişkin özellikleri tanıması, karşıt cinsiyeti tanıması, cinsel kimlikleri bilmesi, temel cinsel dürtülerinin kontrolünü yapabilmesi ve kendini koruyabilmesi gibi konuları içine almaktadır. Duygusal gelişimde ve bireyin sosyal kabulünde oldukça önemli bir role sahiptir (Akay, 1999; Başaran, 1998).

Günümüzde sosyal medyanın gelişmesiyle, sosyal medyaya yansıyan birçok istismar vakası ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu yüzden ailenin çocuk üzerindeki etkisi ve bu durumun önlenmesi durumu aileyi de kapsamaktadır.

Cinsel eğitimin kazanıldığı ilk yer ailedir. Bu yüzden ailelerin cinsel eğitim konusundaki görüşleri ile ilgili geniş bilgiler edinilip bu konuda programlar oluşturulması önem taşımaktadır. Risk durumlarının belirlenip bu konuda geniş önlemler alınması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitim konusundaki görüşlerine ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa ebeveynlerin görüşlerinin bilinmesi, konuya ilişkin alınacak önlemler, yürütülecek projeler ve uygulamaları da etkileyecektir. Tüm

bunlardan yola çıkılarak, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bunların dışında ailelerin ve toplumun cinsel eğitimin içeriğinin ne olduğuna ilişkin farkındalık kazanmasının da destekleneceği, çalışmadan yola çıkılarak ebeveynlerin konuya ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarının neler olduğunun göz önünde bulundurularabileceği ve böylece ebeveynlere, çocuklara, öğretmenlere hatta tüm toplumun bilinçlenmesine yönelik programlar geliştirilebileceği söylenebilir.

1.4. Sayıltılar

Çalışma KKTC'de bulunan özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmadan elde edilen veriler gerçeği yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Bu araştırmanın nicel verileri çalışmaya katılmaya gönüllü olan özel gereksinimli çocuğa sahip 200 ebeveynden oluşmaktadır. Nitel veriler ise aynı çalışma grubu içerisinden yüz yüze görüşme yapmak için de gönüllü olan 15 ebeveynden elde edilmiştir.
2. Araştırma; Karma Yöntem Araştırmalarından Yakınsayan Paralel Desen çerçevesinin uygulamalarıylave
3. Araştırmacı tarafından geliştirilen nitel soru formu ve ankette yer alan sorularla, sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Cinsel Gelişim: Bireyin kendisinin soyunu devam ettirmesine olanak sunan cinsel organlarının büyüyerek gelişmesine ve bu bağlamda oluşan davranışların değişikliğini kontrol etmesini kapsamaktadır (Binbaşıoğlu, 1995).

Cinsiyet: Bireyin kendisini kadın/ erkek olarak hissetmesine işaret etmektedi (Akalın, 2003).

Cinsellik: Kalıtıma dayalı, bireyin dişilik ve erillik durumunu gösteren, kendiliğinden gelişen veya öğrenilmiş davranışlardan oluşan durumdur (Başaran, 2005).

Cinsel Eğitim: Sadece çocukların sosyal kurallara uymasını sağlamak amacıyla değil, özgür bir şekilde gelişim ve cinsel güçlerinin dizginlemesi, kendisi ve diğer bireylerin mutlu olması için bunlardan yararlanmasına yardımcı olan bir sürece işaret etmektedir (Santrock, 2012; Yurdakul, 1999).

Çocuk: Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı tanımlamaya göre, 19 yaş ve altındaki her birey çocuk olarak kabul edilmektedir (WHO, 2013). Türkiye tarafından 1994 yılında onaylanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca 18 yaşın altındakiler çocuk olarak tanımlanmaktadır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar olarak iki bölümden oluşmaktadır.

2.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde cinsel gelişim ve eğitime ilişkin tanım ve kavramlar, cinsel gelişim ve aşamaları, cinsel gelişim kuramları, cinsel eğitim, normal gelişim gösteren çocuklarda cinsel eğitim ve önemi, özel gereksinimli çocuklarda cinsel eğitimin önemi, özel gereksinimli çocuklar ve cinsel eğitim ve özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babaların cinsel eğitime ilişkin bakış açıları başlıkları ele alınmıştır.

2.1.1.Cinsel Gelişim ve Eğitime İlişkin Tanım ve Kavramlar

Cinsel gelişim, bireyin kendi cinsiyeti ile ilgili üreme organlarının gelişmesini ve bu süreçte cinsellikle ilgili tutum, davranış ve düşüncelerini kapsamaktadır. Cinsel gelişim diğer gelişim alanları gibi ömür boyu sürmekte ve bireyin tüm gelişim alanlarını etkilemektedir (Koran, 2018). Bireyin yaşamı boyunca devam eden bir süreci kapsayan cinsel gelişim, bireyin üreme, cinsel doyum, sevgi ve kişisel tatmin ihtiyaçlarını betimleyen ve özellikle ergenlik döneminde belirginleşen cinsellikle ilgili duygu ve davranışları etkilemektedir (Kıran ve Yılmaz, 2011; Aksoy, 2016).

Cinsellik, bireyde kalıtımsal olabileceği gibi çevre ve toplumdan da etkilenen bir sürece işaret etmektedir. Kalıtımsal olarak cinsellik bireyin cinsiyetini ve cinsiyetine ilişkin temel davranışlarını kapsarken, toplumsal açıdan kişinin içinde bulunduğu çevre ve çevresini rol model almasına bağlı olarak gelişmektedir (MEB, 2013).

Bireyin kendini kadın ya da erkek olarak algılaması olarak tanımlanan cinsel kimlik, sergilenen davranışlar ile dışa vurulmaktadır. Sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi açısından çocuğun kendi cinsiyetini fark edebilmesi, bedenini tanıması ve kabullenmesi önemlidir (Bredekamp, 2015). Bu bağlamda sağlıklı bir gelişim

sürecinin öneminden bahsedilebilir. Gelişimin her sürecinde kritik dönemler söz konusudur. Bu kritik dönemlerde, birey gelişimini tamamlamadığı takdirde, diğer bir gelişim döneminde yaşayacağı problemlerin ortaya çıkma ihtimali yüksek olabilmektedir. Birey, gelişim sürecinde içinde olduğu dönemin gelişim özelliklerine ilişkin kazanımları elde edinmiş olmalıdır. Aksi durumlarda, süreç sağlıklı işlememiş olmaktadır. Örneğin, 30-72 ay arasındaki dönem dil gelişimi açısından kritik bir süreçtir. Aynı şekilde cinsel kimlik döneminde 5-11 yaş arasındaki dönem kritik süreç olarak ifade edilmektedir. Bireylerin bu dönemleri sağlıklı bir şekilde geçirmeleri oldukça önemlidir (Arı, 2005). Bununla birlikte, ergenlik dönemi gelişim psikologların en çok önemsedikleri dönemdir. Bu dönemin bireyin bir takım sorunlarla karşılaştığı bir dönem olduğu çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Fiziksel, ruhsal ve cinsel değişimlerin bireyi zorlayan bir sürece yönlendirdiği ifade edilmektedir (Durmuş, 2010; Berk, 2013).

Ailelerin, özel gereksinimli bireylerin sergiledikleri davranışların doğal ve olması gereken bir durum olduğunu, bu durumun olumlu davranışlar olarak sergilenebilmesinin ailenin göstermiş olduğu tutuma bağlı olduğunu bilmeleri gerekmektedir. Aileler, yetersizliğe sahip bireylerin yaşayacağı cinsel gelişim dönemlerine yönelik olası davranış değişiklikleri konusunda bilinçlendirilmelidirler. Bu, sadece aile için değil, yetersizliği olan bireyin yakın ve uzak çevresi içinde geçerlidir (Zihinsel Engelliler Aile Eğitimi Rehberi, 2007). Özel gereksinimli bireylerde tipik gelişim gösteren bireyler gibi ergenlik dönemlerinde aynı merak duygusunu taşıyabilmektedirler. Bununla birlikte, yetersizliklerinden ötürü çok fazla doğru veya yanlış arasında ayırım yapamadıkları için bireyin cinsel olarak suiistimal edilmesi olarak tanımlanan cinsel istismara karşı kendilerini korumakta akranlarına göre daha fazla güçlük yaşamaktadırlar (Sarı, 2005; Briggs, 2006).

Özel gereksinimli bireylerin de tipik gelişim gösteren yaşıtları gibi ergenlik döneminin özelliklerine ilişkin problemler yaşadıkları görülmektedir. Ancak, yaşıtlarından farklı olarak bu problemlerin çoğunun uygun olmayan cinsel davranışların sergilenmesi olduğu ifade edilebilir. Bireyden beklenen, cinsel gelişim döneminin gerekliliğine bağlı olarak yaşına uygun bir olgunlaşmanın ve dönemin gerektirdiği davranışların sergilenmesidir (Trawick-Swith, 2013). Fakat birey bu

olgunluğa ulaşamamışsa, uygun davranışları sergilemekte zorlanıyorsa; bu durum bireyde cinsel davranış problemleri olduğu şeklinde belirtilebilmektedir. Özel gereksinimli çocuklar ergenlik dönemlerinde problemli davranış olarak belirtilebilecek cinsel objeler, uygunsuz zaman ve mekânlarda öpme, kucaklama ve sarılma, el tutma, cinsel organlara dokunma, karşısındakinin cinsel organına dokunma, mastürbasyon vb. davranışlar sergileyebilmektedir (Ateş ve Ateş, 2006; Manoj ve Suja, 2018). Özel gereksinimli bireylerin sağlıklı bir cinsel gelişim dönemi geçirebilmesi ve olumlu davranış sergileyebilmeleri için bireyin içinde bulunduğu çevrenin de, aile ve kurum gibi bilinçli ve olumlu tutumlar sergilemesi gerekmektedir (Zihinsel Engelliler Aile Eğitimi Rehberi, 2007). Birey ve çevredeki problemli davranışlar fark edilmeli ve cinsel davranışlar konusunda iki tarafa da anlayacakları şekilde gerekli bilgi veya eğitim uygulanabilmelidir.

2.1.2. Cinsel Gelişim ve Aşamaları

Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi cinsel gelişim de doğumdan itibaren başlamaktadır (Koran, 2018). Tüm gelişim alanları birbiriyle ilişkilidir. Bilişsel gelişimin etkisi cinsel dürtüleri ve tutumunu kapsamaktadır. Duygusal gelişim ise bireyin psikolojik olarak sağlıklı olma durumunu, kendisini sevmesini ve benimsemesini, karşı cinse ilgi duyması gibi durumları kapsamaktadır. Sosyal gelişimin etkisi toplumun dayattığı cinsel kimliği ve cinselliğe olan bakış açısını kapsamaktadır. Bedensel gelişimin etkisi ise bireyin cinsel organlarında büyümeyi, hormonsal olarak değişimi etkilemektedir (Eylen, 2000).

Cinsellik, tam anlamıyla ne olduğumuzu, kim olacağımızın bir ifadesi olmaktadır. Çok boyutlu bir süreç olmasının yanında sevgiyi değerli kılar. Bireyin sevildiğini ve sevdiğini hissetmesi gibi duyguları ifade eden çok boyutlu bir süreç olduğu söylenmektedir (Murphy ve Elias, 2006). Sadece bir temel ihtiyaç olarak değil, bizi biz yapan değerlerimiz ve karakterimiz ile şekillenmektedir. Toplumsal ahlak, kültür ve etik kurallarından etkilenen cinsellik, bir ömrü buyu devam eden bir süreçtir (Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, 2009).

Bireylerin dönemler halinde cinsel gelişim özelliklerinin bilinmesi, hem sağlıklı cinsel gelişimin desteklenmesi hem de öğrencilerin risk davranışlarından korunması açısından önem taşımaktadır. Aşağıda dönemlere göre cinsel gelişim açıklanmaktadır:

Bebeklik Dönemi: Bu dönemde bireyin hayatını sürdürecek temel kazanımların kazanıldığı dönemdir (Tuzcuoğlu, 2004). Bebek arama ve emme refleksleriyle dünyaya gelmektedir. Bu refleksler bebeğin beslenmesi ve yaşaması için elzem olarak kabul edilmektedir (Kaçan, 2015). Çocukta bu dönemde haz verici durum emmedir. Çocuk ağzını tam kullanarak yaptığı bu emme durumundan sonra dişlerinin de çıkmasıyla beraber durum ısırmadan haz almaya dönmektedir (Bayhan ve Artan, 2004; Düzkantar, 2010). Bunlar, çocukların ilk keşfettiği cinsel belirtilerdir (Düzkantar, 2010). 18. aydan sonra bebek yavaş yavaş ilgisini ağız bölgesinden, anüs bölgesine doğru kaydırmaya başlar. Bebeklik döneminde halen eline aldığı nesneyi ağzına götürerek keşfetme süreci devam etmekle birlikte, dışkı kontrolüne ilişkin durumlar artık ön plana çıkmaya başlamaktadır (Kasten, 2017). Bu süreçte çocuğa haz veren durum dışkısını kontrol edip, kendindeki bedeni kontrol etme olgusunun farkına vardığı süreçtir. Her dönemdeki eğitim sürecinin önemli olduğu gibi, bu dönemde de verilen tuvalet eğitiminde ailenin tutumu oldukça önemlidir (Düzkantar, 2010). Bu dönemde çocuklarda utanma kavramı olmadığı için birbirlerine cinsel organlarını gösterebilirler. Bu dönemin sonları çocuğun 'Ben bir kızım.', 'Ben bir erkeğim.' kavramını öğrendiği dönemdir. Çocuğun bu süreçte dili de gelişmektedir. Bununla beraber vücudunu tanımaya, organ ve uzuvlarının isimlerini söylemeye başlar (Bayhan ve Artan, 2004).

Erken Çocukluk Dönemi: Bu dönemde çocuklar oldukça meraklıdır (Elibol, 2017). Öpme, sarılma, bedensel temas ile sevgilerini göstermeye çalışmakta, kendilerinin nereden geldiklerine, nasıl doğduklarına ilişkin sorular sorabilmektedirler. Kız ve erkek çocuklar arasındaki bedensel farklılıkların ayrımını yapabilmekte ve kendi cinsel organını inceleme ve dokunma davranışı sergileyebilmektedirler. Ayrıca karşı cinsin davranışlarını sergilemeye isteklidirler. Örneğin bu yaştaki bir kız çocuğu erkek çocuk gibi ayakta idrarını yapmaya istek duyabilir. Bu yaşta çocuklar cinsel meraklarını oyunlarına yansıtarak evcilik, doktorculuk gibi oyunlarında hem cinsinin

veya karşı cinsin vücuduna dokunabilirler veya bakabilirler (Koran, 2018). Çocuğun cinsel merakının gelişmeye başladığı bu yaşta çocukta mastürbasyon davranışı gözlemlenebilmektedir. Bu dönemde gözlemlenen mastürbasyon davranışı çocuğun cinsel organını elle veya bir nesne ile uyarması, yüzükoyun yere uzanıp sürtünmesi gibi davranışlar şeklinde görülebilmektedir. Mastürbasyon davranışının yoğunlaşması ve çocuğun diğer aktivitelere katılmaktansa mastürbasyon yapmayı tercih etmesi dikkat edilmesi gereken bir konudur. 3-6 yaş arasındaki çocukların doğal ve beklendik cinsel gelişim davranışlarının yanı sıra cinsel gelişimi açısından riskli olarak değerlendirilen ve uzman desteği alınması gereken davranışların bilinmesi ve önlem alınması önem taşımaktadır. Çocuğun cinsel organına dokunma isteğinin günlük yaşamını olumsuz etkilemesi, ısrarcı bir şekilde başkalarının cinsel organına dokunmak istemesi, kendine zarar verecek ve yaralayacak şekilde mastürbasyon yapması, çocuğun cinsel istismara uğradığına yönelik şüphe, cinsel ilişki taklidi yapmak veya arkadaşlarını cinsel ilişki taklidi yapmaya zorlamak, giyinmeyi reddetmek, bedenini ve cinsel organlarını gizlice başkalarına göstermek mutlaka profesyonel destek alınması gereken davranışlardır (Koran, 2018).

Orta Çocukluk Dönemi: Bu dönem 6-11 yaşı kapsamaktadır (Santrock, 2012). Bu süreç, araştırmacılara göre, durgunluk dönemi olarak geçmektedir. Bu dönem ergenlik dönemine göre daha sakin bir dönemdir (Santrock, 2012). Çocuk, cinsellikle ilgili davranışlar konusunda erken çocukluk dönemine göre daha olgun ve bilinçli bir durumdadır ve ona göre davranmaktadır (Mandan Sürücü, 2009). Çocuk gözlemlediği ya da öğrendiği davranışları sosyal çevrede uygulayarak buna yönelik geri dönütler almakta ve kendini bu dönütlere göre geliştirmektedir. Çocuk sosyal çevresini sürekli izleyerek yeni gelişen davranışlar edinmektedir (Düzkantar, 2010). Bu dönemde çocuklar kendi bedenlerine yoğun olarak duyarlı olmaktadırlar. Kendi yaşıtlarının kendisi hakkında düşünceleri önemlidir (Nichcy, 1992; Haroian, 2000; Mandan-Sürücü, 2009).

Ergenlik Dönemi: Gelişimin bu döneminde cinsel olarak değişikliklerin vücutta oluşması süreci yaşanır. Bunlar; memelerin büyümesi, belli yerlerde kıllanma, sesin değişmesi, vücuttaki yağ dengesinin değişimi, kemiklerin gelişimi ve en önemlisi kızlarda menstruasyonun, erkeklerde spermatogenezin başlaması olmaktadır.

Kızlarda gelişimsel özellikleri 8-13 yaşında erkeklerde ise 9-13 yaşında görülmeye başlamaktadır (CETAD, 2007). Bu dönemde yaşanan hormonal değişimler cinsellik dürtüsünde artışa yol açmaktadır. Bununla birlikte ergenler, toplumsal ilişkilerde cinselliğin nasıl yönetilebileceği hakkında oldukça ilgili bir hale gelmektedirler. Başkalarının bakış açısından bakabilmeyi ve kendisi üzerinde düşünebilmeyi de içeren ergenlik döneminde edinilen yeni bilişsel yetenekler bu yöndeki çabalarını etkilemektedir (Santrock, 2012). Toplumsal bağlam, bireyin cinsiyetine ve cinsel dürtülerini sergilemeye yönelik davranışlar üzerinde etkili olmaktadır (Berk, 2013).

Bu süreçte bağımsız olma düşüncesi ve karşı cinse karşı olan ilginin arttığı bir süreçtir. Aynı zamanda kendi vücutlarına karşıda daha duyarlı olurlar. Mastürbasyon gibi davranışlarda artma olur (Nıchcy, 1992; Haffner, 2007; Mandan Sürücü, 2009). Birey bu dönemde ebeveynleri arasındaki sevgi bağını örnek alarak hayatına insan alır. Birey için bu dönem ileriye dönük bir yaşam şekli için teme atma sürecidir. Birey bundan sonraki yaşamına şekil verme sürecindedir (Düzkantar, 2010).

Cinsel gelişimde bireyin fiziksel ve duygusal anlamda yaşanan süreci anlaması onun olumlu bir kişilik kazanmasını sağlamaktadır. Bireyin bu süreç boyunca başkalarının haklarına saygı duymayı, saygılı bir tavır sergilemeyi, fikir ayrılıklarına saygı gösteren davranışlar sergilemesi ergenlik döneminde kendisini geliştirme süreci boyunca olumlu katkı sağlar (Murphy ve Young, 2005).

2.1.2.1. Bedensel Değişimler ve Gelişmeler

Kız çocukları genel olarak erkeklere göre daha erken ergenlik dönemine girerler. Bu dönemde kız çocukları kendi akranları olan erkeklerden daha uzun ve daha kilolu olabilmektedir. Tabi her zaman bu durum böyle değildir. Bireysel farklılıklarda göz önünde bulundurulmalıdır. Bu dönemin en temel özelliği fiziksel olarak bir büyümenin olmasıdır. Boy olarak kızlar 10 ve 12 yaşlarında erkeklerden daha uzun olurken bu süreç 16 ve 18 yaşlarında yavaşlar. Erkeklerde 18 ve 20 yaşları arasında uzama durmaktadır. Bu süreçte boy dışında kızlarda ve erkeklerde kilo ve yağlanmada artar. Kızlarda daha çok kalça ve göğüslerde yağlanma görülürken, erkeklerde kas ve kemiklerin büyümesiyle kilo artışı görülmektedir. Fakat bu değişimler iklim, genetik ve beslenmeyle farklılık gösterebilmektedir. Bu dönemde

vücutta bulunan bütün kemiklerde büyüme hızlanmaktadır. Bu büyümeyle beraber bireyde çeşitli sakarlıklar meydana gelir. Birey büyümeye uyum sağladıktan sonra bu durum ortadan kalkmış olur (Arı, 2005; CETAD, 2006).

Bedensel değişimlerin ergenlik dönemindeki bir diğer göstergesi, kişinin cinsiyetine bağlı olarak özelliklerin kazanılmasıdır. Bu dönemde erkelerde penis ve testislerde büyüme, genital bölgede kıllanma, göğüste ve koltuk altında kıllanma ve ses değişimi oluşmaktadır. Kızlarda da genital, koltuk altı kıllanması, göğüs ve kalçalarda büyüme gerçekleşmektedir. Kızlarda cinsiyet özelliklerine göre vajina, rahim ve yumurtalıklar gelişmektedir (Arı, 2005; Berk, 2013).

Bireyin büyümesiyle oluşan değişimler, orta çocukluk döneminde pasif kalan hislerin yeniden dışa vurmasına neden olabilmektedir. Bu dürtüler biçim değiştirerek tekrardan karşımıza çıkmaktadır. Davranışlar üzerinde cinsel dürtüler bilinçli ya da bilinçsiz olarak her zaman etkilidir. Birey bu dönemde kendi kendine doyum sağlama eğilimleri gösterebilmektedir. Erkeklerde genital organların gelişmesiyle boşalmalara neden olurken kızlarda adet kanamasının başlamasına neden olmaktadır. Erkek ve kızların bu konu hakkında yeterince bilgisinin olmaması veya yanlış bilgilere sahip olmaları ciddi sağlık problemleriyle karşı karşıya kalmalarına yol açabilmektedir. Bundan dolayı ergenlik dönemlerinde çocuklar doğru ve anlaşılır bilgiyle bilgilendirilmelidirler (Alisinanoğlu, 2002; Arı, 2005).

Bahsedilen bu bedensel değişimler, özel gereksinimli bireylerde de görülmektedir. Bu dönemde özel gereksinimli bireyler tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı değişimleri yaşamakla birlikte, oldukça duyarlı olmaktadırlar (Aksoy, 2016). Bedensel değişimler yaşanırken duygusal değişimlerde gerçekleşmektedir.

2.1.2.2. Duygusal Değişimler ve Gelişmeler

Ergenlik sürecinde bireyde oluşan bedensel ve duygusal gelişimin birey üzerinde kişiliğinin ve kimlik oluşumunun oluşmasında çok önemli etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu dönemde bireyde özellikle hormonal değişimler bireyde

oluşan duygulara ve duygu yoğunluğuna etki etmektedir. Bedendeki hızlı gelişim ve değişim bireyin duygusal olarak değişmesine de yol açmaktadır. Sürekli değişen duygu durumları bu dönemin getirdiği özelliklerdendir. Bu duygusal değişimler bireyin hazır olmadığı duygu değişimleri olduğu için bireyi daha fazla bunaltmaktadır (Oksal, 2006; Bilen ve Topçuoğlu, 2008). Bunların yanı sıra, ergenlik döneminde bireyde duygusal anlamda olumlu gelişmelerde gözlenmektedir. Kendi cinsel kimliğinin gereklerini bilir ve karşıt cinse karşı saygı geliştirir.Bireyde meslek anlamında net düşünme, yeteneklerinin farkına varma ve başarılı bir birey olma eğilimleri güçlenmektedir (Avcı, 2006; Bilen ve Topçuoğlu 2008; Diken, 2016).

Özel gereksinimli bireylerin ergenlik dönemlerinde çok sık rastlanılan değişimlerden biri de duygusal değişimlerdir. Bu dönemdeki özel gereksinimli bireyde oluşan dürtüler; uygun olmayan ortamlarda cinsel davranışların sergilemesi, kendisini kontrol edememesi ve kendisine zarar verme davranışlarına dönüşebilmektedir. Bu süreçte bireye destek verilebilir, durumun farkına erken varılması bireyde oluşabilecek dönemsel zararları azaltacaktır (Avcı, 2006; Bilen ve Topçuoğlu, 2008; Sucuoğlu, 2015).

2.1.2.3. Sosyal Değişimler ve Gelişmeler

Sosyal değişim, ergenlik döneminin boyutlarından biridir. Soysal gelişim, toplumsal gelişim olarak da ifade edilmektedir. Sosyalleşme birey için ilk olarak ailede başlamaktadır. Aile bireye kültürel yönden, ekonomik yönden ve kişilik gelişi yönünden katkı sağlamaktadır. Bunun dışında bireylerde ergenlik süreci gibi sancılı bir dönemde de aile bireylere gereken desteği sağlamaktadır (Kocayörük, 2016).

Ergenlik döneminde sosyal gelişim ve değişim, kız veya erkek bireylerin toplumun kabul ettiği kadın ve erkek rollerini nasıl ifade etmeleri ve nasıl davranmaları gerektiğini kapsamaktadır. Bireylerin rolleri toplumun kural ve kültürel beklentilerine yöneliktir. Bireyde cinsel kimlik olgusu, cinsiyet farklılığını öğrenmesiyle başlamaktadır (Akalın, 2006).

Cinsel kimliğin ilk başlangıcı, bireyin kız veya erkek olarak doğmasıdır. Bu adımla beraber, bireyin çevreden de aldığı destek ile birey cinsel kimlik olgusunu özümseyecektir. Teknolojinin de gelişmesiyle bireyin cinsiyeti daha anne karnında bilinmekte ve aile çocuğun cinsiyetine göre hareket etmeye başlamaktadır. Bu dönemlerde birey özdeşim kurmak istemektedir. Ayrıca bu süreçte bireylerde cinsel kimliğin oluşmasıyla, cinsel yönelimde başlamaktadır. Cinsel yönelimin toplumca kabul edilen şekli, karşı cinse olan yönelimdir. Fakat her iki cinse veya hem cinsine ilgi duyanlarda mevcuttur. Bu bireylere farklı davranıp, cezalandırmak uygun davranışlar değildir (Akalın, 2006). Bireyin doğumuyla başlayıp cinsellik ve cinsiyet çerçevesinde şekillenip oluşan olgu cinsel kimliktir. Cinsel kimlik bireysel ve sosyal olarak bir bütündür. Bireysel kimlik, bireyin kendi iç dünyasını kapsar. Sosyal kimlik ise, bireyin içinde bulunduğu toplum ve bireyin bu toplumdaki yeridir. Cinsel kimlik ise, kişinin kendisini hissettiği cinsiyeti temsil etmektedir (CETAD, 2006).

Ergenlik sürecinde sosyal gelişim açısından akranlarla iletişim ve arkadaşlık oldukça önemlidir. Sosyal değişim ve gelişim süreci içerisinde kurulan arkadaşlık ilişkileri bireyin kimlik kazanımını olumlu yönde etkilemektedir. Kimlik gelişimi kazanıldıkça, sosyal ilişkilerin kurulması da artmaktadır. Bireyler daha çok, kendi yaş gruplarıyla ilişki kurmayı tercih etmektedirler. Kendinden büyük ya da küçük yaş grubuyla iletişim kurmak zor ve çatışmalara sebep olabilmektedir. Ergenlik döneminde, bireylerin kendi yaş gruplarıyla kendilerini daha özgür, daha baskısız ve denetimden uzak hissetmeleri, onları mutlu etmektedir. Ergenlik sürecinde arkadaşlık ilişkilerinin olumlu ve olumsuz etkileri olabilmektedir. Sağlıklı kurulan bir arkadaşlık ilişkisinde birey beraber hareket etme duygusunu, kendi kişiliğini tanımayı, insanlarla geçinmeyi, yardımlaşmayı ve birlik-beraberlik gibi duyguları öğrenirken, olumsuz kurulan bir arkadaşlık ilişkisinde sigara içme, suça yönelme gibi olumsuz davranışlara da yönelebilmektedir.

Bu dönem bireyin çocukluktan ergenliğe doğru adım atma sürecidir. Toplumsal becerilerin kazanımında önemli bir dönemdir (Bilen ve Topçuoğlu 2008; Bayhan ve Işıtan, 2010). Özel gereksinimli bireylerin ergenlik sürecinde cinsel

dürtülerini sosyal yaşamlarına yansıtma durumları oldukça fazladır (Bayhan ve Işıtan, 2010).

2.1.3. Cinsel Gelişim Kuramları

Kuramlar, insan gelişimi sürecini açıklamakta farklı bakış açıları sunabilmektedir. Aşağıda cinsel gelişimi açıklayan 5 kuram incelenmiştir. Bunlar; Psikanalitik (Psikoseksüel) Kuram, Psikososyal Kuram, Zihinsel Gelişim Kuramı ve Cinsiyet Şemaları Kuramlarıdır.

2.1.3.1. Psikanalitik (Psikoseksüel) Kuram

Sigmund Freud tarafından geliştirilmiştir. Bireyin iç dünyasının kişinin davranışlarına yansıdığını belirtmektedir. Psiko-cinselliği de bireyin sergilediği davranışlara ve bireyin kişiliğine dayandırmaktadır (Özyürek, 2000). Freud kişiliği id, ego ve süper ego olmak üzere üç öğe ile ifade etmektedir. Kişiliğin yapı taşı iddir. İnsanın içindeki dürtülerden oluşmaktadır. Bu dürtüler genlerimizde olan cinsellik ve saldırganlık dürtüleridir. Kişiliğin oluşumu ise egodur. Ego kişinin sosyal çevreyle etkileşimiyle başlamaktadır. Alt ve üst benlikte dengeyi sağlayan cinsellik ve saldırganlığın enerji kaynağıdır (Özyürek, 2000). Süper ego ise cinsellik ve saldırganlık eğilimi olan insanlarda çelişkiyi güdümlemektedir. Süper ego, toplumsal yapıyı ve olan düzeni temsil eder (Akyıldız, 1998; Debray, 1991-Akt. Akyıldız, 2006). Freud'a göre, kişiliğin gelişiminde, hangi dönemde neler yaşandığı önem taşımaktadır. Bu bağlamda, çocukluk dönemine özellikle de ilk 5-6 yıla, ayrı bir vurgu yapılmaktadır. Freud cinsel gelişimi psikoseksüel gelişim dönemleri ile açıklamaktadır. Bu dönemler; oral, anal, fallik, gizil ve genital dönem olarak belirtilmektedir. Bu dönemlerin her biri birbirlerini etkilemekte, önceki dönemlerin sonraki dönemler üzerinde etkisi olmaktadır. Bu dönemlerin, yetişkinlikteki davranışları da etkilediği belirtilmektedir (Özyürek, 2000; Çetinkaya, 2010; Trawick-Swith, 2012).

Oral Dönem (0-1 yaş): Bu dönem, bireyin hayatını sürdürecek temel kazanımlarının anlam kazandığı dönemdir (Tuzcuoğlu, 2004). Çocukta bu dönemde haz verici durum emmedir. Çocuk ağzını tam kullanarak yaptığı bu emme durumundan sonra

dişlerinin de çıkmasıyla beraber durum ısırmadan haz almaya dönmektedir (Düzkantar, 2010; Bayhan ve Artan, 2004). Çocukların ilk keşfettiği cinsel belirtilerdir (Düzkantar, 2010). Bebeğin bu süreçte haz alma organı ağızdır. Bebek kendisiyle ilgilenen birinci kişiye bağımlı olmaktadır. Bebeğin bu dönemde sergilemiş olduğu ısırma eyleminin ileriki yaşında bazı kişilik problemlerine yer açmaktadır. Bunlar saldırgan, tartışan veya alay etmekten hoşlanan bir kişilik şekline dönüştürmektedir (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000). Bebeğin bu süreç boyunca sergileyeceği eylemlerin olumlu seyredebilmesi için bebekle ilgilenen birinci kişilerin yaklaşım şekli oldukça önemlidir (Düzkantar, 2011; Kasten, 2017).

Anal Dönem (1-3 yaş): Bu dönem çocuğun tuvalet alışkanlığını kazandığı dönemdir. Çocuğun bu dönemde doyum sağladığı organları boşaltım organıdır. Bundan haz alır. Çünkü kontrol kendisindedir. Çocuk için tuvalet alışkanlığı ebeveynleriyle kendi arasındaki bir iletişim aracı görevindedir. Bu dönemde çocuğa karşı alınan tavır ve tutumlar çocuğun gelecek yaşantısını etkilemektedir (Çetinkaya, 2010; Düzkantar,2010; Kasten, 2017).

Fallik Dönem (3-6 yaş): Bu süreçte çocuk kendi cinsel organından haz aldığının farkına varmaktadır. Vücudunu tanıma evresindedir (Düzkantar, 2010). Ebeveynin en çok cinsel gelişim açısından taklit edildiği dönemdir (Tuzcuoğlu, 2004). Freud bu dönemde erkek çocuğun anneye, kız çocuğunun ise babaya karşı ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu dönem, çocukların kişiliklerinin de şekillendiği bir sürece işaret etmektedir (Bayhan ve Artan, 2004). Bu süreçte erkek çocuklarda penis kaybetme korkusu yaşamaktadır. Kız çocukları ise erkekleri gözleyerek kendi penisinin zaten kesildiğini düşünmektedir ve bu durumdan annesini sorumlu tutmaktadır (Bayhan ve Artan, 2004). Bu dönemde çocuk kendi cinsiyetini öğrenmektedir. Çocuk bu süreçte cinsel organıyla oynayabileceği için cinsel organının temiz olması, çocuğun sağlı açısından çok önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarının organlarıyla oynadığını gözlemlemesi durumunda, endişe duymaması gerekmektedir. Yaşanan durum yalancı mastürbasyon denilen durumdur. Ebeveynler bu süreci görmezden gelebilirler. Çocukların soracağı soruların cevaplarını uygun yanıtlarla kaçamak cevaplar vermeden yanıtlamalıdırlar (Çetinkaya, 2010; Bredekamp, 2015; Elibol, 2017).

Gizil (Latent) Dönem (6-11 yaş): Bu süreçte çocuk okula başlamaktadır. Bundan önceki dönemlerle karşılaştırıldığında, çocuğun gelişimi daha yavaştır. Önceki dönemde ilgi duydukları cinsiyet kavramı bu dönemde daha az ilgi çekmektedir. Çocukların odak noktaları oyundur. Daha çok hem cinsleriyle oynamaktadırlar (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000). Gizil dönem durgunluk dönemi olarak da betimlenmektedir (Mandan Sürücü, 2009). Bu dönemde çocuk sosyal çevresini sürekli izleyerek yeni gelişen davranışlar edinmektedir (Düzkantar, 2010). Bu dönemde bireyler kendi bedenlerine duyarlı olmaktadırlar. Kendi yaşıtlarının kendisi hakkında düşünceleri onlar için önemlidir (Nichcy, 1992; Haroian, 2000; Mandan Sürücü, 2009; Santrock, 2012).

Genital Dönem (11-18 yaş): Bu dönem ergenlik dönemini kapsamaktadır. Birey için karşı cins ilgi odağıdır. İçsel dürtülerin başladığı ve fiziksel olarak da gelişim gösterdiği süreçtir. Aynı zamanda kendi vücutlarına karşıda daha duyarlı olurlar. Mastürbasyon gibi davranışlarda artma olur (Nichcy, 1992; Haffner, 2007; Mandan Sürücü, 2009). Bu dönemde sosyalleşmeye, ileride olmak istediği mesleği seçmek gibi düşüncelere sahip olurlar. Dönemsel olarak çabuk sinirlenme ve kırıcı davranışlar sergileyebilmektedir. Bu durumda anlayışlı, sabırlı ve saygılı davranılarak çözümlenebilmektedir (Çetinkaya, 2010;Trawick-Swith, 2013).

2.1.3.2. Psikososyal Kuram

Erik Erikson tarafından geliştirilmiştir. Toplamda sekiz evresi vardır. Bu evreler, kişinin kendi benliğini koruyarak çevreye uyum sağlayacak şekilde üstesinden gelmesi gereken çatışmalara işaret etmektedir (Cloutier ve Onur, 1982; Berk, 2013). Erikson'a (1968), göre bu çatışmalar ve gerilimler uygun bir şekilde çözüldüğünde, kişilik gelişimine ve psikososyal olgunluğa katkıda bulunurlar. Her çatışma ya da aşama, bireyin gelişimini biçimlendiren ve kişiliğini değiştiren daha önceki çatışmanın ya da aşamaların üzerine kurulmaktadır (Arslan, 2008). Bu kurama göre yeni doğanın bakım veren kişi ile geliştirdiği ilişki oldukça önem taşımaktadır. Temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılanan bebekler hem kendilerine hem de çevrelerine güven duyan bireyler olmaktadırlar. Bu kurama göre 3-6 yaş arasındaki çocuğun çevresine karşı duyarlılığı ve merakı

artmaktadır. Çocuklar merak ettikleri şeylerle ilgili bilgi sahibi olmak için sürekli soru sormaktadır. Bu dönemde cinsel gelişim ile ilgili konular da çocuğun merak ettiği konular arasında yer almaktadır. Bu soruların çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun bir şekilde anlatılması önem taşımaktadır. Burada önemli olan nokta çocuğun soru sorduğu kişiden, çocuğun anlayabileceği bir dille gerçeğe uygun yanıt almasıdır (Koran, 2018).

Güven- güvensizlik (0-1 yaş): Bu dönemde ağız, doyum sağlama ve çevredeki objelerin tanınması için bir araçtır. Bebek bu yolla çevresine karşı güven veya güvensizliğin temelini atmaktadır. Bebek bu dönemde ihtiyaçlarının giderilmesi ile ebeveyne ve sosyal çevresine karşı güvenli ortam algısını yaratmaktadır. Bunun aksine yaşanılacak olan tutarsız bir yaklaşım veya ters bir tutum bebeğin algısını tam tersine yani güvensiz ortam algısına dönüştürmektedir. Bebek bu ortamın güvensizliğini hissedebilmektedir (Çetinkaya, 2010; Kasten, 2017).

Özerklik-kuşku ve utanç (2-3 yaş): Bu dönemde ilk harflerini kullanan ve adım atan çocuklar kendilerini bağımsızlığa şartlandırmaktadırlar. Güvenen ve kontrol duygusunu çocukta geliştirmek için çocukla yakın derecede ilgilenenlerin çocuğu desteklemesi gerekmektedir. Desteklenmeyen çocuklarda özgüven eksikliği ve kendisine olan güveninde problemler yaşanmaktadır (Çetinkaya, 2010; Kasten, 2017).

Girişimcilik-suçluluk (3-6 yaş): Erikson (1968) bu dönemde çocuğun, bir birey olarak kendisine güçlü bir şekilde inanma duygusunun başladığını ve bir birey olarak yapabileceklerinin neler olduğunu keşfetmeye çalıştığını ifade etmektedir (Akt. Arslan ve Ari, 2008). Bu dönemde çocuklarda yaşama dair merak duygusu gelişir. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de çocuk desteklenirse ileriye dönük düşünceli, irade sahibi belli hedef ve amaçları olan bir çocuk haline gelmektedir. Aksi takdirde suçluluk duygusu gelişmekte, girişimci davranışları engellenmektedir (Çetinkaya, 2010; Elibol, 2017).

Başarı-aşağılık (6-12 yaş): Bu süreç okul çağına denk gelmektedir. Çocuk için artık ebeveyn değil öğretmeni ve akran grubu daha etkili olmaktadır. Çocuğun,

başarabileceğine dair inancı bu süreçte gelişmektedir (Çetinkaya, 2010). Çocuk, bütün enerjisini yeni katıldığı sosyal çevresini benimsemek ve bu süreçte oluşan bağı başarılı kılmak için kullanmaktadır. Fiziksel gelişim bu dönemde daha yavaş, belirginleşen roller ise sosyalleşme ve cinsel roller olmaya başlamaktadır (Arslan ve Ari, 2008; Berk, 2013).

Kimlik- rol karışıklığı (12-20 yaş): Bu dönem ergenlik sürecidir. Kimlik bunalımı ve kimliğin ortaya çıkacağı dönemdir. Birey, içe bakış ve keşfetme evresindedir (Cloutier ve Onur, 1982). Birey bu süreçte bedensel değişimlerle birlikte rollerinde belirsizliklerde yaşayabilmektedirler (Arslan ve Ari, 2008). Birey bu dönemde sıkça kimliğe dair sorular sormaktadır. Yaşanılabilecek herhangi bir kriz anının uygun yöntemlerle çözümlenmesi bireyde olumlu yönde güven oluşturacak fakat olumsuz yöntemler bireyde güvensizlik, başarısızlık, ileriye yönelik karar verememe gibi problemleri yaratacaktır (Çetinkaya, 2010).

Yakınlık-yalıtılmışlık (20-40 yaş): Erik Erikson'a göre, gelişim olarak yetişkin konumunda olan bireyler sosyalleşme esnasında kendi duygu ve düşüncelerinden, karşı taraf hakkındaki fikirlerinden, gelecek beklentilerinden konuşurken asıl kim olduklarını bulma çabasındadırlar. Bundan ötürü kimlik kazanımın çoğu gerçek yakınlık duygusu oluşmaya başladıktan sonra kazanılmaktadır (Çetinkaya, 2010). Kimlik duygusundan emin olmayan birey mesafeli ilişkiler kuracak veya kendisi hakkında daha az bilginin yeterli olacağı faaliyetlere katılacaktır (Cloutier ve Onur, 1982).

Süreklilik-durgunluk (40-65 yaş): Bu dönemde birey kendi özel yaşamı dışında toplumda birey olmayı ve birey olmanın sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır. Topluma faydalı olmaya gayret göstermektedir (Çetinkaya, 2010).

Bütünlük-umutsuzluk (65 yaş ve sonrası): Erik Erikson'a göre bu evre yaşamın en son dönemi olmaktadır (Cloutier ve Onur, 1982). Birey bu süreci iki şekilde yaşamaktadırlar. Hayatı boyunca olumlu anlamda üretim yapmışsa mutlu/huzurlu ama hayatı boyunca hiçbir anlamda katkı sağlamamışsa mutsuz/umutsuz bir süreç geçirmektedirler (Çetinkaya, 2010).

2.1.3.3. Zihinsel Gelişim Kuramı

Zihinsel Gelişim Kuramında, Lawrence Kohlberg cinsel gelişimi bilişsel gelişim bakış açısıyla açıklamıştır. Bu teoriye göre çocuğun kendi cinsiyetine uygun davranışlar sergileyebilmesinin ön koşulu kendi cinsiyetini fark etmesidir. Kendi cinsiyetini fark eden çocuk böylece cinsiyetine uygun davranışlar sergileyebilmektedir. Ayrıca Kohlberg çocuğun cinsel gelişiminin bilişsel gelişimi tam olarak yansıttığını savunmaktadır (Koran, 2018). Kohlberg'e göre çocukların cinsel gelişiminde 3 aşama mevcuttur (Koran, 2018):

Temel Cinsellik Kişiliği: Bu aşama 2-4 yaşı kapsamaktadır. Bu aşamada çocuk cinsiyetler arasındaki farklılıkları anlamlandırıp kendi cinsiyetinin farkına varmaktadır. Bu dönemde çocuk yalnızca kendi cinsiyetini bilişsel olarak sınıflandırmaktadır. Bu dönemde çocuk henüz cinsiyetin kalıcılığının bilincinde değildir. Örneğin bir erkek çocuk büyüyünce anne olabileceğini ifade edebilmektedir.

Cinsel Sabitlik: Bu aşama 3-5 yaşı kapsamaktadır. Bu aşamada çocuk cinsiyetinin değişmeyeceğini anlamakta, kız ya da erkek olarak cinsiyetinin sabit kalacağını öğrenmiş olmaktadır. Çocuklara göre fiziksel görünüm cinsiyet üzerinde belirleyicidir. Örneğin çocuk erkek bir arkadaşı kız elbisesi giyerse, onun kız olduğunu düşünmektedir.

Cinsel Korunum: Bu aşama 5-7 yaşı kapsamaktadır. Bu aşamada çocuk fiziksel bazı değişimlere rağmen cinsiyetin değişmeyeceğini anlamaktadır. Cinsiyetin fiziksel görünümden bağımsız olduğu kavranmaktadır. Örneğin giyim tarzı, saç stili gibi faktörlere bağlı olmaksızın cinsiyetin sabit kaldığını keşfetmektedir. Bu durumda çocuğun, tiyatro için kadın rolünü üstlenen bir erkeğin kostümünden dolayı kadın olmayacağını bilmesi cinsel korunumun kazanıldığına işaret etmektedir.

2.1.3.4. Cinsiyet Şemaları Kuramı

Bu kurama göre çocuklar yaşantılarındaki davranışları ve düşünceleri cinsiyete özgü davranışlar olarak model alıp cinsiyet şemalarına yerleştirmekte ve bu davranışlar doğrultusunda kendi davranış ve düşüncelerini şekillendirmektedirler. Çocuklar bilişsel bir yapı olan cinsiyet şemalarını oluştururken kültürel etmenlerden ve yaşadıkları tecrübelerden etkilenmektedirler. Örneğin hem kendi evinde hem de yakın çevresinde yemek pişiren kişinin kadın olduğunu gören çocuk bu davranışı kadınsı bir davranış olarak şemasına yerleştirecektir. Bu teorinin savunucularından olan SandraLipsitzBem'e göre çocuklardaki cinsiyet şemaları zihinsel gelişim teorisyenlerinin savunduğundan çok daha küçük yaşlardan itibaren gelişmektedir. Bu şemalarda kadın ve erkeklerin nasıl davranışlar sergiledikleri, kişilikleri, görünüşleri, ilgileri, aktiviteleri, toplumun onlardan beklentileri gibi bilgiler yer almaktadır. Bem'e göre çocuklukta geliştirilen cinsiyet şemaları yetişkinlikte karşılaşılan durumlar için referans oluşturmaktadır (Koran, 2018).

Bir birey olarak tam olarak ne olduğumuzun bir ifade şekli cinselliktir. Cinsellik sevmek, sevilmek, sevgiyi değerli ve çekici kılmak gibi insanın temel ihtiyacı olan bir süreç olmaktadır (Murphy ve Elias, 2006). Cinsellik, sadece fiziksel bir ihtiyaç olarak değil, kişiliğimiz, karakterimiz, kültürümüz kısacası bizi biz yapan her şeyimizle şekillenmektedir. Doğumdan önce başlayan ve ölene kadar devam eden kültür, etik ve ahlak kurallarından etkilenmektedir. Cinsellik, zevk almayı ve zevk vermeyi, çoğalmayı, duygulara dayanan bir deneyim sürecini içermektedir. Sadece cinsel organla ilişkili değildir, fiziksel ve bilişsel duyguları da içermektedir (Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, 2009).

Kültürel çevrede yazılı olmayan kurallar hayatımızı her anlamda etkilemektedir. Özel gereksinimli bireyler, ergenlik dönemlerinde sosyal çevrenin oluşturduğu yazılı olmayan kuralları tam olarak algılayamamaları ve öğrenmede yetersiz olmaları nedeniyle cinsel gelişim dönemlerinde uygun olmayan davranışları sergilemek durumunda kalabilmektedirler. Cinsel dürtülerini kontrol edemedikleri için toplum içerisinde mastürbasyon yapabilmektedirler. Bu durum toplumda

akranlarına oranla daha fazla cinsel ilgilerinin olduğunu düşündürmektedirler (Bayrak, Başgül ve Gündüz, 2011).

Cinsellik, biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel bakış açılarına göre üç ayrı bölüm olarak sıralanmaktadır. Biyolojik olarak bakılınca bedenimizin duyu organları ve genital organlar, bedeni etkileyen ergenlik, menopoz gibi dönemsel durumlar cinselliği etkileyebilmektedir. Psikolojik açıdan ise, kişi psikolojisini var eden tutumlar, bireysel özellikleri, yaşanmış travmatik durumlar vb. cinsel yaklaşımı ve cinsel seçimleri etkileyebilmektedir. Sosyokültürel açıdan bakılınca, toplumun yazılı ve yazısız kuralları, aile ilişkileri, toplumsal ilişki, dini inançlarda cinsellikteki tutum ve davranışları belirlemiştir (CETAD, 2006).

Cinsel gelişim, ergenlik döneminde meydana gelen büyük ve önemli bir değişimdir. Bu dönemi en iyi şekilde ifade edebilmek için bir cinsel olgunlaşma skalasına gereksinim duyulmuştur. Bu skalayı geliştiren Tanner'e göre, kızlarda cinsel olgunlaşma pubik kıllanma ve meme elişimi; erkeklerde pubik kıllanma ve genital organların büyümesi olarak beş evrede toplanmaktadır (Parlaz ve ark, 2012). Erkeklerde ve kızlarda cinsel gelişim farklı dönemlere ayrılarak izlenmektedir. Cinsel gelişim beş evre olarak ayrılır. Birinci evrede, cinsel gelişim süreci henüz başlamamış, ikinci evrede adölesan cinsel gelişimi başlamış, üçüncü ve dördüncü evrelerde cinsel gelişim süreci devam etmekte, beşinci evrede ise yetişkinlik döneme başlangıç olarak kabul görülmektedir (Özcebe, 2002).

Bireyler, ergenlik süresi boyunca yetişkin ve çocuklardan gelişim yönünden farklıdırlar. Ergenlik dönemindeki bireyler karar alma, karar verme ve kontrol etme davranışlarına tam olarak sahip değillerdir. Bu sahip olmadıkları davranışlardan dolayı bireyler özellikle cinsel istismar ve yüksek riskli davranışlara açık haldedirler. Sosyal çevredeki gelenek görenekler, uygulamalar ve kurallar ergenlik dönemindeki bireyleri etkileyebilmektedir (WHO, 2017).

Özel gereksinimli bireylerde diğer ergen akranları gibi cinsel arzu edilen duygulara sahip olabilmektedirler (Murphy ve Elias, 2006). Özel gereksinimli bireylerin cinsellik konusunu doğru ya da yanlış yollardan öğrenebildikleri kadarıyla

öğrenmektedirler. Özel gereksinimli bireylere daha etkin ve faydalı bir eğitim verilmelidir (Diken, 2016). Çünkü özel gereksinimli bireyler öğrenirken bazı konularda farklılık yaşamaktadırlar. Bunlar, yetersiz bilgi, uygun olmayan davranışlar, ertelenmiş bilgi ve asosyal durumlardır. Özel gereksinimli bireylere eğitim verilince bu farklı durumlardan etkilenmemesi için devamlı olarak tekrar ve pekiştirme şeklinde olmalıdır. Cinsellik ve cinsel gelişim konusu normal gelişim gösteren bireylerde çok fazla endişe ve tedirginlik duygularını yaşattırmaktadır. Yetersizliği olan bireylerin aile ve eğitimcilerinde bu duygular daha fazla büyütülmektedir (Couwenhoven, 2013).

2.1.4.Cinsel Eğitim

Sağlığımızın en temel unsuru olan cinsellik, bedensel ve ruhsal açıdan birey üzerinde çok fazla etkisi olan, toplumsal açıdan sorunlara sebep olan ve çözülmesi bir o kadar zor ve hassas bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Poroy, 2005). Toplumlarda cinsellik farklı şekillerde algılanabilmektedir. Bazı kişi ve toplumlara göre cinsellik sadece birleşme ve üreme iken bazılarına göre ise cinsel dürtülerden kaynaklanan davranışların sergilenmesi olarak bilinmektedir (Özgüven, 1997). Uzmanların birçoğuna göre cinsel eğitim, bebeklik döneminde başlaması ve yetişkinlik dönemine kadar devam etmesi gereken bir süreçtir. Cinsel eğitim kişinin cinsel dürtülerini kontrol etmesi, cinsel kimliğini öğrenmesi, kendi bedensel özelliklerinin farkına varması ve kendisini cinsel anlamda koruyabilmesi gibi konuları içermektedir (Başaran, 1998; Akay, 1999; Koran, 2018).

Cinsel eğitim, kültürel değerler, inançlar ve bireyin davranışlarının geliştirilmesi konusunda ömür boyu devam eden bir sürece işaret etmektedir. İnsanlara gereken bilgiler verilmesi suretiyle, cinsel anlamda sosyo-kültürel, psikolojik, biyolojik ve iç dünyasal yönlere seslenen oldukça kapsamlı bir eğitimdir. Bunun dışında cinsel eğitimin bireylerin hakkı olduğuna ve bu haklardan yolla çıkarak duygu, değer ve davranışların fark edilmesinin gerektiğine vurgu yapılmakta, muhakeme yapma, sorgulama ve iletişim becerilerinin geliştirilmesinin öneminden bahsedilmektedir (SIECUS, 2004).

Toplumsal algıda, cinsel eğitim denilince ilk akla gelen üreme ve buna yönelik eğitim olmaktadır. Oysa cinsel eğitim; bireyin bedensel, duyusal ve duygusal açıdan, cinsel gelişim sürecini tam anlamıyla anlaması, bu sürece saygı duyması ve olumlu tutum göstermesi gibi kazanımların elde edildiği, değer yargılarına bağlı bir eğitim sürecidir (Bayhan ve Artan, 2005).

Cinsel eğitimin amacı, bireylerin cinsel gelişim hakkında bilgi sahibi olmasını ve biyolojik değişimleri bilmesini, cinsel anlamda kendisini fark edip buna göre kontrol etmesini ve cinsel açıdan bilinçli bir tutum sergilemesini sağlamaktır. Bunun yanı sıra, sağlıklı bir topluma ve bireylere cinsel anlamda toplumsal olarak ulaşmaktır. Ergenlik sürecinde bireyin kendisinden tiksinmemesi, utanmaması ve korkmaması için ailenin bireyi yeteri kadar aydınlatıp bilgi vermesi gerekmektedir. Aksi durumda, birey bu durumu üzerinden atamayacak, zorluk ve sıkıntılar yaşayacaktır. Böyle bir durum birey için, çevresinden de alacağı yanlış bilgilerden dolayı, içinden çıkılması karmaşık ve zor bir sürece neden olacaktır (Adler, 2004). Bireylerin cinsel anlamda sağlıklı olmasının dışında, çocuk ve ergenlerin yetişkinlik dönemlerine sağlıklı bir şekilde geçişlerini sağlamayı kolaylaştırmak için, cinsellik eğitimi oldukça önemlidir (CİSED, 2017).

Ebeveynlere ve eğitimcilere cinsel gelişim ve eğitim ile ilgili bilgiler verilirken, farkına varmaları gereken en önemli kısım, bunun yaşam boyu devam edecek olan bir süreç olduğudur (Acer, 2005). Yapılan araştırmalar sonucunda, cinsel eğitimden yararlanan gençlerde, istenmeyen gebelikler ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların oranının, cinsel eğitim almamış gençlere oranla daha düşük olduğu belirtilmiştir. Cinsellik konusunda kendi kararlarını doğru şekilde alma ve bu becerinin arttığı da söylenebilmektedir (Public Health Agency Of Canada,2013). Cinsel eğitim konusunda yapılan birçok çalışmanın sürekliliğinin olmaması ve konunun sadece cinsel yolla bulaşan hastalıklar olması eğitimi yetersiz kılmaktadır. Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlı ve bazı sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu programlar yetersiz olmaktadır (Gürsoy ve Gençalp, 2010). Duruma bakılınca, özel gereksinimli bireyler için cinsel eğitimin örgün veya yaygın eğitimde yeteri kadar yer bulmadığı söylenebilir.

2.1.5. Tipik Gelişim Gösteren Çocuklarda Cinsel Eğitim ve Önemi

Tipik gelişim gösteren çocuklara yönelik olarak cinsel eğitim, KKTC ve Türkiye'de örgün ve yaygın eğitim içerisinde yer almaktadır. Ancak müfredatta cinsellik ve cinsel eğitim ile doğrudan ilişkili bir konu bulunmamaktadır. Cinsel eğitim çok kapsamlı olmamakla beraber ilk olarak 1957-1961 yıllarında biyoloji ve psikoloji kitaplarında yer almıştır (Selçuk, 2006).

Gelecek için sunulacak en güzel yatırım hiç şüphesiz ki eğitimdir. Bununla birlikte, cinsel eğitim birçok kültürde hep yıkılmaz bir duvar olarak kabul görülmüştür (Gökdeniz, 2008). Bu durum, günümüzde de devam etmektedir. Olumlu tepkiler kadar olumsuz olanları da mevcuttur. Cinsel eğitim almadan da cinsellik yaşanabilir görüşü, bireylere verilecek olan cinsel eğitimin tahrik ve uygun olmayan davranışlara yol açacağı, toplumun kötü anlamda etkileneceği, doğumun kontrol altına alınmasının cinsel ilişkilere daha fazla yer açacağı gibi düşünceler olumsuz düşüncelerden bazılarıdır (Taşçı, 2010).

Ülkemizde, ele alınması gereken önemli bir eğitim sistemi de cinsel eğitimdir. Cinsel istismarı, ensest ilişkileri, cinsellik hakkındaki yanlış düşünce ve uygulamalar sürekli yaşanan sorunlardır. Bütün ülkelerin üzerinde çalıştığı cinsel eğitim bu alanda yeni eğitim programlarının oluşturulmasıyla, cinsellik konusu yıkılmaz bir duvar olmaktan çıkarabilecektir (Sungur, 1998, Akt. Gökdeniz, 2008).

Çocuk, bazı cinsel güdülerle doğmaktadır. Bu durum bir zaman içerisinde gelişmekte olup üç veya dört yaşlarına doğru gözle görülebilmektedir (Freud, 1970). Doğum sonrası dönemde bebekte yıkanma ve alt değiştirme sırasında cinsel duygular ortaya çıkmaktadır. Bebek, bezin yapmış olduğu baskıdan haz verici duyguları almaktadır (Yavuzer, 2002; Kasten, 2017).

Cinsiyet konusunda bireyin yetersiz olup olmaması durumu söz konusu değildir. Herkes erkek veya kız olarak dünyaya gelmektedir. Cinsel kimlik, bireyin kendi bedensel yapısının farkında olup, ona göre davranışlar sergileme durumudur. Ebeveynler genellikle çocuklarına cinsel eğitim vermek için çocuğun soru sormasını

beklemektedirler. Çocuklar üç yaşına geldiklerinde merak duyguları daha ağır basmakta ve sürekli soru sormaya başlamaktadırlar. Çocukların cinsel anlamda merak ettikleri ilk şey kız-erkek cinsiyetinin bedensel farklılığıdır. Böyle durumlarda çocuğa kızlar ve erkeklerin farklı özellikleri olduğu, , bu farklılıkların eksiklik ya da fazlalık olmadığı muhakkak anlatılmalıdır (Artan, 2003; Kaçan, 2015; Koran, 2018).

Birey, cinsel anlamda sağlıklı ise sevme, sevilme, saygı, güven ve hoşgörü gibi insani duygulara sahip olacaktır. Cinsel duygularına uygun bir şekilde davranabilecek ve bu duyguları uygun şekillerde gidermeyi, gerekli durumlarda da bastırmayı bilecektir (Taşçı, 2010).

2.1.6. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Eğitimin Önemi

Özel gereksinimli bireylerde tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı gelişimsel dönemleri yaşamakta ve cinsel gereksinim duymaktadırlar. Bebeklik döneminde başlayan cinsel gereksinim durumu ömür boyu devam etmektedir. Özel gereksinimli bireyin yaşayacağı cinsel gelişim süreçleri, kendi özel durumuna bağlı olarak, tipik gelişim gösteren akranlarından daha geç, aynı zamanda veya daha erken olabilmektedir.

Yetersizlik durumu olan bebekler yaşamın ilk yıllarında dış dünyasını algılamak için ebeveynlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bebeğin vücudunu tanıyabilmesi için ebeveynlerin bebeğe, işitme, dokunma, koklama duyularını ne amaçla kullandıklarını öğretmesi gerekmektedir. Bu dönemde çocuk yıkanırken ebeveynin dokunduğu her bölgeyi çocuğa öğretmesi gerekmektedir. Böylece ebeveyn kendi bedenini de tanıtarak bireysel farklılıkları anlatmış olurken, cinsiyet kimliğini de kazandırmalıdır (Çakmak ve Çarkacı-Çakmak, 2014).

Özel gereksinimli bireylerde normal gelişim gösteren akranları gibi cinsel anlamda dokunma gibi davranışları ilkokul dönemlerinde sergileyebilmektedirler. Fakat bu durum, ebeveynler tarafından eleştirilerek çocuktaki sosyalleşmenin önüne geçilmektedirler. Bu durumda, yetersizlikten etkilenen çocukların ebeveynlerinin

aşırı koruyucu davranışları nedeniyle sosyalleşme durumu kısıtlanmaktadır (Eser, 2008; Diken, 2016).

Özel gereksinimli bireyler bebeklik ve çocukluk dönemlerinden sonra akranları gibi cinsel gelişim süreçlerinden bir diğeri olan ergenlik dönemine geçmektedirler. Ergenlik dönemleri genellikle normal gelişim gösteren bireyler içinde çok zor ve sıkıntılı bir dönemdir. Bu dönemde, özel gereksinimli bireylerin uyum sağlaması daha da zor olmaktadır.

Özel gereksinimli bireyler, ergenlik dönemlerinde mastürbasyon, özel bölgelerin temizliği, kişisel temizlik, adet dönemlerinin takip edilmesi vb. durumları öğrenmede ve uygulamada sorunlar yaşayabilmektedir. Genel olarak bu davranışları arkadaşlarından veya deneme yanılma yoluyla öğrenmektedirler. Bu durum, bireyin yanlış ortamda ve yanlış zamanda cinsel davranışlar sergilemesine yol açmaktadır. Yanlış ortamlarda sergilenmiş bir davranıştan sonra çevrenin olumlu-olumsuz tepkileri, bu davranışı pekiştireç haline dönüştürebilmektedir (Çakmak ve Çarkacı-Çakmak, 2014).

Tipik gelişim gösteren bireyler, cinsel bilgileri sosyal ortamlarda edinerek, bu bilgileri akran ve ailesi ile paylaşabilmektedir. Fakat özel gereksinimli bireylerde bu durum daha farklı olmaktadır. Bundan dolayı, özel gereksinimli bireylere kendi gelişimleri doğrultusunda cinsel eğitim verilmelidir. Özel gereksinimli bireylere verilecek olan eğitimde; bu bireylerin özel durumları temel alınarak, düzeylerine uygun modeller örnek gösterilerek cinsel eğitim verilmelidir. Ayrıca cinsel eğitim somutlaştırılarak ve görsellerle desteklenmelidir (Tepper, 2001).

Özel gereksinimli bireyler cinselliği hayatlarına oturtmada yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu bireylere, kendilerindeki cinsellik durumunu doğru olarak ifade etmeleri ve sağlıklı bir yaşam geçirmeleri için gereken imkân sağlanmalıdır (Seyyar, 2008). Özel gereksinimli bireylerin tutum ve davranışlarını, sosyal ortama kabul edilebilir olgunluğa getirebilmek, uzun zaman alacak bir süreçtir. Ama bu sürece mümkün olan en erken yaşta başlayıp eğitim alan aileler, diğer ailelere kıyaslan daha olumlu sonuçlar almaktadırlar (Bilge ve Baykal, 2008).

Bu bilgilerden de yola çıkılarak, özel gereksinimli bireylerin cinsel gelişimlerinin tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı süreci takip ettiği, fakat algılama ve öğrenme durumlarının farklı olmasından dolayı verilecek olan cinsel eğitimin bireyin özel durumuna ve gelişim seviyesine uygun bir şekilde verilmesi gerektiği söylenebilir. Özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitim konusundaki yetersizlikleri, onları cinsel istismara açık hale getirmektedir. Cinsel eğitimin nitelikli olması açısından, uzman kişi veya kurumlar tarafından desteklenmesi oldukça önemlidir.

2.1.7. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Cinsel Eğitim

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel eğitimine yönelik dünya genelinde çeşitli yöntemler söz konusu olmaktadır. Gerek Türkiye'de gerek ülkemizde ise, cinsel eğitim düzensiz yöntemlerle uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden bir tanesi ilaçlı uygulama yani ilaçla bireydeki hormonların kontrol edilmesi ve yatıştırması şeklindedir (Düzkantar, 2010).

İlaç uygulama yöntemi, ergenlik dönemindeki zihinsel yetersizliği olan bireylere cinsel duygularına bağlı olarak sergiledikleri davranışların, hormonal salgısını en aza indirmek için uygulanmaktadır. Zihinsel yetersizliği olan ergen bireylere verilen başka bir ilaç da sakinleştirici ilaçlardır. Bu ilaçla ergen bireyde enerji düşüşü, heyecan azalması ve mutsuzluk belirtileri görülmektedir. Ebeveynler bu tür ilaçları, çocuklarıyla çatışmaları en aza indirmek için, yan etkilerini bilerek ya da bilmeyerek vermektedirler (Düzkantar, 2010).

Zihinsel yetersizliği olan çocukla tipik gelişim gösteren çocuklara cinsel gelişim anlamında bakıldığında, iki tarafında aynı gelişim sırasında yol aldığı, fakat yetersizliği olanların, bilişsel düzeyde daha yavaş gelişim gösterdikleri görülebilir (Akıncı, 1999). Zihinsel yetersizliği olan bireyler için verilen eğitim, onların ileriki yaşamlarında hiç kimseye bağımlı olarak kalmadan yaşamlarına devam etmelerini, kendi ihtiyaçlarını giderebilmelerini ve toplumsallaşmalarını amaçlamaktadır. Bu eğitimin amacına ulaşılması, bireysel farklılıkların da temel alınarak eğitim

ihtiyacının belirlenmesi ve eğitimin uygun mekânlarda verilmesiyle mümkün olabilmektedir (Cavkaytar, 2000; Sucuoğlu, 2015).

Zihinsel yetersizliği olan bireylere verilecek olan cinsel eğitimde, çocukların yetersizlik durumları ve gelişim seviyelerine uygun örnek modeller kullanılarak eğitim verilmelidir. Önemli olan bir diğer husus ise verilecek olan eğitimin parçalara bölünerek, gerçek hayattan örneklerle somutlaştırılarak, kolay davranış şekilleri oluşturularak verilmesidir. Aileler çocuklarına cinsel eğitim verirken, "Çocuğuma bu durumu nasıl anlatabilirim? den ziyade "Bunu çocuğuma nasıl gösterebilirim?" sorusunu sormalıdırlar (Tepper, 2001, Akt. Bilge ve Baykal, 2008).

Cinsel eğitimde amaç, çocuğun sadece sosyal kurallara uymasını öğretmek değildir (Yavuzer, 2012). Cinsel eğitimin amacı, bireyin cinsel kimliğini bilmesi ve benimsemesi, cinsel duyguların doğal olduğunu ve bunların utanılacak bir durum olmadığının öğrenmesi, cinsel sağlığına önem ve özen göstermesidir (Bulut ve ark. 2003; Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007). Cinsel eğitim asla cinsel duyguları uyarmak veya bireyi tahrik etmek değildir. Bireyin gelişim sürecine adapte olması ve sonraki gelişim dönemlerine hazır duruma gelmesine yardımcı olmaktır. Bundan dolayı zihinsel yetersizliği olan bireyin yaşı değil, gelişim süreci dikkate alınmalıdır (Ateş ve Ateş, 2003).

Özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitiminde önemli bir durum da onların içinde bulunduğu çevre ve eğitim aldıkları ortamda yaşanabilecek olan herhangi olumsuz bir durumun önüne geçmektir (Ateş ve Ateş, 2003). Zihinsel yetersizliği olan bireylerde sorgulama, karar verme, dikkat gibi becerilerin yetersiz olmasından ötürü cinsel istismara daha açık oldukları bilinmektedir. Bundan dolayı cinsel eğitime özellikle gereksinim duyulmaktadır (Murphy ve Elies, 2006).

Down sendromlu bireyler dokunmaya, sevgisini belli edecek sarılmalara gereksinim duymaktadırlar. Down Sendromlu bireylerdeki cinsel dürtüler, diğer bireylerden farklı değildir. Ancak downsendromlu bireylerde sosyalleşme daha azdır. Bunun nedeni ise bilgi yetersizliği ve sosyalleşmek için fırsatların yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Downsendromlu bireylerin ergenliğe giriş yaşları tipik gelişim

gösteren bireylerle aynıdır (Couwenhoven, 2007). Bu bireylere cinsel eğitimin kazandırılmasında bazı temel kavramlar vardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir; vücut bakımı, özel bölgelerin toplumsal kuralları, bedensel gelişim ve değişim, özel ve kamusal durumun farkına varmak, özel konuşma ve davranışlar, istismarı tanımlamak, tahrik olma ve ilişkinin sınırını bilmektir (Couwenhoven, 2007).

Otizm spektrum bozukluğu, yaşayan bireylerde cinsel gelişim alanında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularda, otizm spektrum bozukluğu (OSB) yaşayan bireylerin cinsiyet kimlik gelişiminde, erkek bireylerin daha az erkeksi davranışlar sergilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Dewinter, 2013; Alptekin ve Tepeli, 2019). OSB yaşayan ergen bireylerde cinsel gelişim bilgileri zekâ ile aynı oranda ilerlemektedir. Diğer bir deyişle bireyin bilişsel gelişim düzeyi cinsel davranışlarını etkilemektedir (Dewinter, 2013).

İşitme güçlüğünün hafiften çok ağıra doğru dereceleri mevcuttur (Akçamete, 2009; Diken, 2016). Bireyler genel olarak cinsel bilgileri informal veya rastlantısal şekilde öğrenmektedirler. İşitime yetersizliği ileri derecede olan bireyler tipik gelişim gösteren çocuklar gibi informal veya rastlantısal şekilde cinsel bilgilere ulaşamayacaktır (Moss ve Blaha, 2001). İşitme yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim sorunları, cinsel bilgi ve toplumsal kuralları rastlantısal olarak öğrenmeme, cinsellikle ilgili göz ardı edildikleri için sıkça yanlış bilgi edinme, cinsel istismar konusunda riskli olma, bedensel değişim ve gelişim ile ilgili temel kavramlarda eksiklik yaşama gibi durumlar olmaktadır. Benzer durumlar, ağır düzeyde fiziksel engeli bulunan ve bu nedenle toplumdan uzak kalan fiziksel yetersizliği olan bireyler ve ağır görme yetersizliği olan bireyler için de geçerli olmaktadır (Moss ve Blaha, 2001).

2.1.8. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Anne-Babaların Cinsel Eğitime İlişkin Bakış Açıları

Cinsel eğitim, halen gerek KKTC gerekse Türkiye'de bir tabu olarak görülmektedir. Cinsel eğitimin ilk önce ailede başlayıp okulda devam etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, yetersizliği olan bireylere aileleri tarafından cinsel

eğitim verilip verilmediği, ya da nasıl verildiği, içeriğinin, kapsamının ne olduğu bilinmemektedir. Üstelik, cinsel eğitimin verilmesini sağlıklı bulmayan ailelerde mevcuttur (Mermer, 1993; Ariadni ve ark., 2018). Oysa ebeveynlerin çocuklardaki cinsel eğitim ve cinsel kimlik kazanımındaki etkileri oldukça büyüktür. Genellikle cinsel eğitim konusunda verilen tepki ve tavırlar hatalıdır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ve televizyonların artmasıyla, eskiden hoş görülmeyen cinsel içerikli sorular ebeveynler tarafından daha ılımlı bir şekilde karşılanabilmektedir (Yavuzer, 2002).

Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin birçoğu çocuklarına verecek kadar cinsel eğitim bilgisine sahip olmamakta ve oluşabilecek herhangi bir problem durumunda nasıl müdahale edileceğini bilmemektedir (Ariadni ve ark., 2018). Yetersiz bilgi durumu, çocuklara yarar sağlayacak kaynaklara ulaşmayı da engellemektedir. Bu nedenle ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik programlara katılım sağlayıp, gerekli bilgileri edinmeleri, eksiklerini gidermeleri gerekmektedir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın konusuyla ilgili cinsellik, cinsel gelişim, özel gereksinimli bireylerde cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Gerek KKTC gerek Türkiye'de çocuk ve ergenlik dönemindeki bireyler için cinsellik ve cinsel gelişim eğitimi konusunda örgün ve yaygın herhangi bir müfredat konusu bulunmamaktadır. Fakat 1957-1961 döneminde biyoloji, psikoloji ders kitaplarında çok geniş olmasa da cinsel eğitime yer verilmiştir. Bu durum ülkemizin cinsel eğitim konusunda yaptığı önemli bir gelişmedir (Selçuk, 2006).

Cinsel eğitimin Türkiye'de ilk tartışması 1974 yılında Türkiye Aile Planlaması Derneği'nin dâhil olmasıyla başlamış ve bu konun her yönden araştırılmasının önemli olduğu dile getirilmiştir (Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2008). 1984 yılında insan vücudu, hücreler, kemikler, üreme organları vb. konular

lise kitaplarında yer almıştır. Genç bireylere ise 1986 yıllarında evlilik ve aile planlanması konuları hakkında önemli bilgiler sağlanmıştır (Poray, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün eğitim kurumlarında verilen ilköğretim düzeyindeki ders kitaplarında sağlık konuları yer almaktadır. Okul dışı kuruluşlar dışında da birçok özel sağlık eğitimi projeleri kuruluşlar tarafından desteklenerek yürütülmektedir. Bunlardan bir tanesi de 1993 yılında başlayan "Değişim Genç Kızlığa İlk Adım" eğitim projesidir. Bu eğitim programı sayesinde 80 ilde iki milyon kız öğrenciye ergenlik dönemi konusunda on bini aşan sayıda okulda eğitim verilmiştir. Bu projenin de öngörü oluşturmasıyla 2000-2001 döneminde farklı bir kuruluşun desteği ile daha gelişmiş bir eğitim projesi olan "Ergenlik Dönemi Değişimi" erkek ve kız öğrencilere, öğretmenlere bilgilendirme kitapçığı geliştirilmiş ve ebeveynler de mektupla etkinlik yoluyla bilgilendirilmiştir (Bulut ve ark. 2003).

Konur (2006), çalışmasında dört-altı yaşları arasında çocuğa sahip anne ve babalara verilen "Cinsel Eğitim Programı"nın cinsel gelişime ve cinsel eğitime yönelik etkisini incelemiştir. Bu kapsamda, "Cinsel Eğitim Programı" geliştirmiştir. Çalışmaya 12 anne, 18 baba katılmıştır. Eğitim programı öncesinde, aile üyelerinin hiç birinin çocuklara yönelik bir eğitim almadıkları görülmüştür. Cinsel eğitimin aile tarafından verilmesini yanlış bulan aileler %80 oranında olmuştur. Aileler çocuklarını yanlış yönlendirmekten korktukları için veya nasıl davranacaklarını bilmedikleri için bu eğitimin verilmesini gerekli olmadığını ifade etmişlerdir. Eğitim programı sonrasında ebeveynlerin %83'ü cinsel eğitimin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Cinselliğin yanlış yerlerden öğrenildiğinde zararlarının neler olabileceğinin farkına vardıkları görülmüştür. Ebeveynlerin %46,7'lik kısmı cinsel eğitimin ebeveynler ve konu hakkında uzmanlar tarafından verilmesinin doğru olduğu ve cinsel soruların gelmesiyle cinsel eğitimin başlaması gerektiği belirtmişlerdir (Konur, 2006).

Çakmak (2006), görme yetersizliği olan ve olmayan ergen bireylerin cinsellik gelişimindeki farklılıkların olup olmadığına yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda, görmeyen kız ergenlerin ilk adet sürecinde görenlere oranla daha çok korktukları, her iki grubun da cinsel konuları arkadaşlarıyla konuştukları ve

danıştıkları görülmüştür. Gören ergen bireylerin, görmeyen ergen bireylere göre daha fazla kız/erkek arkadaşlıklarını kurduğu ortaya konmuştur. Görme yetersizliği olan ergen kızların, erkek arkadaşlarıyla yakınlaşmadıkları bulunmuştur. Görmeyen erkek ergenlerin çoğu mastürbasyonu kendi kendilerine öğrendikleri, gören ergen erkeklerin de büyük bir kısmının arkadaşlarından öğrendikleri ortaya konmuştur.

Sayın (2007), 7-15 yaş arasındaki tipik gelişim gösteren ve zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin ebeveynlerinin, çocukların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesini amaçladığı çalışmasında, öğrencinin yetersiz olma durumunun ebeveynlerin uygun görmüş oldukları cinsiyet rollerine yönelik olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Eser (2008)'in yaptığı çalışmada ebeveynlerin çocuğun cinsel kimlik gelişimlerine yönelik tutumları incelenmiştir. Anne ve babaların çocuklarının cinsel gelişimine yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin tutumları ve çocuklardan beklenen davranışlar arasında önemli bir ilişki olmadığı görülmüştür. Anne ve babaların verdikleri cevaplara bakılınca kendi aralarında tutarlı oldukları görülmüştür (Eser, 2008).

Tekinarslan ve Eratay (2013), çalışmasında zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin ergenlik dönemi sürecindeki ebeveyn davranışlarını konu almıştır. Çalışma grubunda 21 ebeveyn yer almıştır. Çalışma sonucunda, ergenlik döneminde öğrencilerin yaşamış olduğu bedensel değişimler sonucunda saldırgan davranışların arttığı, erkek ergenlerin mastürbasyon yaptığı, karşı cinse ilgi ve yönelimde artış olduğu bulunmuştur. Ebeveynler; kız ergenlere adet dönemiyle, ped kullanımıyla ilgili bilgiler verdiklerini, erkek ergenlere gece boşalma sonrasında temizlenme, kıllanma ve kişisel bakım ve hijyen konularında bilgi verdiklerini belirtmişlerdir. Bazı ebeveynlerin ise bilgilendirme yapmadıkları bulgusu elde edilmiştir.

Gümüş ve Altınsoy (2015) Hatay'da 13 farklı ilköğretim okulunda görev yapan 13 rehber öğretmenle bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada, yetersizliği olan bireylerin yetersizlik durumları değerlendirilmiştir. Çalışmada durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, ilköğretim okullarında belli bir standardı/kapsamı olan cinsel eğitim uygulamasının söz konusu olmadığı

bulunmuştur. Öğretmenlerin yarısı, cinsel eğitime yönelik daha önce eğitim almadığını, %62'si ise yetersizliği olan ergenlere eğitim sunmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin sunmuş olduğu eğitimlerin çoğunlukla sınırlı zaman diliminde, sunum şeklinde gerçekleştiği bulgusu elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, sunulan eğitimsel içeriğin sınırlı bir içerik olduğu ve daha çok ergenlikte cinsel gelişim konusunda bilgilendirmeyi içerdiği ifade edilmektedir.

Konuk-Er, Büyükbayraktar ve Kesici, (2016) zihinsel yetersizliği olan 38 öğrencinin öğretmenleriyle özel gereksinimli çocuklar için cinsel eğitim programı geliştirilmesi konusunda bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada yöntem olarak yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır. Araştırma bulguları sonucunda cinsel eğitim programının içeriğinde yer alabilecek konuların; cinsel istismar, cinsiyete ilişkin farklar, bedeni tanıma, cinsel tatmin olabileceği bulunmuştur. Programdan elde edilebilecek kazanımlarsa, cinsel tatmin, özel bölge hijyeni-temizliği, ergenlik döneminde yaşanan değişimler olarak ifade edilmiştir. Öğretim teknikleri olarak ise, video sunumu, model olma, drama gibi yöntemler önerilmiştir.

Börf (2017), 73 ebeveyn ve 180 öğretmenle gerçekleştirdiği çalışmada, Down Sendromu olan öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecine ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşlerini incelemiştir. Veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıkları, öğretmenlerin de bu konuya ilişkin olarak yetkin durumda olmadıkları ifade edilmektedir. Araştırma sonucunda, ebeveyn ve öğretmenler için geliştirilecek nitelikli cinsel eğitim programlarının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Gürbüz (2018), 860 ebeveynle gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, ergenlik döneminde zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerini ebeveyn bakış açısıyla incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, zihinsel yetersizliği olan ergenlerin cinsel gelişim özelliklerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirerek geçerlik-güvenirlik çalışmalarını yapmıştır (Cronbach Alpha=0,85). Araştırma sonucunda, ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişim özellikleriyle ilgili olarak yeterli

bilgilerinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin bilgilendirilmesine yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Cinsel eğitim açısından dünya ülkelerine baktığımızda lider olarak gösterebileceğimiz ülke İsveç'tir. 1930'larda başlanılıp günümüze kadar birçok cinsel eğitim adı altında çalışmalar yapılmıştır. "Cinsel eğitim" cümlesi yetersiz olarak görülüp bunu "Cinsellik eğitimi" olarak değiştirmişlerdir. "Cinsel Yol Gösterme" kitabı halen günümüz eğitim kurumlarında ders kitabı olarak kullanılmak üzere düzenlenmiştir (Ekşi, 1990).

Danimarka'da cinsellik eğitimi ders olarak verilirken, bu duruma ebeveynler dine ters düştüğünü gerekçe gösterip karşı çıkmış fakat yasalara ters düşmediğinden dolayı zorunlu ders olarak kabul görülmüştür. Bu zorunlu derslerin içeriği ilkokul birinci sınıfta erkek kadın farklılığı, üreme, gebelik, gebeliği önleme hakkında bilgilendirme; beşinci sınıfta cinsel organlar ve işlevleri, hormonlar, genetik ve cinsel içgüdüler hakkında bilgilendirme; sekiz ve onuncu sınıflarda duygusal, ahlak, aile ve toplumsal sorunlar gibi konular oluşturmaktadır (Ekşi, 1990).

Almanya'da cinsel eğitim ile ilgili müfredata veya zorunlu olunan bir ders yoktur. Cinsel eğitim ders olarak değil okulun ve topluma dayalı organizasyonların bir görevi olarak görülmektedir. Almanya da cinsellik programları özgür, baskıcı olmayan, olumlu ve karşılıklı iletişime dayanan bir yol izlemektedirler (Çakmak ve Çakmak, 2011).

Cinsel eğitim Bulgaristan'da zorunlu değildir. Fakat 11-12 yaşlardaki öğrencilere okullarda cinsel yolla bulaşan hastalıklar, kadın ve erkek üreme sistemleri, gebelikten korunma yöntemleri ve bu durumların duygusal tarafları anlatılmaktadır (Yılmaz, 2011).

Japonya'da cinsel eğitim üreme olarak kabul görülmektedir. Kız ve erkler ayrı sınıflarda eğitim görmektedirler. Cinsel eğitimin desteklenmediği ülke Belçika'dır. Fakat verilen eğitimler, cinsellik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve gebelikten korunma ile ilgili eğitimlerdir (Selçuk, 2006).

Cinsel eğitim Hollanda'da eğitimin yapı taşı olarak görülmekte ve okullarda verilmektedir. 1993'ten sonra okullarda cinsel eğitim müfredat kapsamında verilmekte ve bu konuda yazılı sınav uygulanmaktadır (Berne ve Huberman, 1999, Akt. Selçuk, 2006).

Ergenlere yönelik verilen cinsel eğitim dünyada olumlu sonuçlar ortaya koyduğu yapılan çalışmalar tarafından ortaya konmuştur (Hatton ve Tector, 2010; Rohleder, 2010; Swango ve Wilson, 2009). Bu eğitimlerle bireyin toplumla uyum sürecini arttıran davranışlar kazandığı ve cinsel bilgileri arttırdığı ve kazanılan bilgilerden yolla çıkarak oluşabilecek uygunsuz davranışların önüne geçildiği belirtilmiştir (Dukes ve McGuire, 2009; Hayashive ark.,2011; Swango-Wilson, 2010, Akt.,Tekinarslan ve Eratay, 2013). Son yıllarda yurt dışında gerçekleştirilmiş olan konuya ilişkin bazı araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

Briggs (2006), öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların yaşamlarında güvenlik sorunları konulu bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışma grubunu 11-17 yaş arası (61 kadın ve 55 erkek) akranlarından eğitimsel olarak 3 ve daha fazla yıl geride olan 116 özel eğitim öğrencisi oluşturmaktadır. Bu çocuklar öğrenme güçlüğü yaşamaktaydılar. Çalışma kapsamında çalışma grubundan hem nitel hem de nicel veriler elde edilmiştir. Araştırma, yetersizliği olan çocukların uyuşturucu, şiddet, psikolojik zorbalık, pornografi ve cinsel istismar risklerine karşı savunmasızlığını doğrulamıştır. Hem okullarda hem de evlerde önemli düzeyde şiddet bulunmuştur. Çalışma aynı zamanda erkek çocukların korunması için özel dikkat gösterilmesi gerektiğini de göstermiştir. Öğrenme güçlüğü olan çocukların hedef alınma nedenleri olarak; istismarın ne olduğunu doğru bir şekilde bilmeme, haklarını anlamak ve istismarı bildirmek konusunda akranlarından daha yetersiz olma ve mahkeme süreci gibi yasal işlemlerde yetersiz görülme durumları bulunmuştur. Diğer yandan, bu çocukların yaşadıkları istismar sonucunda öğrenme yetersizliği yaşamış olmalarının da mümkün olabileceği belirtilmektedir. Araştırma bulguları, öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların istismara açık olduğunu, dolayısıyla da korunmalarına yönelik ciddi önlemlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Clatos ve Asare (2016), 6-25 yaş arası yetersizliği bulunan öğrencilerin ebeveynleri ne yönelik bir eğitim programı hazırlayarak bu programı değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda, 15 ebeveyn olmadan iki haftalık bir cinsellik eğitimi almışlardır. Program öncesi ve sonrasında uygulanan öntest ve son test sonuçları, ebeveynlerin ön test ve eğitim sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p < .001$). Tutum ve inançlar, cinsel iletişim, bilgi ve engelli çocuklar arasında cinsellik eğitiminin öz-yeterliliği alt başlıklarına ilişkin öntest ve sontest sonuçları arasındaki farklılık da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Söz konusu eğitim, ebeveynlerin cinsel iletişime ilişkin davranışlarını değiştirmiş ve yetersizliği olan çocuklara verilecek cinsel eğitim konusundaki bilgilerini arttırmıştır.

Ariadni, Prabandari ve Sumarni (2017), zihinsel yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerin cinsel eğitim verme konusundaki algılarını incelemeye yönelik bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu, yaşları 9-18 arasında değişen ve zihinsel yetersizlik tanısı almış olan 10 çocuğun ebeveyni oluşturmuştur. Araştırmada nitel çalışma desenlerinden fenomenoloji kullanılmış, ebeveynlerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda cinsel eğitim konusunda dört ana fikir elde edilmiştir. Bunlar; cinsel eğitimin zihinsel yetersizliği olan çocuklar için önemli olduğu, annenin cinsel eğitimin sağlanmasında en önemli role sahip olduğu, zihinsel yetersizliği olan çocuklarda cinsiyet eğitiminde ayrımcılık yapılması, cinsel eğitimde dinin önemli olduğu görüşleridir. Sonuç olarak, zihinsel yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerin cinsel eğitim verme konusundaki algılarının diğer ebeveynlerden farklı olduğu, çocukları cinsel istismardan koruyabilmek için erken yaşta cinsel eğitim verilmeye başlanmasının önemli olduğu, cinsel eğitim verilirken uygulamalı olarak gösterilmesinin gerekliliği ve ebeveynlerin özellikle de annenin cinsel eğitimde rolünün oldukça önemli olduğu bulguları elde edilmiştir.

Manoj ve Suja (2018) literatür taraması yaparak çeşitli araştırmaları değerlendirmiş ve yetersizliği olan gençlerin cinsel yaşamlarında karşılaştıkları güçlükleri incelemiştir. Araştırma sonucunda, yetersizliği olan gençlerin cinsel olarak yetersiz bilgiye sahip oldukları, yeterli rehberlik almadıkları, iletişim

problemleri yaşadıkları ve yaşadıkları güçlüklerin yetersiz cinsel eğitim ve yanlış bilgilerden kaynaklandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, geçerlik ve güvenirlik, veri toplama süreci ve verilerin analizi başlıkları altında açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi (KKTC örneği) amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak, karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Aşağıda karma yöntem deseni ve yakınsayan paralel desen hakkında bilgi verilmektedir.

Karma Yöntem Deseni, nicel ve nitel yöntemin bir arada kullanıldığı desen olarak ifade edilmektedir (Baki ve Gökçek, 2012). Creswell (2006)'e göre, iki yöntemin bir arada kullanılması, araştırma problemlerini daha iyi analiz etmeyi sağlamaktadır. Karma yöntem deseni tek bir çalışma ya da çoklu çalışmalar kapsamında gerçekleştirilebilmektedir. Güçlü kurumlarca finanse edilen büyük ölçekli projelerde çoklu çalışmalar daha yaygındır. Bu çalışmalarda, büyük proje daha küçük alt projelerden oluşmakta, bu alt projeler bağımsız çalışmalarla ayrı olarak raporlanmakta ve en son tüm veriler bir araya getirilerek yorumlanmaktadır. Bu tür projeler sağlık bilimleri alanında daha yaygındır (Creswell,2006). Karma yöntem deseninin tek araştırmada kullanıldığı çalışmalar ise tekli çalışma (single study) olarak betimlenmektedir. Tekli çalışmalar çoğunlukla lisansüstü öğrenciler ya da çalışmasını daha sağlam temellere dayandırmak isteyen araştırmacıların tercih etmiş olduğu çalışma biçimidir (Baki ve Gökçek, 2012). Bu çalışmada, Tekli Çalışma (single study) gerçekleştirilmiştir. Çalışma çerçevesinde tek çalışmada ebeveynlere anket ve yüz yüze görüşme uygulanarak nicel ve nitel veriler elde edilmiştir.

Karma Yöntem Deseninde hem sayısal, hem de sözel verilerin kullanılması deseni güçlü kılan unsurlardır. Bir çalışmayı ikinci bir yöntemle geliştirme ihtiyacı karma desen yönteminin tercih edilme nedenlerinden bir tanesidir. Nicel verilerin nitel verilerle desteklenerek çalışmanın daha anlaşılır olmasını sağlama ve nicel verileri daha anlamlandırma ihtiyacı ise diğer bir nedendir (Creswell ve Crack, 2011). Başlıca Karma Yöntem Desenleri; Yakınsayan Paralel Desen, Açımlayıcı Sıralı Desen, Keşfedici Sıralı Desen, İç İçe Desen, Dönüştürücü Desen ve Çok Aşamalı Desen olmak üzere altı tanedir (Creswell ve Clark, 2012). Bu çalışmada Yakınsayan Paralel Desen kullanılmıştır. Bu nedenle bu desenle ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Yakınsayan Paralel Desende, nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak uygulanmaktadır. Hem nicel, hem de nitel veri toplamaya eşit derecede öncelik verilmektedir. Çözümleme aşamasında, nicel ve nitel veriler ayrı ayrı analiz edilmekte, yorumlama yapılırken sonuçlar birleştirilmektedir. Örneğin, anket verileri nicel olarak, görüşmeler ise nitel olarak analiz edilir ve sonuçlar yorumlanmak üzere birleştirilir (Creswell ve Clark, 2012). Burada araştırma sürecinin, desteklenmesi ve doğrulanması için nicel sonuçların nitel sonuçlarla bir araya getirilerek karşılaştırılması ve değerlendirilmesi söz konusudur. Nicel yöntemde daha genellenebilir sonuçlara ulaşılırken, nitel yöntemde daha küçük örneklem üzerinde çalışılmakta ve daha detaylı ve derinlemesine betimlemeler elde edilmektedir (Baki ve Gökçek, 2012).

Çalışmada nicel veriler anket yöntemi kullanılarak, nitel veriler ise yüz yüze görüşme yoluyla elde edilmiştir. Veriler eş zamanlı olarak elde edilmiştir. Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda nicel araştırma yöntemi, ikinci kısımda ise nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere hem konu ile ilgili anket uygulanmış, hem de yüz yüze görüşülerek konu ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi planlanmıştır. Çalışma kapsamında, nicel araştırma yöntemlerinden Anket Formu Tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden ise Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği kullanılmıştır.

Anket, bireylerin yaşam koşullarını, davranış ve tutumlarını, görüşlerini belirlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan araştırma materyali olarak ifade edilmektedir. Anket Tekniği; görüşme, gözlem gibi diğer veri toplama tekniklerine göre büyük gruba hızlı uygulama olanağı sunan bir tekniktir. Bu teknikte daha çok genel ve yüzeysel bilgiler elde edilebilmektedir (Büyüköztürk ve ark., 2020). Bu nedenle nitel verilerle desteklenmesinin elde edilen sonuçları daha güvenilir kılacağı ifade edilebilir.

Nitel çalışmaların gerçekleştirilmesindeki amaç, örneklemi daha kapsamlı inceleyebilmek amacıyla, esnek ve dinamik desenler kullanmak olmaktadır (Büyüköztürk ve ark.,2020). Nitel araştırmalarda görüşme oldukça sık kullanılmaktadır. Görüşme esnasında görüşülen kişilerin konuya yönelik bakış açılarını açık ve anlaşılır bir biçimde belirlemek, bu araştırma yönteminin temel özelliği olarak betimlenmektedir. Bu sebeple görüşme esnasında görüşülen bireylerin duygularını, düşüncelerini ve hislerini daha derin ve net bir şekilde anlamak söz konusudur (Kuş, 2009). Yüz yüze görüşme yönteminin kişilerin tutum ve davranışlarına, duygu ve düşüncelerine, şikâyet ve görüşlerine yönelik bilgileri edinmek için kullanılan ve oldukça etkili bir yöntem olduğu gerçeğinden (Büyüköztürk ve ark., 2020) yola çıkılarak, araştırmanın nitel verileri için bu yöntem tercih edilmiştir.

Yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilirken, belirlenmiş olan açık uçlu sorular, ebeveyni rahatsız etmeyecek, içten ve samimi bir ortamda sorulmuştur. Ebeveynden istenilen cevaplar doğrultusunda araştırmaya katkı sunması beklenmiştir. Araştırma için kullanılan sorular yarı yapılandırılmış formdadır. Yarı yapılandırılmış sorular; araştırmacı tarafından belirlenmişaçık uçlu bir şekilde yanıtlanan sorulardır (Karasar, 2015). Yapılan bu çalışmada yukarıda da belirtildiği gibi yarı yapılandırılmış görüşme soruları tercih edilmiştir. Özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin kendilerini özgürce ifade edebilecekleri samimi bir sohbet ortamı yaratılarak yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu oluşturulurken, Sıralı ve Eş Zamanlı Karma Yöntem Örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme türü karma yöntem araştırmalarında sıklıkla uygulanmaktadır. Burada olasılıklı ve amaçlı örnekleme stratejileri birlikte kullanılmaktadır. Olasılıklı örneklemede bir kitleden oldukça sayıda birimler seçmek hedeflenmekte olup nicel araştırmalarda sıklıkla tercih edilmektedir. Amaçlı örneklemede ise, belli ölçütleri karşılayan zengin bilgi sunabilecek bireylere ulaşılması hedeflenmekte olup nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilmektedir. Sıralı ve eş zamanlı karma yöntem örneklemede, nicel çalışmada kullanılan örneklem nitel çalışma için belirleyici olabilmektedir (Baki ve Gökçek, 2012). Bu çalışmada özel gereksinimli çocukların eğitim almış oldukları tüm kurumlar ilçe bazında belirlenmiş, gerekli izinler alındıktan sonra kurumlarla görüşülmüş, çalışmanın yürütülmesinde gönüllü olan kurumlara anket formları dağıtılmıştır. Anket formları ebeveynler tarafından doldurulmuştur. Anket formlarını dolduran ebeveynler araştırmanın nicel örneklemini oluşturmuştur. Bu ebeveynler arasından, kurumun yüz yüze görüşme yapmak için mekân sunan kurumlara devam eden çocuğu olan ve yüz yüze görüşme yapmaya gönüllü olan 15 ebeveyn nitel araştırma kapsamına alınmıştır.

Bu kapsamda, nicel veriler 200 ebeveynden elde edilmiş, nitel veriler ise aynı çalışma grubu içerisinden yüzyüze görüşme için gönüllü olan 15 ebeveynden elde edilmiştir. Çalışma KKTC'nin Girne, Gazi Mağosa, Lefkoşa, Güzelyurt, İskele ve Lefke ilçelerine bağlı Özel Eğitim Merkezleri, İlköğretim Okulları, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Kurumlarını kapsamaktadır. Çalışmaya katılmaya olumlu yanıt veren kurumlara, eğitim gören öğrenci sayısı temel alınarak, toplamda 384 anket dağıtılmış, 200 geri dönüş sağlanmıştır. Yüz yüze görüşmeler için de kurumlarla randevulaşıp ebeveynlerin uygun olduğu saatlerde, veli ile gönüllülük esasına bağlı olarak görüşmeler yapılmıştır. Yüz yüze görüşmelerde ebeveynlere çalışmanın amacı anlatılmış, sorular soru-cevap şeklinde sorulmuştur. Görüşmeler 20-30 dakika sürmüştür. Yüz yüze görüşmelere katılan 15 ebeveynin 10 tanesi kadın, 5 tanesi erkektir. Sayının eşit tutulmamış olmasının sebebi, erkek ebeveynlerin okulu daha az sıklıkta ziyaret etmeleri ve kadın ebeveynlerin görüşme yapmak için daha

gönüllü bir tutum içerisinde olmaları olmuştur. Konunun cinsel eğitim olması nedeniyle çok sayıda ebeveyn yüz yüze görüşme için gönüllü olmak istememiş, araştırmacı gönüllü olan tüm ebeveynlerle görüşme gerçekleştirmiştir.

Nicel çalışma grubuna ait demografik bilgiler Ebeveynlere Yönelik Demografik Bilgi Tabloları ve Çocuklara Yönelik Demografik Bilgi Tabloları olmak üzere iki başlık altında verilmiştir. Nitel çalışma grubuna ait veriler ise Tablo 8'de yer almaktadır.

3.2.1. Ebeveynlere Yönelik Demografik Bilgi Tabloları

Ebeveynlere Yönelik Demografik Bilgi Tabloları Tablo1- Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Değişken	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
Cinsiyet	Kadın	145	72,5
	Erkek	55	27,5
	Toplam	200	100,0

Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, %72,5'inin kadın, %27,5'inin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Yaşa Göre Dağılımı

	Değişken	**Frekans(n)**	**Yüzde (%)**
Yaş Grubu	20-25	3	1,5
	26-30	22	11,0
	31-35	53	26,5
	36-40	69	34,5
	40 yaş üzeri	53	26,5
	Toplam	200	100,0

Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin yaşa göre dağılımı incelendiğinde; %3'ünün 0-25 yaş grubunda, %11'inin 26-30 yaş grubunda, %26,5'inin 31-35 yaş

grubunda, %34,5'inin 36-40 yaş grubunda, %26,5'inin 40 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde (%)
Çocuk Sayısı	1	64	32,0
	2	88	44,0
	3	33	16,5
	4 ve üzeri	15	7,5
	Toplam	200	100,0

Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin çocuk sayısına göre dağılımı incelendiğinde, % 32'sinin çocuk sayısının bir olduğu, %44'ünün çocuk sayısının iki olduğu, %16,5'unun çocuk sayısının 3 olduğu, %7,5'inin çocuk sayısının dört ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 4.Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde (%)
Eğitim Durumu	Okur-Yazar	2	1,0
	İlkokul Mezunu	37	18,5
	Ortaokul Mezunu	31	15,5
	Lise Mezunu	71	35,5
	Üniversite Mezunu	59	29,5
	Toplam	200	100,0

Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde; %1'inin okur-yazar, %18'inin ilkokul mezunu, %15,5'inin ortaokul mezunu, %35,5'inin lise mezunu, %29,5'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

3.2.2. Çocuklara Yönelik Demografik Bilgi Tabloları

Çocuklara Yönelik Demografik Bilgi Tabloları Tablo5- Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 5.Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	75	37,5
	Erkek	125	62,5
	Toplam	200	100,0

Çocukların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; %37,5'inin kız, %62,5'inin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 6.Çocukların Yaşa Göre Dağılımı

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde
Yaş Grubu	0-6 Yaş	75	37,5
	7-12 Yaş	85	42,5
	13-18 Yaş	31	15,5
	19 Yaş ve üzeri	9	4,5
	Toplam	200	100,0

Çocukların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, %37,5'inin 0-6 yaş grubunda, %42,5'inin 7-12 yaş grubunda, %15,5'inin 13-18 yaş grubunda, %4,5'inin 19 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 7.Çocukların Yetersizlik Durumuna Göre Dağılımı

	Değişken	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yetersizlik	Zihinsel Yetersizlik	37	18,5
	OSB	49	24,5
	İşitme Yetersizliği	10	5,0
	Görme Yetersizliği	3	1,5
	Özgül Öğrenme Güçlüğü	16	8,0
	DEHB	19	9,5
	Down Sendromu	18	9,0
	Diğer	24	12,0
	Birden Fazla Yetersizlik	16	8,0
	Fiziksel Yetersizlik	4	2,0
	Dil Gelişimi Geriliği	4	2,0
	Toplam	200	100,0

Çocukların yetersizlik durumlarına göre dağılımı incelendiğinde; %18,5'inin zihinsel yetersizlik, %24,5'inin OSB, %5'inin işitme yetersizliği, %1,5'inin görme yetersizliği, %8'inin özgül öğrenme güçlüğü, %9,5'inin DEHB, %9'unun Down Sendromu, %12'sinin diğer (SerebralPalsi, Robert Sendromu, Apert Sendromu, Fenilketonuri, William Sendromu, Mikrosefali vb.), %8'inin birden fazla yetersizlik, %2'sinin fiziksel yetersizlik, %2'sinin dil gelişimi geriliği tanısı almış olduğu görülmektedir.

3.2.3. Nitel Çalışma Grubuna Yönelik Demografik Bilgi Tabloları

Nitel çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Nitel Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

Kod Adı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Çalışma Durumu	Çocuk Sayısı	Çocuğun Yaşı	Çocuğun Cinsiyeti	Çocuğun Yetersizlik Durumu
E1	40	Kadın	Lise mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	3	19	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu
E2	33	Kadın	Ortaokul mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	3	6	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu
E3	35	Kadın	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	1	10	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu
E4	45	Kadın	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	4	9	Kız	Down Sendromu, Kalp Hastası
E5	30	Kadın	Ortaokul mezunu	Temizlik Görevlisi	Çalışıyor	2	7	Kız	Gelişim Geriliği
E6	40	Kadın	Lise mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	3	10	Kız	Otizm Spektrum Bozukluğu
E7	31	Kadın	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	3	8	Kız	Gelişim Geriliği
E8	56	Erkek	Lise mezunu	Emekli	Çalışmıyor	3	12	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu
E9	49	Erkek	Lise mezunu	Elektrik Teknisyeni	Çalışıyor	2	7	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu
E10	41	Erkek	İlkokul mezunu	Serbest Meslek	Çalışmıyor	2	6	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu
E11	37	Kadın	Okur-Yazar	Ev Hanımı	Çalışmıyor	3	2	Kız	Zihinsel Y. Hemofili- Epilepsi
E12	29	Kadın	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	2	4	Kız	Fiziksel Y.
E13	34	Erkek	Ortaokul mezunu	İnşaat İşçisi	Çalışmıyor	4	4	Erkek	Fiziksel Y.
E14	35	Kadın	Üniversite mezunu	Ev Hanımı	Çalışmıyor	2	10	Kız	Zihinsel Y. Gelişim G.
E15	38	Erkek	Lise mezunu	Telefon tamir-alım-satım	Çalışıyor	2	9	Erkek	Otizm Spektrum Bozukluğu

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 10'unun kadın, 5'inin erkek olduğu ve tümünün evli olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim durumu incelendiğinde,1 ebeveynin okur-yazar, 5'inin ilkokul mezunu, 3'ünün ortaokul mezunu, 5'inin lise mezunu, 1 tanesinin de üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin meslekleri incelendiğinde ise; 10 kadın ebeveynin 9'unun ev hanımı, 1 tanesinin temizlik görevlisi olduğu, 5 erkek ebeveynin ise emekli, elektrik teknisyeni, inşaat işçisi, serbest meslek ve telefon tamircisi olduğu görülmektedir. Ebeveynlerden E15 çalışmakta olup, diğer ebeveynler çalışmamaktadır. Ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısı incelendiğinde E1, E2, E6, E7, E8, E11'in üçer çocukları olduğu, E3'ün bir çocuğu olduğu, E4 ve E13'ün dörder çocuğu olduğu, E5, E9, E10, E12, E14 ve E15'in iki tane çocukları olduğu görülmektedir. Çocukların cinsiyetleri incelendiğinde, 8 çocuğun erkek, 7 çocuğun kız olduğu görülmektedir. Çocukların yetersizlik durumları incelendiğinde; 8 çocuğun OSB, 1 çocuğun Downsendromu, 2 çocuğun gelişim geriliği, 2 çocuğun zihinsel yetersizlik, 2 çocuğun fiziksel yetersizlik tanısı almış olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Anket formu ve görüşme formunda yer alıp yüz yüze sorulan sorular alan yazındaki bilgiler doğrultusunda özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi için geliştirilmiştir. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen "Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Eğitimine Yönelik Anket Formu" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları" aracılığı ile toplanmıştır.

Araştırmada veri elde etmek amacıyla yapılan literatür taraması sonucunda hem anket formu hem de yarı yapılandırılmış görüşme soruları için soru havuzu oluşturulmuştur. Formlar için 5 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda sorular düzenlenerek soru formu haline getirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda anket formundan 3 soru çıkartılmıştır. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Sorularındaki 4. soru ise tek bir soru olmak yerine, 3 ayrı alt başlık halinde düzenlenerek son şeklini almıştır. Araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan sorular

pilot çalışma kapsamında 5 ebeveyne uygulanmış, hem anket, hem de görüşme sorularının anlaşılır ve uygulanabilir olduğu görülmüştür.

Anket formu, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm demografik bilgilere yönelik sorulardan (10 soru), İkinci bölüm ise özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimine yönelik sorulardan (6 soru) olmak üzere toplam 16 sorudan oluşmaktadır. Anket formu eklerde yer almaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ise açık uçlu sorulardır ve toplam 6 sorudan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları kapsamında ebeveynlerle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları eklerde yer almaktadır.

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Karma yöntem araştırmalarında geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili durumlar nicel boyut ve nitel boyut için ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın nicel boyutunu anket uygulaması oluşturmaktadır. Anketlerde geçerlik, araştırılan konuya ve soruya uygun yanıtlar alabilme gücünü, güvenirlik ise, uygulama aynı yollarla tekrarlandığında benzer sonuçlar verme gücünü gösterir. Anket geliştirme süreci; problemi tanımlama, madde yazma, uzman görüşü alma ve ön uygulama yapma olmak üzere dört aşamada gerçekleşmelidir. Geçerli bir anket geliştirilebilmesi açısından araştırma probleminin iyi tanımlanması, amaçların açık ve net olması ve önceden nitelikli bir literatür taraması yapılmış olması önemlidir. Araştırmacı, araştırmada belirlediği alt amaçlar (alt problemler) doğrultusunda maddeleri yazmalıdır. Sonrasında anketin kapsam geçerliği ile ilgili olarak uzman görüşü alınmalıdır. Uygulama öncesi yapılacak pilot çalışma, soruların çalışma grubu tarafından anlaşılır bulunup bulunmadığı, konuya ve sorulara uygun yanıtlar alınıp alınmadığını belirleyici olacaktır. Güvenirlik açısından ise örneklem grubunun mümkün olduğunca büyük olması önerilmektedir (Büyüköztürk ve ark., 2020). Bu çalışmada, anket oluşturulurken anket uygulamanın dört aşaması da gerçekleştirilmiş olup pilot çalışma yapılmıştır. KKTC genelindeki yetersizliği olan çocuklara eğitim veren tüm eğitim kurumlarına ulaşılmış, çalışmaya katılmayı kabul edenlere anket formları ulaştırılmıştır. Kurumlar aracılığıyla formlar ebeveynlere (her çocuk için bir

form) ulaştırılmıştır. Formları doldurarak geri bildirim veren tüm ebeveynler araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmaya katılmaya olumlu yanıt veren kurumlara, eğitim gören öğrenci sayısı temel alınarak, toplamda 384 anket dağıtılmış, 200 geri dönüş sağlanmıştır. İlçeler bazında değerlendirilecek olursa, Lefkoşa'dan 77 katılımcı, Mağosa'dan 56 katılımcı, İskele'den 30 katılımcı, Yeşilyurt'tan 20 katılımcı ve Girne'den 17 katılımcı geri dönüş sağlayarak araştırma kapsamına alınmıştır. Konunun cinsel eğitimle ilgili olmasından dolayı birçok kurum çalışmaya katılmak istememiş, bazı ebeveynler de konu ile ilgili görüşlerini bildirmek istememişlerdir. Bu bağlamda konu, kurumların izin verme durumu ve ebeveynlerin gönüllülük durumu göz önünde bulunulduğunda ulaşılması mümkün olan en iyi sayıya ulaşıldığı düşünülmektedir.

Nitel araştırmalarda, araştırmacının ve katılımcıların açıklamalarının doğru, güvenilir ve inandırıcı olup olmadığını belirlemek için güvenirlikten daha çok geçerliğe odaklanılmaktadır. Güvenirlik daha çok farklı kodlayıcıların verileri kodlamalarının karşılaştırılması şeklinde gerçekleştirilmekte, kodlamalar arasında uyum olup olmadığı değerlendirilmektedir (Creswell ve Clark,2012). İnandırıcılığı arttırmak için en sık kullanılan yöntem katılımcılara verdiği cevapları yazıya geçirdikten sonra tekrar ederek onaylarını almaktır. Bu, yanıtların araştırmacı tarafından doğru bir şekilde anlaşılarak yorumlanması açısından önemli görülmektedir (Saban ve Ersoy, 2019).Bunlarla birlikte, raporda katılımcı ifadelerine doğrudan yer verilmesinin de geçerliği arttırıcı bir faktör olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada, katılımcıların yüz yüze görüşmeler sırasında vermiş oldukları yanıtlar için katılımcı onayı alınmış, çalışmada katılımcıların ifadelerine doğrudan yer verilmiştir. Kodlamalarla ilgili olarak, araştırmacı ve tez danışmanının bağımsız olarak yapmış olduğu kodlamalar ve ortaya çıkan bulgular karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Süreci

Çalışmaya katılmada gönüllülük esas alınmıştır. Üniversiteden etik onay için form doldurulmuş ve Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığından izin için başvuruda bulunularak gerekli izinler alınmıştır. Bununla birlikte çalışmaya katılmaya gönüllü

olmayan kurumlar olmayan kurumlar söz konusu olmuştur, bu kurumlarla çalışılmamıştır. Hem nicel, hem nitel verilerin elde edilmesinde ebeveynlerin gönüllü olma durumu söz konusudur.

Çalışma KKTC genelinde yürütülmüştür. KKTC'de tüm ilçelerde bulunan kurumlar araştırma kapsamına alınmıştır. Nicel veriler için, çalışmaya katılmaya gönüllü olan kurumlara anket formları dağıtılmış ve veriler geri dönen 200 anketten elde edilmiştir. Nitel veriler için yüz yüze görüşme süreci yürütülmüştür. Yüz yüze görüşme için ayrı oda imkânı sunan kurumlarla çalışılmıştır. Bu kurumlarda çocuğu eğitim gören ve görüşme için gönüllü olan 15 ebeveynle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yüz yüze görüşme süreci 20-30 dakika sürmüştür. Araştırma kapsamında yer alan ebeveynlerin isimleri kullanılmamış, etik kurallar çerçevesinde E1,E2, E3… şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Ebeveynlerle yapılan görüşmelerin rahat bir ortamda gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir. Görüşme esnasında ebeveynlerin onayı alınarak, ses kaydı alınmıştır. Kayıtlar yazıya geçirilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik (frekans ve yüzde) ve Ki-Kare testi kullanılmıştır. Analiz için SPSS 26.0 kullanılmıştır. Nitel veriler ise betimsel analizle yorumlanmıştır. Betimsel analizde, katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir şekilde sunmak için onlardan elde edilen ifadelere alıntılar şeklinde sıklıkla yer verilmektedir. Betimsel analizde, katılımcıların görüşleri elde edildiği şekliyle aktarılmaktadır. Burada, farklı katılımcıların aynı soruyla ilgili farklı düşünceleri alıntı şeklinde ifade edilmektedir. Betimsel analiz; analiz için bir çerçeve oluşturulması, bu tematik çerçeve doğrultusunda verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır. Betimsel analizde, elde edilmiş olan verilerin önceden tespit edilmiş olan başlıklar altında özetlenmesi ve yorumlanması söz konusudur (Altunışık, 2010). Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler, belirlenen temalara göre değerlendirilerek yorumlanacak, nicel araştırmadan elde edilen veriler nitel verilerle karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular Nicel Bulgular ve Nitel Bulgular olmak üzere iki bölümde incelenmektedir.

4.1.Nicel Bulgular ve Yorum

Nicel Bulgular kapsamında, 200 ebeveynin anket sorularına vermiş olduğu yanıtlar betimsel olarak (frekans ve yüzde) ve Ki-kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Veriler SPSS 26.0 paket programı ile analiz edilmiş olup Ki-kare analizlerinde 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel bulgular tablolar ve sütün grafikleri halinde gösterilmiştir.

Tablo 9. Cinsel Eğitimin Gerekli Olup Olmadığına İlişkin Yanıtların Dağılımı

	Değişken	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
Cinsel Eğitimin Gerekli Olup/Olmama Durumu	Evet	189	94,5
	Hayır	11	5,5
	Toplam	200	100,0

Tablo 9 incelendiğinde, cinsel eğitimin gerekli olup olmadığına ilişkin olarak, ebeveynlerinin %94,5'inin "Evet" yanıtını verdiği, %5,5'inin "Hayır"yanıtını verdiği görülmektedir.

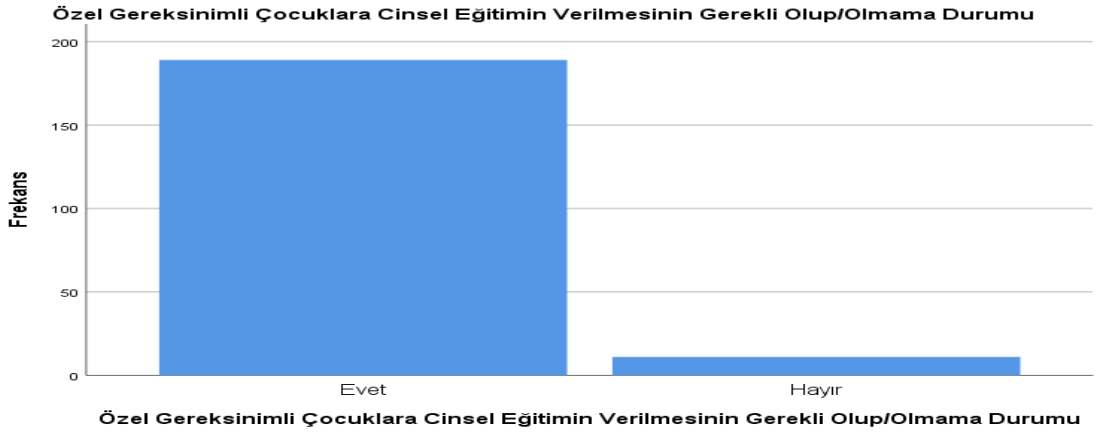

Şekil 1.Özel Gereksinimli Çocuklara Cinsel Eğitimin VerilmesininGerekli Olup Olmadığına İlişkin Yanıtlar

Şekil 1'de "Cinsel eğitim gerekli midir?" sorusuna ebeveynlerin vermiş oluğu yanıtlar sütun grafiği şeklinde gösterilmiştir. Soruya verilen yanıtların çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin analizi için Ki-kare testi kullanılması gerekmektedir. Bununla birlikte "hayır" yanıtı oldukça az sayıda (%5,5) verilmiştir.

Ki Kare Testi yapılabilmesi için hücre değerinin 5'ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2017). Burada hücreler birleştirilememiş, bu nedenle Ki-Kare testi uygulanamamıştır.

Tablo 10. Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtların Dağılımı

	Değişken	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	Bilmiyorum	25	12,5
	0-3 Yaşta	17	8,5
	3-6 Yaşta	63	31,5
	İlkokul Yıllarında	69	34,5
	Lise Yıllarında	21	10,5
	Yetişkinlikte	5	2,5
	Toplam	200	100,0

Tablo 10incelendiğinde,ebeveynlerin cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, %12,5“Bilmiyorum” yanıtını verdiği,%8,15’nin “0-3 yaşta” yanıtını verdiği,%31,5’nin “3-6 Yaşta” yanıtını verdiği, % 34,5’nin “İlkokul Yıllarında” yanıtını verdiği,%10,5’nin “Lise Yıllarında” yanıtını verdiği,%2,5’nin “Yetişkinlikte” yanıtının verdiği görülmektedir.

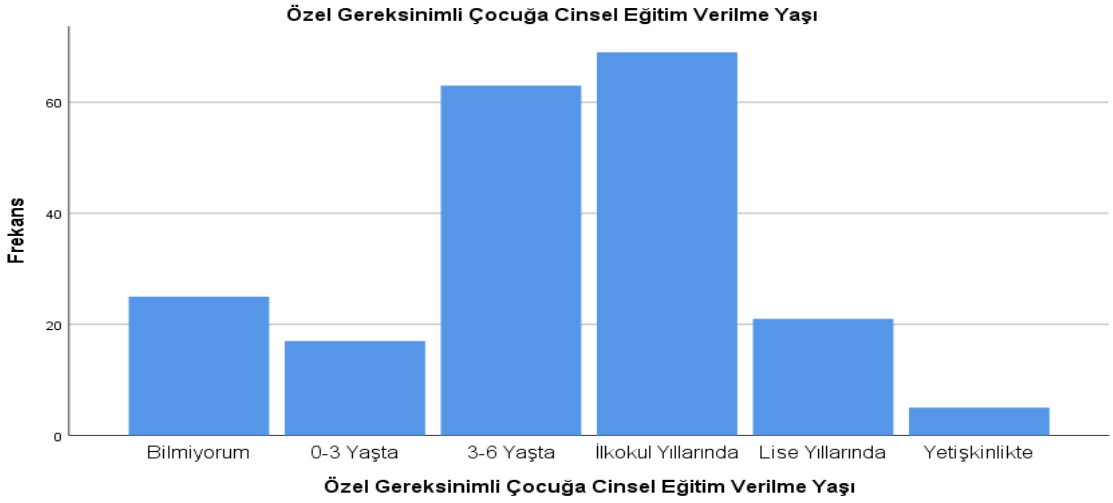

Şekil 2. Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtlar

Şekil 2’de “Cinsel eğitim hangi yaşta verilmelidir?” sorusuna ebeveynlerin vermiş oluğu yanıtlar sütun grafiği şeklinde gösterilmiştir. Verilen yanıtların çocuğun yaşı ve cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi için Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Ki Kare Testi yapılabilmesi için hücre değerinin 5’ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2017). Burada hücrelerin birleştirilmesi yoluna gidilmiş olup Yetişkinlikte Hücresi, Lise Yıllarında hücresiyle birleştirilerek Ki-Kare Testi uygulanmıştır.

Tablo 11. Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Cinsiyeti Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları

			Bilmiyorum	0-3 Yaşta	3-6 Yaşta	İlkokul Yıllarında	Lise sonrası	Toplam
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	**Gözlenen Değer**	8	10	27	24	6	75
		Çocuğun Cinsiyeti	**10,70%**	**13,30%**	**36,00%**	**32,00%**	**8,00%**	**100,00%**
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	32,00%	58,80%	42,90%	34,80%	23,10 %	37,50%
		Toplam %	4,00%	5,00%	13,50%	12,00%	3,00%	37,50%
	Erkek	**Gözlenen Değer**	17	7	36	45	20	125
		Çocuğun Cinsiyeti	**13,60%**	**5,60%**	**28,80%**	**36,00%**	**16,00 %**	**100,00%**
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	68,00%	41,20%	57,10%	65,20%	76,90 %	62,50%
		Toplam %	8,50%	3,50%	18,00%	22,50%	10,00 %	62,50%
Toplam		**Gözlenen Değer**	25	17	63	69	26	200
		Çocuğun Cinsiyeti	12,50%	8,50%	31,50%	34,50%	13,00 %	100,00%
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00 %	100,00%
		Toplam %	12,50%	8,50%	31,50%	34,50%	13,00 %	100,00%

Ki-Kare Testi	Değer	sd	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki-Kare	6,917[a]	4	**,140**
Benzerlik Oranı	6,949	4	,139
Linear-by-LinearAssociation	1,619	1	,203
N of ValidCases	200		

a. 0 cells (0,0%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 6,38.

Tablo 11 incelendiğinde, cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, kız çocukların ebeveynlerinin % 10,7'sinin "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %13,3'ünün "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %36,0'nın "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %32,0'nin "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %8,0'nın "Lise ve sonrası" yanıtını verdiğigörülmektedir. Cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, erkek çocukların ebeveynlerinin % 13,6'sının "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %5,6'sının "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %28,8'nin "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %36,0'sının "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %16,0'sının "Lise ve sonrası" yanıtını verdiğigörülmektedir. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda, cinsel eğitim verilme

yaşına ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyeti arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($\chi 2=6,92$, $p>.05$).

Tablo 12. Cinsel Eğitim Verilme Yaşına İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Yaş Grupları Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları

			Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı					**Total**
			Bilmiyorum	**0-3 Yaşta**	**3-6 Yaşta**	**İlkokul Yıllarında**	**Lise Yıllarında**	
Çocuğun Yaşı	0-6 Yaş	Gözlenen Değer	13	9	22	27	4	75
		Çocuğun Yaşı	**17,3%**	**12,0%**	**29,3%**	**36,0%**	**5,3%**	**100,0%**
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	52,0%	52,9%	34,9%	39,1%	15,4%	37,5%
		Toplam	6,5%	4,5%	11,0%	13,5%	2,0%	37,5%
	7-12 Yaş	Gözlenen Değer	8	6	30	26	15	85
		Çocuğun Yaşı	**9,4%**	**7,1%**	**35,3%**	**30,6%**	**17,6%**	**100,0%**
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	32,0%	35,3%	47,6%	37,7%	57,7%	42,5%
		Toplam	4,0%	3,0%	15,0%	13,0%	7,5%	42,5%
	13 Yaş ve üzeri	Gözlenen Değer	4	2	11	16	7	40
		Çocuğun Yaşı	**10,0%**	**5,0%**	**27,5%**	**40,0%**	**17,5%**	**100,0%**
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	16,0%	11,8%	17,5%	23,2%	26,9%	20,0%
		Toplam	2,0%	1,0%	5,5%	8,0%	3,5%	20,0%
Total		Gözlenen Değer	25	17	63	69	26	200
		Çocuğun Yaşı	**12,5%**	**8,5%**	**31,5%**	**34,5%**	**13,0%**	**100,0%**
		Özel Gereksinimli Çocuğa Cinsel Eğitim Verilme Yaşı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	12,5%	8,5%	31,5%	34,5%	13,0%	100,0%

Ki-Kare Testi	Değer	sd	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki-Kare	11,021[a]	8	**,200**
Benzerlik Oranı	11,706	8	,165
Linear-by-LinearAssociation	5,756	1	,016
N of ValidCases	200		

a. 1 cells (6,7%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 3,40.

Tablo 12 incelendiğinde, cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, 0-6 yaş çocukların ebeveynlerinin % 17,3'nün "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %12,0'nin "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %29,3'nün "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %36,0'nın "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %5,3'nün "Lise ve sonrası" yanıtını

verdiğigörülmektedir. 7-12 yaş çocukların ebeveynlerinin %9,4'nün "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %7,1'nin "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %35,3'nün "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %30,6'nın "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %17,6'nın "Lise ve sonrası" yanıtını verdiğigörülmektedir. 13 ve üzeri yaş çocukların ebeveynlerinin %10,0'nun "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %5,0'nin "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %27,5'nin "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %40,0'nın "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %17,5'nın "Lise ve sonrası" yanıtını verdiği ifade edilebilir. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin yanıtlar ile çocukların yaş grupları arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($\chi 2=11,02$, $p>.05$).

Tablo 13.Özel GereksinimliÇocukların Cinsel Bilgileri İlk Kimden Alması Gerektiğine İlişkin Yanıtların Dağılımı

Değişken		Frekans (n)	Yüzde (%)
Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Bilgileri İlk Kimden Alması Gerektiği	Anne-Baba	143	71,5
	Doktor	7	3,5
	Öğretmen	23	11,5
	Anne, Baba ve Öğretmen	18	9,0
	Anne, Baba ve Doktor	7	3,5
	Anne, Baba, Doktor ve Öğretmen	2	1,0
	Total	200	100,00

Tablo 13 incelendiğinde, çocukların cinsel bilgileri kimden alması gerektiğine ilişkin olarak, ebeveynlerinin %71,5'nin "Anne-Baba" yanıtını verdiği, %3,5'inin "Doktor" yanıtını verdiği, %11,5'nin "Öğretmen" yanıtını verdiği, %9,0'nın "Anne, Baba ve Öğretmen" yanıtını verdiği, %3,5'inin "Anne, Baba ve Doktor" yanıtını verdiği, %1,0'nın "Anne, Baba, Doktor ve Öğretmen" yanıtını verdiği görülmektedir.

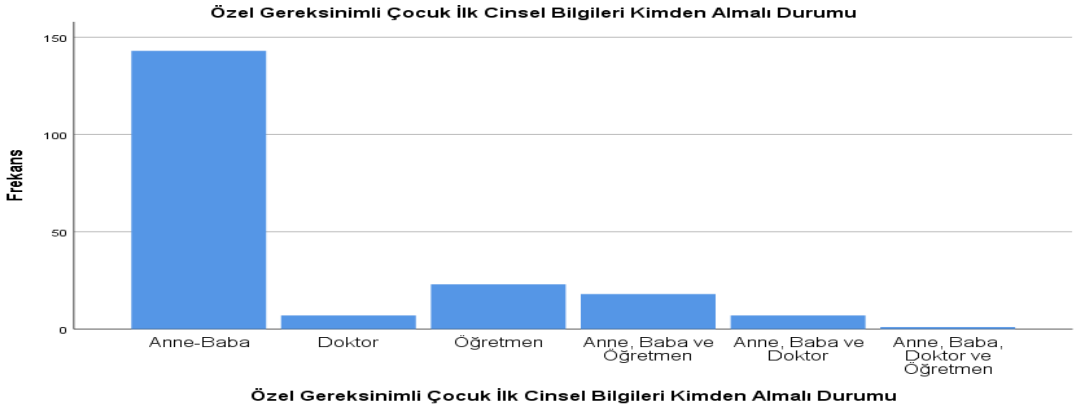

Şekil 3.Özel Gereksinimli Çocukların İlkCinsel Bilgileri Kimden Alınması Gerektiğine İlişkin Yanıtlar

Şekil 3'te "Cinsel bilgileri ilk olarak kimden almalıdır?" sorusuna ebeveynlerin vermiş oluğu yanıtlar sütun grafiği şeklinde gösterilmiştir. Soruya verilen yanıtların çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin analizi için Ki-kare testi kullanılması gerekmektedir. Ki Kare Testi yapılabilmesi için hücre değerinin 5'ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir (Büyüköztürk,2017). Burada hücrelerde yer alan sayıların az olması ve birleştirilmelerinin bir anlam ifade etmeyeceği düşünüldüğünden ötürü hücreler birleştirilememiş bu nedenle Ki-Kare testi uygulanamamıştır. Sayılar düşük olduğundan dolayı yüzde karşılaştırmaları da anlamlı olmamış, değerlendirme cinsiyet ve yaş faktörü göz önünde bulundurulmaksızın genel yanıtlar çerçevesinde yapılmıştır.

Tablo 14. Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtların Dağılımı

	Değiken	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar	Evet	125	62,5
	Hayır	75	37,5
	Toplam	200	100,0

Tablo 14 incelendiğinde, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin olarak, ebeveynlerinin %62,5'inin 'Evet' yanıtını verdiği, %37,5'inin 'Hayır'yanıtını verdiği görülmektedir.

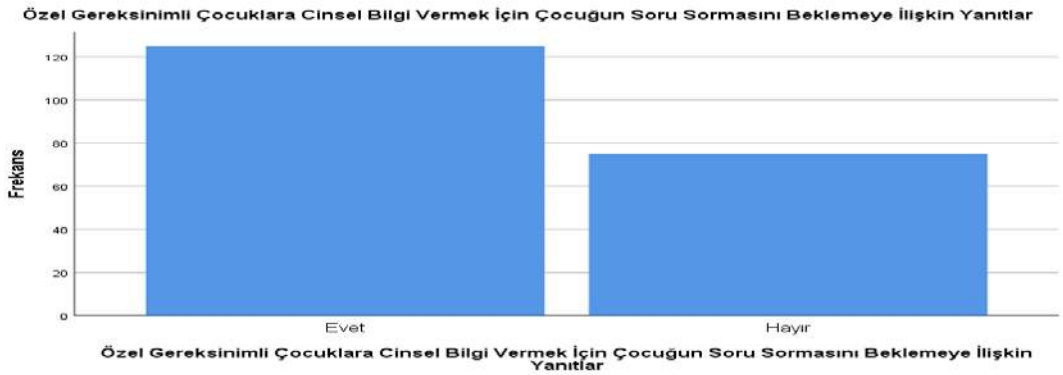

Şekil 4. Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar

Şekil 4'te "Cinsel konularla ilgili olarak çocuğunuza bilgi vermek için onun sormasını bekler misiniz?" sorusuna ebeveynlerin vermiş oluğu yanıtlar sütun grafiği şeklinde gösterilmiştir. Verilen yanıtların cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkincinsiyetegöre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi için Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Ki Kare Testi yapılabilmesi için hücre değerinin 5'ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2017).

Tablo 15. Cinsel Bilgi vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Cinsiyeti Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları

			Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar		
			Evet	**Hayır**	**Toplam**
Çocuğun Cinsiyeti	**Kız**	Gözlenen Değer	48	27	75
		Çocuğun Cinsiyeti	**64,0%**	**36,0%**	**100,0%**
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	38,4%	36,0%	37,5%
		Toplam	24,0%	13,5%	37,5%
	Erkek	Gözlenen Değer	77	48	125
		Çocuğun Cinsiyeti	**61,6%**	**38,4%**	**100,0%**
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	61,6%	64,0%	62,5%
		Toplam	38,5%	24,0%	62,5%
Toplam		Gözlenen Değer	125	75	200
		Çocuğun Cinsiyeti	**62,5%**	**37,5%**	**100,0%**
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	62,5%	37,5%	100,0%

Ki-Kare Testi

	Değer	sd	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2 sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Ki-Kare	,115[a]	1	**,734**		
Continuity Correction[b] (Süreklilik Doğrulaması)	,036	1	,850		
Benzerlik Oranı	,115	1	,734		
Fisher's Exact Test				,765	,426
Linear-by-LinearAssociation	,115	1	,735		
N of ValidCases	200				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,13.

Tablo 15 incelendiğinde, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin olarak, kız çocukların ebeveynlerinin %64,0'nın "Evet" yanıtını verdiği, %36,0'nın "Hayır" yanıtını verdiği, erkek çocukların ebeveynlerinin %61,6'sının "Evet" yanıtını verdiği, %38,4'ünün "Hayır" yanıtını verdiği görülmektedir. Verilere Ki-Kare Testi uygulanabilmesi için hücreler birleştirilmiştir. (Hücre değerinin 5'ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir. Burada hücrelerin birleştirilmesi yoluna gidilmiş olup 19 yaş ve

üzerinde olan grup 13-18 yaşla birleştirilerek 13 yaş ve üzeri adlı yeni bir grup elde edilerek Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Tablo 15 incelendiğinde, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyetleri arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. ($\chi 2$=0,115, p >.05).

Tablo 16. Cinsel Bilgi vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Yaş Grupları Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları

			Cinsel Bilgi Vermek İçin Çocuğun Soru Sormasını Beklemeye İlişkin Yanıtlar		
			Evet	**Hayır**	**Toplam**
Çocuğun Yaşı	**0-6 Yaş**	Gözlenen Değer	45	30	75
		Çocuğun Yaşı	**60,0%**	**40,0%**	**100,0%**
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	36,0%	40,0%	37,5%
		Toplam	22,5%	15,0%	37,5%
	7-12 Yaş	Gözlenen Değer	48	37	85
		Çocuğun Yaşı	**56,5%**	**43,5%**	**100,0%**
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	38,4%	49,3%	42,5%
		Toplam	24,0%	18,5%	42,5%
	13 Yaş ve üzeri	Gözlenen Değer	32	8	40
		Çocuğun Yaşı	**80,0%**	**20,0%**	**100,0%**
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	25,6%	10,7%	20,0%
		Toplam	16,0%	4,0%	20,0%
Toplam		Gözlenen Değer	125	75	200
		Çocuğun Yaşı	62,5%	37,5%	100,0%
		ÖGÇ Bilgi Vermek İçin Soru Beklemek	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	62,5%	37,5%	100,0%

Ki-Kare Testi

	Değer	sd	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki-Kare	6,745[a]	2	**,034**
Benzerlik Oranı	7,234	2	,027
Linear-by-LinearAssociation	3,071	1	,080
N of ValidCases	200		

a. 0 cells (0,0%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 15,00.

Tablo 16 incelendiğinde, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeyeilişkin olarak, “0-6 yaş” %60,0’nın “Evet” yanıtını verdiği, %40,0’nın “Hayır” yanıtını verdiği, “7-12 yaş” %56,5’inin “Evet” yanıtını verdiği, %43,5’inin “Hayır” yanıtını verdiği, “13 yaş ve üzeri” %80,0’nın “Evet” yanıtını verdiği, %20,0’nın “Hayır” yanıtını verdiği ifade edilebilir. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin

yanıtlar ile çocukların yaş grupları arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($\chi 2$=6,745, p >.05).

Tablo 17.Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtların Dağılımı

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde (%)
Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hisler	Utanma-Heyecan	56	28,0
	Rahatlık-doğallık	89	44,5
	Bilmiyorum	50	25,0
	Endişe	4	2,0
	Tedirginlik	1	,5
	Total	200	100,0

Tablo 17 incelendiğinde, çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken yaşanan hislere ilişkin olarak ebeveynlerin %28,0'nın "Utanma-Heyecan" yanıtını verdiği, %44,5'inin "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %25,0'ının "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, %2,0'nın "Endişe" yanıtını verdiği, %0,5'inin "Tedirginlik" yanıtını verdiğigörülmektedir.

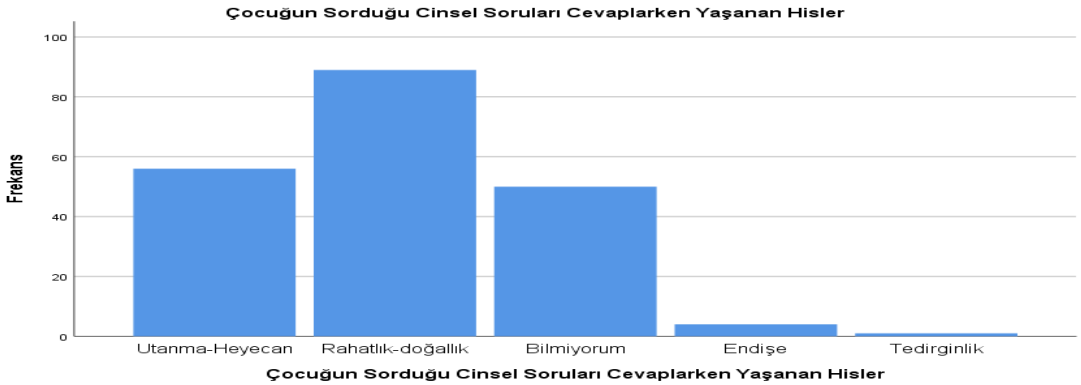

Şekil 5. Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtlar

Şekil 5'te "Çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken nasıl hissedersiniz?" sorusuna ebeveynlerin vermiş oluğu yanıtlar sütun grafiği şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 18.Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Cinsiyetleri Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları

			Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His			
			Utanma-Heyecan-Endişe	Rahatlık-doğallık	Bilmiyorum	Toplam
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	Gözlenen Değer	25	31	19	75
		Çocuğun Cinsiyeti	**33,3%**	**41,3%**	**25,3%**	**100,0%**
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	41,0%	34,8%	38,0%	37,5%
		Toplam	12,5%	15,5%	9,5%	37,5%
	Erkek	Gözlenen Değer	36	58	31	125
		Çocuğun Cinsiyeti	**28,8%**	**46,4%**	**24,8%**	**100,0%**
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	59,0%	65,2%	62,0%	62,5%
		Toplam	18,0%	29,0%	15,5%	62,5%
	Total	Gözlenen Değer	61	89	50	200
		Çocuğun Cinsiyeti	30,5%	44,5%	25,0%	100,0%
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	30,5%	44,5%	25,0%	100,0%

Ki-Kare Testi

	Değer	sd	AsymptoticSignificance (2-sided)
Pearson Ki-Kare	,592[a]	2	**,744**
Benzerlik Oranı	,591	2	,744
Linear-by-LinearAssociation	,135	1	,713
N of ValidCases	200		

a. 0 cells (0,0%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 18,75.

Tablo 18 incelendiğinde, çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken yaşanan hislere ilişkin olarak, kız çocukların ebeveynlerinin %33,3'ünün "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %41,3'ünün "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %25,3'ünün "Bilmiyorum" yanıtını verdiği görülmektedir. Tablo incelendiğinde çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken yaşanan hislere ilişkin olarak, erkek çocukların ebeveynlerinin %28,8'inin "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %46,4'ünün "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %24,8'inin "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, görülmektedir.

Ki-kare testi yapılabilmesi açısından hücreler birleştirilmiştir. (Hücre değerinin 5'ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin

birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir (Büyüköztürk,2017). Burada hücrelerin birleştirilmesi yoluna gidilmiş olup Endişe ve Tedirginlik Hücreleri Utanma-Heyecan hücresiyle birleştirilerek Utanma-Heyecan-Endişe adlı yeni bir hücre elde edilerek Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Tablo 18 incelendiğinde, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyetleri arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($\chi 2$=0,59, p >.05).

Tablo 19. Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan Hislere İlişkin Yanıtlar ve Çocukların Yaş Grupları Arasındaki İlişki İçin Ki-Kare Testi Sonuçları

			Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His			
			Utanma-Heyecan-Endişe	**Rahatlık-doğallık**	**Bilmiyorum**	**Toplam**
Çocuğun Yaşı	**0-6 Yaş**	Gözlenen Değer	29	24	22	75
		Çocuğun Yaşı	**38,7%**	**32,0%**	**29,3%**	**100,0%**
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	47,5%	27,0%	44,0%	37,5%
		Toplam	14,5%	12,0%	11,0%	37,5%
	7-12 Yaş	Gözlenen Değer	24	42	19	85
		Çocuğun Yaşı	**28,2%**	**49,4%**	**22,4%**	**100,0%**
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	39,3%	47,2%	38,0%	42,5%
		Toplam	12,0%	21,0%	9,5%	42,5%
	13 Yaş ve üzeri	Gözlenen Değer	8	23	9	40
		Çocuğun Yaşı	**20,0%**	**57,5%**	**22,5%**	**100,0%**
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	13,1%	25,8%	18,0%	20,0%
		Toplam	4,0%	11,5%	4,5%	20,0%
Toplam		Gözlenen Değer	61	89	50	200
		Çocuğun Yaşı	**30,5%**	**44,5%**	**25,0%**	**100,0%**
		Çocuğun Sorduğu Cinsel Soruları Cevaplarken Yaşanan His	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	30,5%	44,5%	25,0%	100,0%

Ki-Kare Testi

	Değer	sd	AsymptoticSignificance (2-sided)
Pearson Ki-Kare	8,744[a]	4	**,068**
Benzerlik Oranı	8,945	4	,062
Linear-by-LinearAssociation	,611	1	,434
N of ValidCases	200		

a. 0 cells (0,0%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 10,00.

Tablo 19 incelendiğinde, yaşanan hislere ilişkin olarak, “0-6 yaş” çocuğu olanların %38,7’inin “Utanma-Heyecan-Endişe” yanıtını verdiği, %32,0’ının

“Rahatlık-Doğallık” yanıtını verdiği, %29,3’ünün “Bilmiyorum” yanıtını verdiği, “7-12 yaş” çocuğu olanların%28,2’inin “Utanma-Heyecan-Endişe” yanıtını verdiği, %49,4’ünün “Rahatlık-Doğallık” yanıtını verdiği, %22,4’ünün “Bilmiyorum” yanıtını verdiği,“13 yaş ve üzeri” çocuğu olanların %20,0’nın “Utanma-Heyecan-Endişe” yanıtını verdiği, %57,5’inin “Rahatlık-Doğallık” yanıtını verdiği, %22,5’inin “Bilmiyorum” yanıtını verdiği ifade edilebilir. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların yaşları arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($\chi 2$=8,74, p >.05).

Tablo 20.Çocuğun Cinsel Eğitiminde Yer Alması Gerektiği Düşünülen Konulara İlişkin Yanıtların Dağılımı

Değişken		Frekans (n)	Yüzde (%)
Çocuğun Cinsel Eğitiminde Yer Alması Gerektiği Düşünülen Konular	Cinsel Organlar.	4	2,0
	Gebelikten K. Yönt.	1	,5
	Ergenl.Ruh ve Bed. D.	7	3,5
	Cinsel İstismar	9	4,5
	Hepsi	49	24,5
	Diğer	74	37,0
	Cin.O.,Erg.RBD ve C.İstismar	27	13,5
	Cin O.,Erg.RBD, Top.Y ve C. İst.	9	4,5
	Cin.O. ve C.İstismar	20	10,0
	Toplam	200	100,0

Tablo 20 incelendiğinde, cinsel eğitimde yer alması gerektiği düşünülen konulara ilişkin olarak, ebeveynlerinin %2,0’ının “Cinsel Organlar” yanıtını verdiği, %0,5’inin “Gebelikten Korunma Yöntemleri” yanıtını verdiği, %3,5’ünün “Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler” yanıtını verdiği, %4,5’inin “Cinsel İstismar” yanıtını verdiği, %24,5’inin “Hepsi” yanıtını verdiği, %37,0’ının “Diğer” yanıtını verdiği, %13,5’inin “Cinsel Organlar, Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler ve Cinsel İstismar” yanıtını verdiği, %4,5’inin “Cinsel Organlar, Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler, Toplumsal yapı ve Cinsel İstismar” yanıtını

verdiği, %10,0'ının "Cinsel Organlar ve Cinsel İstismar" yanıtını verdiği görülmektedir. Ki Kare Testi yapılabilmesi için hücre değerinin 5'ten küçük olmaması gerekmektedir. Bunun için de hücrelerin birleştirilmesi ya da yorumların sadece frekans ve yüzde olarak yapılması önerilmektedir (Büyüköztürk,2017). Burada hücreler birleştirilememiş, bu nedenle Ki-Kare testi uygulanamamıştır. Bazı hücrelerde yer alan mevcutlar (n) cinsiyet ve yaş gruplarına göre değerlendirme yapılabilmesini anlamlı kılamayacak kadar düşük olduğundan, yanıtlar genel toplam olarak değerlendirilmiştir. Şekil 6'da "Cinsel eğitiminde hangi konular yer almalıdır?" sorusuna ebeveynlerin vermiş oluğu yanıtlar sütun grafiği şeklinde gösterilmiştir.

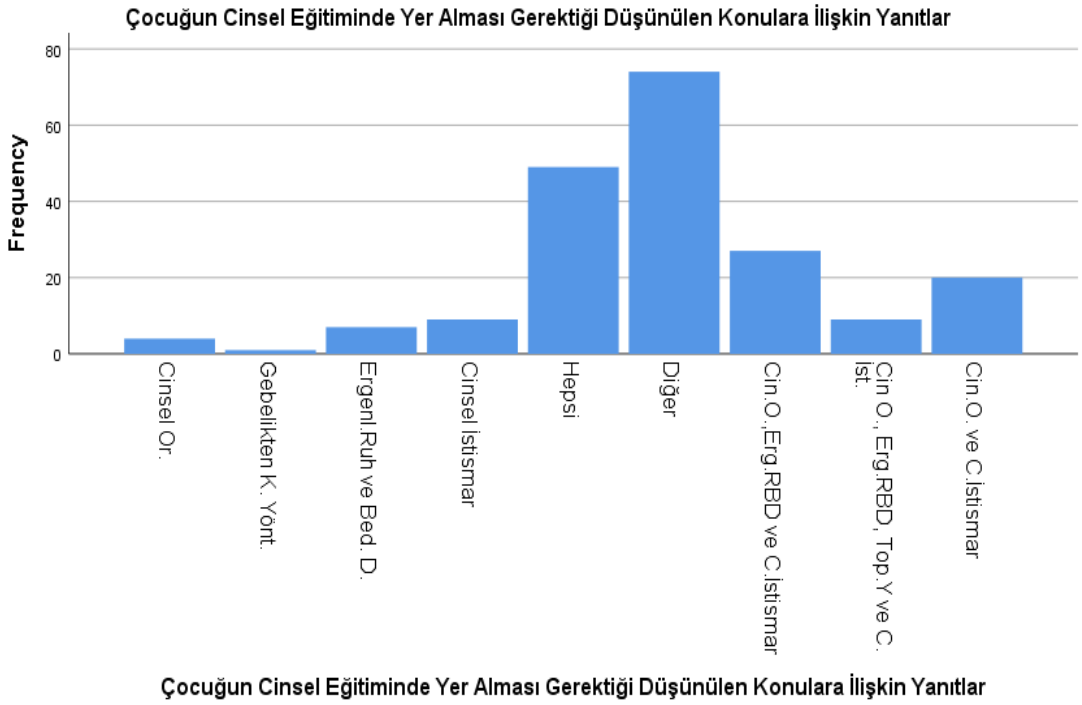

Şekil 6. Çocuğun Cinsel Eğitiminde Yer Alması Gerektiği Düşünülen Konulara İlişkin Yanıtlar

4.2. Nitel Bulgular ve Yorum

Nitel Bulgular kapsamında, 15 ebeveynin görüşme sorularına vermiş olduğu yanıtlar 4 alt başlık altında ele alınarak betimsel analizle yorumlanmıştır.

4.2.1.Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocuklara "Cinsel Eğitim" Verilmesi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Nitel Bulgular ve Yorum

Ebeveynlere *"Özel gereksinimli çocuklara "cinsel eğitim" verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz*?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 13 ebeveyn olumlu yönde yanıt verirken 2 ebeveyn olumsuz yönde yanıt vermiştir. Olumlu yanıtlara yönelik olarak ebeveynler şu görüşleri ifade etmişlerdir:

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: "*Bence verilmelidir. Ben çocuğumla her şeyi konuşurum. Aramızda bu konular sorun yaratmaz. İnsan gerek özel çocuğuyla gerekse normal çocukla her şeyi rahatça konuşmalı. Bunları anne veya baba öğretmezse kendi başına öğrenir. Bu da yanlış öğrenmesine sebep olur".*

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: *"Bütün çocuklar her şeyi bilecek durumdadır. Çocuğun kendini bilmesidir. Bu konu çocuk için önemlidir. Bunun için eğitim alması lazım. Yoksa öğrenemez*".

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4: "*Verilmeli. Her şeyi bilsinler. Onlarında her şeyi bilme hakkı var. Öğrenebildikleri kadarıyla. Çünkü bunlar öğretilmezse iyi niyetli olmayan insanlarla karşılaşırlarsa ne yapacaklarını bilmezler. Sonuçta her zaman yanında olacağımızın garantisi yok*".

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: **"***Kesinlikle bilgi verilmeli. Çocuğun kendini koruması, savunabilmesi herhangi bir şey olduğu durum da utanmadan anne-babaya anlatabilmesi çok önemlidir. Bu da ancak buna yönelik verilecek bir eğitimle mümkündür diye düşünüyorum".*

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6:**"***Olumlu bir düşünceye sahibim bu konuda. Çocuğa her zaman nasıl cevap verileceğini bilmediğimiz için eğitim alması*

güzel olur. En azından okumuş, bilmiş insanlar daha doğru öğretir. Bunun için eğitim alması güzel olur".

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7: *"Almalıdırlar. Normal gelişim gösteren çocukla özel gereksinimli çocuk arasında bir fark yoktur. Onlar daha geç öğreniyorlar evet ama bu demek değildir aynı eğitimi almasınlar. Her insanın bu konuyu bilmesi lazım".*

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8: **"***Verilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bedenini tanıması lazımdır. Her insan gibi onunda belli ihtiyaçları olacak. Sonuçta bu değişim bizim isteğimizle olmuyor. Bunu da bilmek lazım".*

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9: "*Biz belli belirsiz bir eğitim aldık. Aynı şekilde çocuğumun da bu eğitimi almasını isterdim. Çünkü büyüdükçe daha çok zorlanacaklar. Ne kadar erken öğretilse o kadar iyi olur. Eskiden imkanlar yetersizdi, insanlar bilinçsizdi. Ama şimdi öyle değil. Bunlar anlatılıp öğretilmelidir*".

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10: *"Verilmesi lazım. Çünkü onlar da normal gelişim gösteren çocuklar gibi büyüyüp gelişiyor ve kendi değişimlerini bilmeleri lazım. Bu yüzden verilmesi gereklidir. Sonuçta aralarında bir fark yok. Normal çocuklara öğretiliyorsa onlara da öğretilmelidir".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11: "*Verilmesi lazım. Engelli de olsa verilmeli, sonuçta büyüyünce bunları yaşayacak. Sonuçta oda bir bireydir. Hatta normal çocuklar her şeyi artık kendileri öğreniyor, biliyor. Bizim çocuklar öğrenemezse eksik kalacaklar. Öğrenebilecekleri kadar öğrenmeliler".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13:
" Verilmelidir. Çünkü onlarda insan yani farklı değiller".

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14: " *Tabi verilmelidir. Özel çocuklarda sonuçta büyüyüp gelişiyor. Bu onun ya da bizim elimizde, kontrolümüzde değil. Verilmesi gereken her eğitimin içinde cinsel eğitimde olmalıdır. Diğer çocuklar alıyorsa benim çocuğumda alsın. Anlayıp, öğrenebileceği kadarıyla bilsin, öğrensin".*

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Çok gerekli mi bilmiyorum ama herkese veriliyorsa onlara da verilmeli. Tabii, bundan önce temel ihtiyaçlar öğretilmeli. Bu çok sonra öğretilmelidir bence".*

Olumsuz yanıtlara yönelik olarak ebeveynler şu görüşleri ifade etmişlerdir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1: *"Çocuğumun her şeyi bilmesini istemem. Katıldığım seminerlerde oldu. Doktorla da konuştum. Çocuk öğrenmezse bazı davranışları da sergilemez. Zaten benim çocuğum bu konuları konuşmaz. Çocuklara, özellikle de özel çocuklara her şeyi öğretmemek lazım. Ben böyle düşünüyorum".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12: *"Bence hayır. Çünkü öyle çocukların daha önemli ihtiyaçları var. Bilemez ki bunları. Bu yüzden gerek yoktur".*

Ebeveynlerin çoğunluğunun cinsel eğitimi gerekli gördüğü, yanıtların çocuğun cinsiyetine, yetersizliğine ya da yaşına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4.2.2. Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Konularla İlgili Bilgileri Anne-Baba Dışındaki Kişilerden Alması Konusundaki Görüşlerine İlişkin Nitel Bulgular ve Yorum

Ebeveynlere *"Çocuğunuzun cinsel konularla ilgili bilgileri anne-babası dışındaki kişilerden alması konusunda neler düşünürsünüz?"* sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 7 ebeveyn çocukların bu bilgileri öncelikle ebeveynlerden almaları gerektiğine yönelik yanıtlar verirken, 8 ebeveyn bu bilgileri ebeveyn dışındaki kişilerden almalarında sakınca görmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Bilginin

öncelikle ebeveynlerden alınması gerektiğine ilişkin olarak ebeveynler şu görüşleri ifade etmişlerdir:

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: **"***İlk önce anne-babadan alınan cinsel eğitim doğru bence. Eğer ki biz yetersiz olursak doktorun vermesi tarafındayım. Bu zamanda öğretmenlere de pek güvenmediğimden, erkek öğretmenlerden bahsediyorum. Anne-baba ve doktorun bilgi vermesi benim için en doğrusu".*

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9**: "***İlk eğitimin anne babadan alması gerektiğini düşünüyorum. Ama okulda da eğitim verildiği için öğretmenin de bu konularda daha bilgili olacağını düşünüyorum. Bu yüzden öğretmeninde cinsel eğitimi öğretmesinde bir sakınca görmüyorum".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11:**"***Kendim vermek isterim. Her şeyi benden bilsinler. Kızıma oğluma kendim dışında başka kimse anlatmasın. Ama illaki olursa oda öğretmen olsun. Yani öğretmen olabilir. Onun dışında kimse anlatmasın".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12:**"***Her şeyi öğreten anne ve baba. Özellikle de anne. Çünkü çocukla en çok ilgilenen o. Bu yüzden bunu da anne yapar genelde. Tabi okula başlayınca da belki öğretmeni anlatır. Anlatması iyi olur".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: *"Bence anne-baba çocuğuna anlatmalı. Onun dışında kimse anlatmasın. Çünkü bu zamanda kimseye güvenilmiyor. Çocuğa her şeyi öğreten sonuçta aile, ailesinden bilsin öğrensin".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14:**"***Gerek özel, gerekse normal gelişim gösteren çocuklara ilk eğitimi anne-baba vermelidir. Çocuk ilk anne-babayla öğreniyor her şeyi. Daha sonra öğretmen tabi. Ama tecrübesiz*

anne-babalar da var. Bunlar belki destek amaçlı bilen birine danışabilirler. Ben çocuğumun bizden sonra öğretmeninin eğitim vermesini isterim".

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Anne baba eğitimliyse kendileri versin önce. Okula gidince de öğretmeni verebilir. Sorun olmaz".*

Bilginin ebeveyn dışındaki kişilerden alınmasında sakınca görmediklerine ilişkin olarak ebeveynler şu görüşleri dile getirmişlerdir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1**: "***Bir sakınca görmezdim açıkçası ama bilen bir kişi olursa yani öğretmen veya doktor gibi. Bunların dışında başkasından öğrensin istemem".*

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: *"Verilebilir. Öğretmen veya doktor bilirkişi olduğu için onlar verebilirler. Anne ve babanın yetmediği durumlarda bilen kişilerin anlatmasına, açıklamasına bozulmam. Sonuçta onların durumu farklıdır".*

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: "*Öğretmenler olabilir. Doktor olabilir. Yani bilmiyorum tam olarak. Eşimle boşandığım için çocuğa ikimizin anlatması imkânsız. Bir de erkek çocuk şimdi benim de yetemeyeceğim durumlar olacak o yüzden benim dışımda öğretmen veya doktor anlatabilir".*

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4*: "Öğretmen, doktor verebilir. Ev ve okulda neler yaşanıyorsa çocuk anlatıyor. Bu yüzden benim için sorun olmaz. Bunun dışında kimse vermesin. İşin zor olan kısmını onlar anlatmalı zaten ebeveynler değil. Çünkü bu konuda yeterince eğitimli ve bilgili insanlar değiliz. Bilir kişi olan öğretmen ve doktorlar".*

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6:**"***Öğretmeni anlatırsa güzel olur. Doğru mesaj verecekse abla veya ağabeyi de verebilir. Fakat akranları yanlış anlatabilir. Yakın akrabalarda doğru biliyorsa cevap vermelerinde bir sakınca yoktur. Bilgisiz birinin cevap vermesi veya anlatması beni rahatsız eder".*

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7:**"***Öğretmenden almasını isterdim. Çünkü anne ve baba dışında çocuk en çok öğretmeniyle vakit geçiriyor. Öğretmenin bilgisine güveniyorum. Bir sakınca görmezdim. Ama bunun dışında başkasının verebilmesi için önce çocuğumun sonra bizim kendisine ve bilgisine güvenmemiz lazım".*

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8:**"***Bir doktorun verdiği bilginin daha doğru olacağını düşünüyorum. Bu yüzden doktor verirse bunu doğal karşılarım. Çünkü kendisi bu konulara daha hâkimdir. Çocuğun kendisine zarar vermemesi ve doğru bilgiyi alması doktora bağlı. Bu konuda uzman olan onlar".*

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10:**"***Öğretmen veya doktorun vermesinde bir sakınca görmem. Aile dışında verecek olan kişiye güvenmek lazım. Sürekli iletişimde olduğumuz kişilerde öğretmeni ve doktorudur. Bunlar eğitim aldıkları için de bu eğitimi bizim dışımızda vermeleri sorun yaratmaz".*

Ebeveynlerin bir kısmı cinsel bilgilerin öncelikli olarak anne-babadan alınması gerektiğini ifade ederken, diğer kişiler olarak genellikle öğretmen ve doktor ifade edilmiştir. Ebeveynlerin vermiş oldukları yanıtlarda cinsiyete, yetersizlik durumuna ya da yaşa yönelik olarak yanıtların farklılaşma durumuna yönelik bir durum göze çarpmamaktadır.

4.2.3. Ebeveynlerin Cinsel Eğitimin İçeriğine İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında ebeveynlere şu sorular yöneltilmiştir:

- *"Çocuğunuza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet farklılığı konusunu nasıl anlatırsınız?"*
- *"Çocuğunuzun bedensel değişimi ile ilgili olarak onunla neler paylaşırsınız?"*
- *"Özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile normal gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitim aynı mıdır? Evet ise Neden? Hayır ise Neden?"*

-Cinsiyet farklılığını nasıl anlattıklarına ilişkin ebeveynlerin vermiş oldukları yanıtlar kapsamında 9 ebeveyn böyle bir konuyu anlatmayacaklarına/nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. 4 ebeveyn örneklendirerek anlatacaklarına, 1 ebeveyn konuyu sınırlandırarak anlatacağına, 1 ebeveyn ise bu konuda destek alacağına ilişkin yanıtlar vermişlerdir.

Böyle bir konuyu anlatmayacaklarına/nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik olarak ebeveynler şu görüşleri ifade etmişlerdir:

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: *"Benim çocuğum daha 7 yaşında ve erkek organı ile ilgili pek bir bilgi vermedim. Gelişiminden dolayı. Belki ilerleyen zamanlarda anlatabilirim. Ama şu an bunu düşünmek ya da anlatmak istemem*".

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7: "*Anlatmazdım. Çocuk büyüdükçe zaten öğreniyor. Bu yüzden bu konuları anlatmaya gerek yoktur"*.

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9: **"***Çocuğumuzla genelde annesi ilgileniyor. Bu yüzden bu konuları çocukla çok konuşacağımı sanmıyorum. Zaten çocuğum şu an bunu anlayacak, soracak durumda değil. Ortama uygun bir şekilde elimden geldiğince anlatırım*".

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10: **"***Hiç böyle bir konuyu anlatmazdım*".

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11:**"***Okulda her şeyi görüyor, öğretmen, arkadaş çevresinde. Çocuklar artık bu konuları biliyorlar. Özellikle anlatmazdım. Gerek yok. Büyüdükçe fark ediyorlar"*.

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12:**"***Çocuk zaten altı yaşına kadar her şeyi bilmiş oluyor. O yüzden çocuk yanlış şeyler öğrenmesin diye*

daha küçük yaşta yavaş yavaş anlatılmaya başlanmalı. Zaten çocuk çevresine de baktıkça aradaki farkları anlıyorlar. Ben tam olarak nasıl anlatacağımı bilemem".

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: **"***Valla bilmiyorum. Bu konu hakkında çok bilgim yok. Zaten çocuklar her şeyin farkında. Biz anlatmazsak bile öğreniyorlar. Nesil eski nesil değil. Şimdiki nesil bizden iyi biliyor. Bütün çocukların elinde telefon var zaten hepsi ona bakıyor. İyi değil ama engelde olamıyoruz*".

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14: *"Bence bunu çok anlatmaya gerek yok, sonuçta bize de anlatılmadı. Aslında büyüdükçe fark ediyorlar. Oyuncaklardan bile ayırımı yapıyorlar. İşte o kız ya da erkek oyuncağıdır diye. Ama bu durumu anlatmam gerekirse açıkçası öğretmeniyle birlikte anlatmak isterim. Sonuçta doğru bildiğimiz çok yanlışımız var".*

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Ben bu konuları konuşmam. Çocuklarla daha fazla anneleri ilgileniyor. Ama sorarsa erkeklerde sakal olduğunu, kadınların saçlarının uzun olduğu gibi şeylerle örnek vererek açıklarım".*

Konuyu örneklendirerek anlatacaklarına yönelik olarak ebeveynler şu görüşleri belirtmişlerdir:

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: *"Doğru ve anlayabileceği şekilde cinsel organlarını ayrı ayrı anlatır, tanıtmaya çalışırdım herhalde. Zaten çocukta bunu fark etmeye başlıyor. Merak edip bakıyor, yeri geliyor dokunuyor. Aslında büyüdükçe kendileri öğreniyor. Tabi ne kadar doğru bilemeyiz".*

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4: **"***Kız ise kıza neler olacağını cinsel organlarını öğretmeye çalışıyorum. Birine dokunurken nerelerine dokunması gerektiğini bilmelidir. Erkeklerdeki ya da kızlardaki farklılıkları bilsin ki başka yerlerde rahatsız edici davranışlar sergilemesin. Çünkü bazen evde babası rahat giyiniyor kızımda gidip babasının göğsüne falan dokunuyor. Ben de evde*

kurallar koyuyorum. Babasına öyle giyinmemesini söylüyorum. Çünkü kızda bilmediği için merak ediyor. Bazen sütyen takarken ona da gösteriyorum. Ya da iç çamaşırı değiştirirken. O zaten gördükçe fark ediyor. Böyle öğrenecek yani".

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6:**"***Resimlerden yola çıkarak. Aralarındaki farkları anlatarak, okulda öğrendiğim gibi. Bize de öğretildi. Kadın erkek resimleri ortaya konur aralarındaki farklar anlatılıp konuşulur. Bize böyle öğretildi. Bizde bize öğretildiği gibi çocuğumuza öğreteceğiz. Tabi ne kadar anlar, öğrenir onu bilemem".*

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8: "*Bizdeki ve kızlardaki organların farklı olduğunu, bizde nasıl değişimlerin olduğunu örnekler vererek anlatmaya çalışırdım. Çok fazla derine inmeden kendimden örnekler vererek. Annesinden ya da ablası, ağabeysinden örnekler vererek. Tabi tam anlamıyla anlatamazdım. Yanlış bilgi vermemek için".*

Konuyu sınırlandırarak anlatacaklarına yönelik olarak şu görüş dile getirilmiştir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1: *"Cinsel organlarını ayrı ayrı çok açık olmayacak şekilde onun bilmesini istediğimiz kadarıyla anlatmaya çalışırdım".*

Danışarak anlatacaklarına yönelik olarak şu görüş dile getirilmiştir:

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: "*Bir yerden destek alıp anlatmaya çalışırdım. Çünkü bu konuyu nasıl anlatacağımı bilemem. Bu yüzden yanlış bilgi vermemek için öğretmen veya doktora danışırdım, öyle anlatırdım".*

Ebeveynlerin birçoğu çocukların büyüdükçe öğreneceklerine, çocukların zamanla anlayacaklarına ya da nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Anlatmayı uygun görmeyen ya da gören ebeveynlere bakıldığı zaman çocuğun cinsiyeti, yetersizlik durumu ya da yaşına göre belirgin yanıtların varlığı gözlenmemiştir.

-Çocuklarıyla onun bedensel değişimi konusunda neler paylaştıklarına ilişkin ebeveynlerin yorumları incelendiğinde, 5 ebeveynin bu konuda paylaşım yapma taraftarı olmadıkları, 10 ebeveynin ise çocuğun bilmeye ihtiyacı olduğu hususlara yönelik anlayabileceği şekilde paylaşımlar yaptıkları/yapacakları yönünde yorumlarda bulundukları görülmüştür.

Paylaşım yapma taraftarı olmadıkları yönünde görüş bildiren ebeveynlerin yanıtları şunlardır:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1:**"***Ben paylaşmazdım. Gerek olursa öğretmene ve doktora yönlendiririm. Önce doktora danışırdım"*.

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: *"Ben hiç bilgi vermezdim. Direk hocasına paslardım ya da babasına da olabilir"*.

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: *"Normal gelişim göstermediği için anlatmazdım. Destek almaya çalışırım öğretmeninden"*.

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6: *"Bilemedim. Erkekte daha geç olduğu için daha farklı olur. Kız da bedensel değişim ve adet durumu olsa farklı paylaşımlar olur. Nasıl anlatılır bilemem"*.

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8: *"Paylaşmazdım. Sorarsa cevap vermeye çalışırdım"*.

Çocuğun bilmeye ihtiyacı olduğu hususlara yönelik anlayabileceği şekilde paylaşımlar yaptıkları/yapacakları yönünde yorumlarda bulunan ebeveynlerin yanıtları şunlardır:

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4: *"Ağdadan başlar, nasıl yapılması gerektiğini anlatırım. Kendi yaptıklarımı ona da uygulayarak gösterir ya*

da örnek olurum. Veya kadınların sutyen takmasını anlatırdım. Kız çocuğu olduğu için kendim için yaptıklarımı gösteririm. O da ardaki farkı görür ve öğrenir".

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: *"Büyüdüklerini ve örnek olarak annelerini gösterirdim. Çocuklar ve büyük ablalarının farklı olduklarını anlatırdım".*

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7: *"Çocuğuma bedensel olarak nasıl temizlenmesi gerektiğini anlatırdım. Başka da bir şey anlatmaya gerek yoktur".*

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9: *"Ergenlik çağına gelince çocuk cinsellikle ilgili sorularını bana veya annesine sorar. Doğru bir şekilde o dönemde anlatmaya çalışırdım. Doğru ve anlayacağı şekilde açıklardım".*

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10*: "Özel bölgelerinin büyüyeceğini anlatmaya çalışırdım. Mastürbasyon yapacağı zaman dikkat etmesi gerektiğini anlatmaya çalışırdım. Çünkü kendisini tahriş edebilir, zarar verebilir".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11: *"Kıza erkeğe ayrı ayrı nasıl temizlenmelerini, kendilerini nasıl koruyacaklarını bildiğim kadarıyla öğretirim, anlatırım. Biz çocukken çünkü bunlar bize hiç anlatılmadı. Bende zorluk yaşadım. Çocuğum da aynı zorlukları çekmesin".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12:**"***İlerleyen yaşlarda özellikle ergenlik döneminde vücudunun yavaş yavaş değişeceğini anlatırdım. Bilmesi lazım. Tabi o sorarsa daha da iyi olur. Derim zamanı gelmiş anlatmam lazım".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: *"Kıyafetine sonra temizliğine özen göstermesini öğretmeye çalışırdım. Yani bilmesi, yapması gerekenleri anlatırdım".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14: *"Şimdi diğer çocuğuma anlatıyorum. Onun beni rahatça anlayabildiğini biliyorum. İkisi farklı şimdi, ona da anlatacağım ama daha vakti var. Anlatacağım zaman da örneğin, nerelerini temiz tutması gerektiğini paylaşırdım"*.

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"İlerde olursa sakallarının, koltuk altı gibi yerlerde kılların çıkacağını, boyunun uzayacağını söylerdim. Tabi daha zamanı var. Şimdi değil"*.

5 ebeveynin bilgi vermekten kaçınma, ne anlatacağını bilmeme gibi gerekçeler belirterek paylaşma yapma taraftarı olmadıkları görülmüştür. 10 ebeveyn ise; kişisel bakım, büyüme/değişme veya cinsellikle ilgili soruların içeriğine göre anlayacağı şekilde çocukla paylaşımda bulunduklarını/bulunacaklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin görüşlerinde çocuğun cinsiyeti, yetersizlik durumu ya da yaşına göre belirgin farklılıklar görülmediği ifade edilebilir.

-Özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile normal gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitimin aynı olup olmadığına ilişkin ebeveynlerin vermiş olduğu yanıtlar kapsamında; 13 ebeveynin aynı olmadığına, 2 ebeveynin ise emin olmamakla birlikte aynı olduğunu düşündüklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir.

Aynı olmadığına yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1:**"***Aynı değildir tabi. Bu çocuklar gelişim olarak farklıdırlar. Benim çocuğum zor anlıyor. Bundan dolayı aynı olmayacaktır. Her şeyi bilmemeli zaten bu yüzden çocuğa basit şekilde öğretilir. Ama normal çocuklar ellerindeki telefonlardan dolayı her şeyi biliyorlar"*.

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: *"Aynı değildir. Çünkü çocuğun anlayacağı şekil farklıdır. Özel çocuklar ile normal gelişen çocuklar farklı anlar, farklı algılar bu yüzden geç öğrenirler"*.

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: *"Farklı olur. Çünkü gelişimleri farklıdır"*.

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4: *"Aynı değil. Gelişimlerinden dolayı. Normal çocuklarda gelişim daha farklı olmaktadır. Bizim çocuklarımız her şeyi daha geç ve daha zor öğreniyorlar".*

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: *"Aynı değildir. Bizim en çok korkumuz çocuğun anlamaması veya anlatılanı başka bir şey anlayıp onu kötü yönde etkilemek. Tabi bu durum normal gelişen çocuklarda da olabilir ama bu risk özel çocuklarda daha fazla".*

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6: *"Aynı değildir. Çocuğun anlayacağı seviyesine, cinsiyetine göre bireysel bir eğitim verilmeli. Normal gelişim gösteren çocuklara anlatıldığı gibi toplu anlatılmamalıdır. Ayrı ayrı çocuğun alabileceği kadarıyla anlatılmalıdır ki faydalı olsun. Öğrensin".*

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7: *"Değildir tabi. İki taraf farklı öğreniyor. Bu yüzden verilecek olan eğitim de onların yaşlarına ve gelişimlerine uygun eğitim verildiğini biliyorum. Aynı eğitimin verilmesini doğru bulmuyorum".*

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8*: "Hayır, ikisine de farklı eğitim verilmelidir. Çünkü, gelişimleri, durumları farklı. Aynı eğitim verilemez".*

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9: *"Aynı eğitim verilmez. İkisi farklıdır çünkü. Her açıdan eğitimleri farklıdır".*

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10: *"Değildir. Kız ve erkek çocuklara bile eğitimi anne kıza, baba da erkeğe vermelidir bence. Herkesin durumu arklıdır çünkü".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11*: "Engelli çocukların daha önemli. Çünkü öyle çocuklar çok şey bilmezler. Şimdiki nesil öyle değil tabi bizden çok şey biliyorlar. Ama engelliler çok şey bilmiyor, zor öğreniyorlar".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14: *"Hayır. Az önce dediğim gibi farklıdır. Çünkü farklı yaşlarda anlıyorlar. Biri kolay öğrenirken diğeri daha zor anlıyor. Bu da aynı şeyin öğretilmeyeceğini gösteriyor".*

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Değil tabi. Sonuçta özel çocuklar daha farklı eğitim görüyorlar. Onların durumu farklı, bu yüzden alacakları eğitimde farklı olur".*

Emin olmamakla birlikte aynı olduğunu düşündüklerine yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12: *"Aynıdır. Tabi okuldan okula değişir bu. Şimdi engelli çocuklar başka yerlerde de eğitim gördükleri için farklı da olabilir. Tam bilmiyorum açıkçası".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: *"Bilmiyorum tam olarak ama aynı galiba. Sonuçta okula gidiyorlar. Orada da öğretiyorlar".*

Yanıtlar incelendiğinde, özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile normal gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitimin aynı olmadığına ilişkin görüşlerde gelişimsel farklılıkların belirtildiği görülmektedir. Ebeveynlerin emin olmamakla birlikte aynı olduğunu düşündüklerine yönelik görüşlerde ise ebeveynlerin emin olmamalarından dolayı belirgin bir yanıt göze çarpmamaktadır. Ebeveynlerin görüşlerinin çocuğun yaşına ve cinsiyetine yönelik belirgin farklılıklar sergilemediği ifade edilebilir. Bununla birlikte, cinsel eğitimin aynı olabileceğini düşünen ebeveynlerin çocuklarının fiziksel yetersizliklerinin bulunduğu görülmektedir.

4.2.4. Cinselliğe İlişkin Sorular Karşısında Ebeveynlerin Neler Yaşadıklarına İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında ebeveynlere şu sorular yöneltilmiştir:

Özel gereksinimli çocuğunuzun cinsellikle ilgili soruları karşısında;

- *Ne hissedersiniz?*

- *Nasıl bir tutum sergilersiniz?*
- *Ne zorluklar yaşarsınız?*

- Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne hissettiklerine yönelik görüşleri kapsamında, 7 ebeveynin utanma-heyecan-tedirginlik duyguları yaşadığına, 6 ebeveynin rahatlık-doğal karşılama durumu yaşadığına, 2 ebeveynin ise bilmediğine ilişkin yorumlarda bulunduğu ifade edilebilir.

Utanma-heyecan-tedirginliğe yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1:**"***Öğrenmesini istemediğim için rahat olmazdım".*

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: "*Utanırdım, ama belli etmemeye dikkat eder o şekilde cevap veririm".*

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: *"Doğru ve en kolay şekilde anlamasını isterdim. Anlamayıp yanlış anlaşılmak beni korkuturdu".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11: "*Utanırdım yani. Her anne gibi ben de utanırdım".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12: *"Her anne gibi ilk başta utanırdım".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: *"Yani, utanırdım tabi. Sonuçta her gün bu konuları konuşmuyoruz".*

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Utanırım".*

Rahatlık-doğal karşılama durumuna yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: *" Artık büyüdüğünü anlar ve rahat olurdum"*.

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4: "*Çok sevinirdim. Mutlu olurum. Çünkü bir şeyler öğrendiğini fark ederim. Bu da beni mutlu eder"*.

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6*: "Çok şaşırmam. Bu durumun farkına varıp sorduğu için sevinirim".*

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9: *"Rahat olurdum"*.

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10: "*Rahat olurdum. Önce bir düşünürdüm. Aynı zamanda, şaşırırdım da".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14*: "Rahat olurdum. Onun da rahat olması için normal karşılardım".*

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7 ve OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8 ise bilmediklerine ilişkin görüş belirterek *"Bilmiyorum"* demişlerdir.

Yanıtlar incelendiğinde, ebeveynlerin utanma-heyecan-tedirginlik duyguları yaşadığına, ebeveynin rahatlık-doğal karşılama durumu yaşadığına ya da bilmediğine ilişkin yorumlarının çocuğun cinsiyetine, yetersizlik durumuna ya da yaşına göre belirgin farklılıklar sergilemediği ifade edilebilir.

- Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında, ebeveynlerin nasıl bir tutum sergilediklerine yönelik görüşleri kapsamında; 5 ebeveynin rahat/doğal bir durum sergileyeceğini, 8 ebeveynin kızmayıp anlatacağını, 2 ebeveynin ise kızabileceklerini belirttiği söylenebilir.

Rahat/Doğal bir tutum sergileyeceğine yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1: *"Yani, yumuşak olmaya, rahat olmaya çalışırdım".*

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: *" Yumuşak olurum yani rahat olurdum"*.

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9:*"Yani doğal karşılardım. Fazla tepki vermezdim"*.

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10: *"Rahat olurduk, bunlar normal durumlardır".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: *"Bildiğim kadarıyla anlatırdım. Eşim de anlatırdı"*.

Kızmayıp anlatacağına yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: *"Anlatırdım, kızmazdım"*.

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4: *"Daha önce kızıyordum. Ama artık daha sakin ve anlatarak anlatmaya çalışıyorum. Çünkü bizlerde çocuklarımız büyüdükçe bazı şeyleri öğreniyoruz".*

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: *"Kızmazdım. Üstü kapalı en doğru şekilde anlatmak olurdu".*

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6: *"Anlayacağı şekilde anlatmaya çalışırdım"*.

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11: *"Kızmadan anlayışla karşılardım. Zaten bazı şeyleri fark edince insan kendisi anne olarak anlatıyor".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12*: " Kızmam asla ama önce nasıl cevap vereceğimi düşünürdüm".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14: *"Tabi şaşırırdım. Ama asla kızmazdım. Daha önce öyle sorular olmadı ama elimden geldiğince olumlu olmaya çalışırdım".*

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Kızmam asla. Onu da utandırmadan güzelce konuşmaya çalışırım".*

Kızabileceğine yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7: *"Kızardım. Böyle şeylerin konuşulmaması lazımdır".*

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8: *"O anki duruma göre tepki gösterirdim. Çünkü ne şekilde soracağını bilmiyorum".*

Yanıtlar incelendiğinde, ebeveynlerin tutumlarında çocuğun cinsiyetine, yetersizlik durumuna ya da yaşına göre belirgin farklılıklar olmadığı ifade edilebilir.

- Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne tür zorluklar yaşadıklarına ilişkin yanıtları incelendiğinde, 6 ebeveynin bilgi yetersizliği, 4 ebeveynin uygun olmayan ortam, 3 ebeveynin utanma/tedirginlik ve 2 ebeveynin ise çocuğun zarara görmesi ile ilgili yanıtlar verdiği görülmektedir.

Bilgi yetersizliğine yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E6: *"Evet, yeterli bilgi olmazsa zorlanırdım. Sorduğu sorulara cevap vermem lazım".*

Gelişim geriliği tanısı alan 8 yaşında kız çocuğu annesi E7: *"Bilmediğim konular sonuçta, bilmediğim bir şey sorarsa nasıl cevap vereceğimi bilemem. Gerçi çocuğum bu konuları bilmiyor, soracağını da zannetmem".*

OSB tanısı alan 12 yaşında erkek çocuğu babası E8: *"Bilmediğim yerlerden bir şey sorarsa ve cevap veremezsem o zaman zorlanırdım."*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 2 yaşında kız çocuğu annesi E11: *"Anlatırken zorlanırım. Kelimeleri nasıl seçerim ve onu da utandırmadan ona nasıl anlatırım".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu babası olan E13: *"Tam olarak nasıl anlatacağımı bilmediğim için zorlanırdım".*

Zihinsel yetersizlik tanısı alan 10 yaşında kız çocuğu annesi E14*: "Bilmediğim konuları sorarsa ve cevap veremezsem zor duruma düşerim".*

Uygun olmayan ortama yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 19 yaşında erkek annesi E1: *"Farklı ortamlarda bu konuyu açıp konuşmaya çalışırsa zorluk yaşardım".*

OSB tanısı alan 6 yaşında kız çocuğu annesi E2: *"Farklı ortamlarda yani konuşulmaması gereken bir ortamda soru gelirse zorlanırım. Zor duruma düşerim".*

OSB tanısı alan 6 yaşında erkek çocuğu babası E10: *"Açık açık bu konular anlatılmamalıdır. Çünkü çocuk yapmaması gereken ortamlarda yaparsa bu bizi zor duruma düşürür".*

OSB tanısı alan 9 yaşında erkek çocuğu babası olan E15: *"Herkesin içinde hiç olmadık bir soru sorarsa utanırım. Bu da beni zor duruma düşürür".*

Utanma/tedirginliğe yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

OSB tanısı alan 10 yaşında erkek çocuğu annesi E3: *" Bildiğim kadarıyla öğretirim. Zorlanırdım çünkü utanırım".*

OSB tanısı alan 7 yaşında erkek çocuğu babası E9: *"Otizmli bir çocuğun bu konularla ilgili soruları soracağını çok düşünmüyorum. Fakat olursa da sorusunu en iyi şekilde anlatmaya çalışırdık".*

Fiziksel yetersizlik tanısı alan 4 yaşında erkek çocuğu annesi E12: *"Utanma dışında bir zorluk yaşamazdım".*

Çocuğun zarar görmesine yönelik görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

Down Sendromu tanısı alan 9 yaşında kız çocuğu annesi E4:**"***İç çamaşırını giymesini isterim. Cinsel organına dokununca onu uyarıyorum ve zarar vermesini istemem. Bazen ben yokken yapıyor. Bu konularda bazen zorlanıyorum".*

Gelişim geriliği tanısı alan 7 yaşında kız çocuğu annesi E5: *"Anlatsak daha çok merak ediyorlar ve erkeklere karşı davranışları değişiyor. Merak ediyorlar. İlerde bu konuda zarar görmekten korkarım".*

Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne tür zorluklar yaşadıklarına ilişkin yanıtları incelendiğinde, yaşadıkları zorluklara ilişkin çocuğun yetersizlik durumu ve yaşına yönelik olarak farklılaşan belirgin bir güçlük olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, utanma/tedirginliğe yönelik görüşlerin erkek çocuğu olan ebeveynler, çocuğun zarar görmesine yönelik görüşlerin kız çocuğu olan ebeveynler tarafından dile getirildiği ifade edilebilir.

BÖLÜM 5
TARTIŞMA

Bu çalışmaözel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi (KKTC örneği) amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma nicel ve nitel olmak üzere iki kısımdan oluşan bir karma yöntem araştırmasıdır. Nicel araştırma verilerinin çalışma grubunu özel gereksinimli çocuğu olan 200 ebeveyn, nitel araştırma verilerinin çalışma grubunu ise özel gereksinimli çocuğu olan15 ebeveyn oluşturmaktadır. Nicel veriler anket yöntemiyle elde edilirken, nitel veriler için yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Bu bölümde çalışma sonucunda elde edilen bulgular; cinsel eğitimin gerekliliğine ilişkin görüşler, cinsel bilgilerin kimler tarafından hangi yaşta verilmesi gerektiğine ilişkin görüşler, cinsel bilgilerin içeriğine ilişkin görüşler,cinselliğe ilişkin sorular karşısında ebeveynlerin yaşadıklarına ilişkin görüşler ve ebeveynlerin çocuğun cinsel eğitimine yönelik görüşlerinin çocuğun cinsiyetine ve yaş grubuna göre değişme durumu olmak üzere beş alt başlık altında ele alınmaktadır.

5.1.Cinsel Eğitimin Gerekliliğine İlişkin Görüşler

Nicel bulgular kapsamında, cinsel eğitimin gerekli olup olmadığına ilişkin olarak, ebeveynlerinin %94,5'inin 'Evet' yanıtını verdiği, %5,5'inin 'Hayır' yanıtını verdiğisonucu elde edilmiştir.

Nitel bulgular kapsamında ise ebeveynlere *"Özel gereksinimli çocuklara "cinsel eğitim" verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz*?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 13 ebeveyn olumlu yönde yanıt verirken 2 ebeveyn olumsuz yönde yanıt vermiştir.

Hem nicel, hem de nitel veriler değerlendirildiğinde, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel eğitimi gerekli gördükleri ifade edilebilir.

Özel gereksinimli bireylerde cinsel eğitimin gerekliliği ve önemi günümüzde çoğu araştırmacı tarafından sık sık dile getirilmektedir. Kır (2013) özel gereksinimli çocuklara verilecek cinsel cinsel eğitimin bir ihtiyaç olduğuna vurgu yapmaktadır. Gürbüz (2018), hem özel gereksinimli çocuk ve ergenlerin, hem de ebeveynlerin eğitime ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Cinsel eğitimin eksikliği özel gereksinimli bireylerde cinsel istismara yol açabilmektedir. Mermer'in (1993) özel gereksinimli bireye sahip ebeveynlerle yapmış olduğu bir çalışmasında, eğitimcilerin cinsel eğitim konusunda yetersiz olduklarını ve özel gereksinimli bireylere cinsel eğitimin yeteri kadar verilmemesinden dolayı özel gereksinimli bireylerde cinsel yaşamlarının kısıtlanması, olumsuz cinsel davranışların sergilenmesi durumlarıyla karşılaşıldığını ve en önemlisi de cinsel istismara açık hale gelindiğini belirtmektedir. Bu konuda gerekli ve yeterli eğitimin sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Aileler cinsel eğitim konusunda kendilerinin de yeterli eğitime sahip olmadıklarını, bu konuda eğitim almak istediklerini ve çocuklarına uzmanlar tarafından cinsel eğitimin verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Mermer,1993). Tepper'in (2001) yaptığı çalışmada özel gereksinimli bireyler ve normal gelişim gösteren bireylerin cinsel gelişim dönemlerinin aynı fakat cinsel eğitimi öğrenme şekillerinin farklı olduğu ifade edilmiştir. Normal gelişim gösteren birey kendisinde gelişen cinsel gelişim evrelerini aile veya çevresiyle paylaşmaktadır. Özel gereksinimli bireylerde ise bu durum farklıdır. Bundan dolayı özel gereksinimli bireylere kendi gelişim düzeylerinde, özel durumlarına uygun örnek modellerle somutlaştırma yapılarak ve bu durum görsellerle desteklenerek cinsel eğitim verilmedir.

5.2. Cinsel Bilgilerin Kimler Tarafından / Hangi Yaşta Verilmesi Gerektiğine İlişkin Görüşler

Nicel bulgular incelendiğinde, ebeveynlerin cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, %12,5 "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, %8,5'nin "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, , %31,5'nin "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, % 34,5'nin "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %10,5'nin "Lise Yıllarında" yanıtını verdiği, %2,5'nin "Yetişkinlikte" yanıtının verdiği görülmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin %74,5'inin cinsel eğitimin okul öncesi dönem veya ilkokul döneminde verilmesine sıcak baktığı, %12,5'inin lise ve sonrasında verilmesi gerektiğini düşündüğü,

%12,5'inin ise fikir beyan edemediği söylenebilir. Ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun cinsel eğitimin okul öncesi dönem veya ilkokul döneminde verilmesini uygun bulduğu söylenebilir.

Özel gereksinimli çocukların cinsel bilgileri kimden alması gerektiğine ilişkin olarak, ebeveynlerinin %71,5'nin 'Anne-Baba' yanıtını verdiği, %3,5'inin 'Doktor'yanıtını verdiği, %11,5'nin 'Öğretmen' yanıtını verdiği, %9,0'nın 'Anne, Baba ve Öğretmen' yanıtını verdiği, %3,5'inin 'Anne, Baba ve Doktor' yanıtını verdiği, %1,0'nın 'Anne, Baba, Doktor ve Öğretmen' yanıtını verdiği görülmüştür. Buradan yola çıkılarak ebeveynlerin %84'ünün cinsel bilgileri alması gereken kişiler arasında anne-babaları gördüğü belirtilebilir.

Nitel bulgular kapsamında, ebeveynlere *"Çocuğunuzun cinsel konularla ilgili bilgileri anne-babası dışındaki kişilerden alması konusunda neler düşünürsünüz?"* sorusu yöneltildiğinde; 7 ebeveyn çocukların bu bilgileri öncelikle ebeveynlerden almaları gerektiğine yönelik yanıtlar verirken, 8 ebeveyn bu bilgileri ebeveyn dışındaki kişilerden almalarında sakınca görmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Ebeveynlerin bir kısmı cinsel bilgilerin öncelikli olarak anne-babadan alınması gerektiğini ifade ederken, diğer kişiler olarak genellikle öğretmen ve doktor ifade edilmiştir. Cinsel bilgilerin alınabileceği kişiler bağlamında hem nicel, hem de nitel bulgular temelde anne-babaya işaret ederken, anne baba dışındaki kişiler olarak öğretmen ve doktor belirtilmektedir.

Özel gereksinimli bireylere de tipik gelişim gösteren bireyler gibi cinselliğin farkına varmaları, cinselliğin aşamalarını bilmeleri, cinsel kimliklerini benimsemeyi ve sağlıklı bir cinsel yaşam sürdürmeleri için gerekli olan imkânlar sağlanmalıdır (Seyyar, 2008). Özel gereksinimli bireylerde cinsel davranışların sosyal çevrede kabullendirilmesi ve onları cinsel anlamda topluma hazır olarak katabilmek kısa sürede gerçekleşebilecek bir konu değildir. Cinsel eğitim sürecine erken dönemde başlayan ve cinsel eğitim konusunda hassasiyet gösteren ebeveynler bu konuda daha başarılı olmaktadırlar (Bilge ve Baykal, 2008).

Özel gereksinimli bireylere cinsel eğitim sağlıklı bir aile ortamında ve cinsel eğitim almış ebeveynler tarafından çocuğa erken yaşta verilmelisi en doğru eğitim

şeklidir. Daha sonra bu eğitim uzmanlar tarafından eğitim kurumlarında devam ettirilmelidir. Mermer'e (1993) göre, cinsel eğitimin ilk başladığı yerin ev ortamı olduğu daha sonra da eğitim kurumlarında eğitim uzmanları tarafındanverilmesi gerektiği ifade edilmiş olsa bile ailelerin cinsel eğitim konusunda herhangi bir fikirlerinin olmadığı ifade edilmiştir. Aynı şekilde ebeveynler ve eğitimciler özel gereksinimli bireyde oluşabilecek cinsel davranış problemleriyle nasıl başa çıkacaklarını, buna yönelik çözümlerin olup olmadığını da bilmemektedir (Mermer, 1993). Börf (2017) yapmış olduğu araştırma bulgularından yola çıkarak ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarının cinsel eğitimleri konusunda yetersiz olduklarını ve neyi, nasıl, ne zaman öğretecekleri konusunda bilgileri olmadığını belirtmektedir. Eliküçük (2011) ebeveynlerin özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimi konusunda yetiştirilmesi gerektiğinin önemine vurgu yapmaktadır. Clatos ve Asare (2016) de ebeveynlerin çocuklarına eğitim vermesinin önemine vurgu yapmakta ve ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmesinin önemine işaret etmektedir.

Özel gereksinimli bireylere verilebilecek olan cinsel eğitimin çocuğun yaş ve gelişimine uygun, doğru modellemeler üzerinde cinsel eğitim konusunda uzman olan eğitimciler ve uzmanlar tarafından uygun resimlerle desteklenerek uygun ortamda verilmesi büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda cinsel eğitim konusunda aile de konu hakkında bilgilendirilerek desteklenmelidir. Unutulmamalıdır ki bireyin ilk eğitim ve model aldığı kişiler anne-babalardır.

5.3.Cinsel Bilgilerin İçeriğine İlişkin Görüşler

Nicel bulgular incelendiğinde, cinsel eğitiminde yer alması gerektiği düşünülen konulara ilişkin olarak, ebeveynlerinin %2,0'ının "Cinsel Organlar" yanıtını verdiği, %0,5'inin "Gebelikten Korunma Yöntemleri" yanıtını verdiği, %3,5'ünün "Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler" yanıtını verdiği, %4,5'inin "Cinsel İstismar" yanıtını verdiği, %24,5'inin "Hepsi" yanıtını verdiği, %37,0'ının "Diğer" yanıtını verdiği, %13,5'inin "Cinsel Organlar, Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler ve Cinsel İstismar" yanıtını verdiği, %4,5'inin "Cinsel Organlar, Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler, Toplumsal yapı ve Cinsel İstismar" yanıtını

verdiği, %10,0'ının "Cinsel Organlar ve Cinsel İstismar" yanıtını verdiği görülmektedir. Cinsel organlar, bedensel değişimler ve cinsel istismar konularının en fazla tercih edilen konular kapsamında olduğu görülmüştür.

Nitel bulgular kapsamında cinsiyet farklılığını nasıl anlattıklarına ilişkin ebeveynlerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde 9 ebeveynin böyle bir konuyu anlatmayacaklarına/nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar verdiği, 4 ebeveynin örneklendirerek anlatacaklarına, 1 ebeveynin konuyu sınırlandırarak anlatacağına, 1 ebeveynin ise bu konuda destek alacağına ilişkin yanıtlar verdiği görülmüştür. Ebeveynlerin birçoğu çocukların büyüdükçe öğreneceklerine, çocukların zamanla anlayacaklarına ya da nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir.

Çocuklarıyla onun bedensel değişimi konusunda neler paylaştıklarına ilişkin ebeveynlerin görüşleri incelendiğinde, 5 ebeveynin bu konuda paylaşım yapma taraftarı olmadıkları, 10 ebeveynin ise çocuğun bilmeye ihtiyacı olduğu hususlara yönelik anlayabileceği şekilde paylaşımlar yaptıkları/yapacakları yönünde yorumlarda bulundukları bulunmuştur.5 ebeveynin bilgi vermekten kaçınma, ne anlatacağını bilmeme gibi gerekçeler belirterek paylaşma yapma taraftarı olmadıkları görülmüştür. 10 ebeveyn ise; kişisel bakım, büyüme/değişme veya cinsellikle ilgili soruların içeriğine göre anlayacağı şekilde çocukla paylaşımda bulunduklarını/bulunacaklarını belirtmişlerdir.

Özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile tipik gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitimin aynı olup olmadığına ilişkin ebeveynlerin vermiş olduğu yanıtlar kapsamında; 13 ebeveynin aynı olmadığına, 2 ebeveynin ise emin olmamakla birlikte aynı olduğunu düşündüklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Yanıtlar incelendiğinde, özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile normal gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitimin aynı olmadığına ilişkin görüşlerde gelişimsel farklılıkların belirtildiği görülmektedir. Ebeveynlerin emin olmamakla birlikte aynı olduğunu düşündüklerine yönelik görüşlerde ise ebeveynlerin emin olmamalarından dolayı belirgin bir yanıt göze çarpmamaktadır. Bununla birlikte, cinsel eğitimin aynı olabileceğini düşünen ebeveynlerin çocuklarının fiziksel yetersizliklerinin bulunduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle bu çocukların anlama

yönünden yaşıtlarından bir farklılıkları bulunmamakta olup sadece fiziksel yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerinin bu şekilde yanıtlar vermiş olabileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda ebeveynlerin büyük bir kısmının özel gereksinimli çocuklara verilecek eğitim kapsamında cinsel organlar, bedensel değişimler ve cinsel istismar konularını tercih ettiği ifade edilebilir. Özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitimin tipik gelişim gösteren çocuklarla aynı olup olmayacağı konusunda ise fiziksel yetersizlik grubunda çocuğu olan ebeveynler dışındaki tüm ebeveynlerin aynı olmadığını düşündükleri görülmüştür. Bazı ebeveynlerin belli konuları anlatırken bilgi eksikliği konusunda tereddütleri olduğu, bazı konuları anlatmakta çekinceleri olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum, ebeveynlerin de cinsel eğitimin nasıl verilmesi gerektiği konusunda eğitim almaya ihtiyaçları olduğu gerçeğine vurgu yapmaktadır.

Özel gereksinimli bireylerde cinsel gelişim, tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı süreçte aynı sırayla başlamaktadır fakat özel gereksinim durumlarına göre cinsel gelişimleri akranlarına göre daha geç veya erken dönemlerde görülmektedir (Çakmak ve Çarkacı-Çakmak, 2014).Özel gereksinimli bireylerin cinsel gelişim döneminde büyüme ve gelişmeyle yaşadığı bedensel değişimleriyle ilgili merakları ve bu dönemdeki öz bakım sorunları aileyi zor duruma sokmaktadır (Cavkaytar, 2000).Özel gereksinimli bireylere yönelik verilebilecek bir cinsel eğitimde bireyin cinsel istismara karşı kendisini koruyabilmesi veya öyle bir durumda ailesine söyleyebilmesi, cinsel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde davranması ve dile getirmesi, cinsel durumuyla başa çıkabilmesi ve bu konuda bilgi sahibi olması amaçlanmalıdır (Counwenhoven, 2001).

Çifçi-Tekinaslan ve Eratay (2013)'ın yürütmüş oldukları çalışmada, ebeveynlerin zihinsel yetersizliği olan çocuklarına bedensel değişimler ve bedenin temizliği gibi konularda bilgiler verdiği, bazı ebeveynlerin ise hiçbir bilgilendirme yapmadığı bulgusu elde edilmiştir. Er ve arkadaşları (2016) zihinsel yetersizliğe sahip çocuk ve ergenlerin cinsel eğitim ihtiyaçlarına yönelik ihtiyaç tespiti çalışmalarında, cinsiyete ilişkin farklar, cinsel istismar, bedeni tanıma, cinsel tatmin konularına vurgu yapmıştır. Yektaoğlu-Tomgüseha (2018) da bu öğrencilerin eğitiminde cinsel istismarın önemine işaret etmektedir. Ariadni ve ark.(2017),

yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerin cinsel eğitim verme konusundaki algılarının diğer ebeveynlerden farklı olduğu, çocukları cinsel istismardan koruyabilmek için erken yaşta cinsel eğitim verilmeye başlanmasının önemli olduğu, cinsel eğitim verilirken uygulamalı olarak gösterilmesinin gerekliliği ve ebeveynlerin özellikle de annenin cinsel eğitimde rolünün oldukça önemli olduğu bulgularını elde etmişlerdir Er ve arkadaşları (2016), bu öğrencilere cinsel eğitim verilirken, video öğretimi, model olma ve drama gibi yöntemlerin kullanabileceğini belirtmişlerdir.

Tüm bunlardan yola çıkılarak özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitim içeriğinde kesinlikle verilmesi gerekenler; bireyin bedensel değişimi ile ilgili bilgiler, bedensel temizlik, cinsel organların tanıtımı ve istismara karşı bireyin kendisini koruyabilmesi ve karşılaşabileceği herhangi bir durumda başvuracağı kişileri bilmesi olduğu, eğitim verilirken çocuğun anlayacağı şekilde açıklayarak, örnekler verilerek, model olunarak/modelde gösterilerek ya da video ve görsellerden destek alınarak konunun anlatılabileceği belirtilebilir.

5.4. Cinselliğe İlişkin Sorular Karşısında Ebeveynlerin Yaşadıklarına İlişkin Görüşler

Nicel bulgular incelendiğinde, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin olarak, ebeveynlerin %62,5'inin 'Evet' yanıtını verdiği, %37,5'inin 'Hayır' yanıtını verdiği görülmektedir. Çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken yaşanan hislere ilişkin olarak ebeveynlerin % 28,0'nın "Utanma-Heyecan" yanıtını verdiği, %44,5'inin "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %25,0'ının "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, %2,0'nın "Endişe" yanıtını verdiği, %0,5'inin "Tedirginlik" yanıtını verdiğibulgusuna ulaşılmıştır.

Nitel bulgular incelendiğinde, çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne hissettiklerine yönelik görüşleri kapsamında, 7 ebeveynin utanma-heyecan-tedirginlik duyguları yaşadığına, 6 ebeveynin rahatlık-doğal karşılama durumu yaşadığına, 2 ebeveynin ise bilmediğine ilişkin yorumlarda bulunduğu ifade edilebilir.

Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında, ebeveynlerin nasıl bir tutum sergilediklerine yönelik düşünceleri kapsamında; 5 ebeveynin rahat/doğal bir durum sergileyeceğini, 8 ebeveynin kızmayıp anlatacağını, 2 ebeveynin ise kızabileceklerini belirttiği söylenebilir.

Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne tür zorluklar yaşadıklarına ilişkin yanıtları incelendiğinde, 6 ebeveynin bilgi yetersizliği, 4 ebeveynin uygun olmayan ortam, 3 ebeveynin utanma/tedirginlik ve 2 ebeveynin ise çocuğun zarar görmesi ile ilgili yanıtlar verdiği söylenebilir.

Bu bağlamda, ebeveynlerin %62,5'unun cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeyi uygun gördüğü, bununla birlikte ebeveynlerin %44,5'lik grubunun sorular karşısında rahat-doğal olduğu ifade edilebilir. Nitel bulgular kapsamında ise 15 ebeveynden 6 ebeveynin rahat-doğal olduğunu belirttiği bulgusu elde edilmiştir. Ebeveynler çocukları tarafından sorulacak cinsel sorular karşısında sergileyecekleri tutumlara yönelik olarak değerlendirildiğinde, 8 ebeveynin kızmayıp anlatacağı, 2 ebeveynin kızacağı, 5 ebeveynin ise rahat/doğal bir tutum sergileyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Sorular karşısında yaşanan güçlüklere ilişkin olarak ise en çok bilgi yetersizliği güçlüğü yaşandığı, bunu uygun olmayan ortamlarda çocuğun soru sorabilmesi durumunun izlediği, 3 ebeveynin tedirginlik yaşadığı, 2 ebeveynin ise çocuğunun zarar görmesinden endişe ettiği görülmüştür. Buradan yola çıkılarak, ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklara verilmesi gereken cinsel eğitim kapsamında eğitim almalarının bir ihtiyaç olduğu ifade edilebilir.

Özel gereksinimli çocuklara sahip ailelerin cinsel eğitim konusunda birçok sıkıntı yaşadıkları ve bu anlamda tam olarak bir bilgiye sahip olmamaları yaşanılan sorunları daha da artırdığı görülmektedir. Bu anlamda, Bilal ve Dağ (2008) özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin toplumsal sorunların dışında çocuklarında yaşanılan büyüme ve gelişme yönünden de sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir (Bilal ve Dağ, 2008). Merlot (2006), özel gereksinimli bireylerin ergenlik dönemlerinde, ailelerin çocuklarıyla ilgili sosyal-duygusal, fiziksel ve cinsel değişimleriyle ilgili zorluklar yaşadıklarını ve bu zorlukları yaşamamak için çoğu ailenin de ergenlik dönemini görmezlikten gelerek bu durumdan kaçmaya çalıştığını ifade etmiştir (Merlot, 2006). Yurt dışında yapılan bir diğer çalışmada ise özel gereksinimli bireyin cinsel davranışlarının ailesi veya kendilerinin eğitim ve bakımından sorumlu

kişilerce baskılanarak cinsel davranışın ortaya çıkmasını engellemeye çalıştıkları görülmüştür (Seyyar, 2008). Yine Akçamete ve Kargın'ın (1996) yaptığı çalışmada özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin birçoğu "ebeveynler problemli davranışla karşılaştıklarında çocuklarına nasıl davranması gerektiğini bilemedikleri" ifade edilmiştir (Akçamete ve Kargın,1996).

Günlü (2015) yürütmüş olduğu çalışmada ebeveynler, cinsel eğitim vermek için eğitime ihtiyaç duyduklarını ve yaşadıkları güçlükler karşısında kurum ve uzman işbirliğini yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca ebeveynlerin nitelikli bir cinsel eğitim için nereden ve nasıl eğitim alabilecekleri konusunda bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Gürbüz (2018) ebeveyn eğitiminin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bilgiç (2015), zihinsel yetersizlik yaşayan öğrencilerin annelerinin çocuklarına çoğunlukla cinsel eğitim vermiş oldukları, bu bağlamda mevcut bilgi ve deneyimlerini kullandıkları ve öğretmenden destek talep ettikleri bulgusuna ulaşmıştır.

Özel gereksinimli bireylerin ülkemizde desteklenen eğitim hakları kadar, onların bakım ve ihtiyaçlarını sağlayan ve onları topluma katmaya gayret gösteren ailelerin de eğitime ve bu anlamda danışmanlığa ihtiyaçları vardır. Yapılan çalışmalarda da özel gereksinimli çocuğa verilen eğitimlerin genel olarak aile merkezli olması gerektiği ifade edilmektedir (Gülşen ve Özer 2009; Akçamete ve Kargın,1996; Sucuoğlu, 2002). Ebeveynlerin eğitim ihtiyaçları, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin gelişim süreçleriyle ilgili olmasından dolayı bu süreçte yaşanılacak olan herhangi bir problemle başa çıkmasını eğitim yeterliliğine bağlantılı olmaktadır (Cavkaytar, 2000).

5.5.Ebeveynlerin Çocuğun Cinsel Eğitimine Yönelik Görüşlerinin Çocuğun Cinsiyetine ve Yaş Grubuna Göre Değişme Durumu

Nicel bulgular incelendiğinde; cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, kız çocukların ebeveynlerinin % 10,7'sinin "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %13,3'ünün "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %36,0'nın "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %32,0'nin "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %8,0'nın "Lise ve sonrası" yanıtını verdiğigörülmektedir. Cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, erkek çocukların

ebeveynlerinin % 13,6'sının "bilmiyorum" yanıtını verdiği, %5,6'sının "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, %28,8'nin "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, %36,0'sının "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %16,0'sının "Lise ve sonrası" yanıtını verdiğigörülmektedir. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda, cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyeti arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($\chi2$=6,92, p>.05). Cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin yanıtlar ile çocukların yaş grupları arasındaki ilişkinin de istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\chi2$=11,02, p>.05).

Cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin olarak, kız çocukların ebeveynlerinin %64,0'nın "Evet" yanıtını verdiği, %36,0'nın "Hayır" yanıtını verdiği, erkek çocukların ebeveynlerinin %61,6'sının "Evet" yanıtını verdiği, %38,4'ünün "Hayır" yanıtını verdiği görülmüştür. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyetleri arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. ($\chi2$=0,115, p >.05). Cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların yaş grupları arasındaki ilişki incelendiğinde, bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusu elde edilmiştir ($\chi2$=6,745, p >.05).

Çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken yaşanan hislere ilişkin olarak, kız çocukların ebeveynlerinin %33,3'ünün "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %41,3'ünün "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %25,3'ünün "Bilmiyorum" yanıtını verdiği görülmüştür.Erkek çocukların ebeveynlerinin %28,8'inin "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %46,4'ünün "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %24,8'inin "Bilmiyorum" yanıtını verdiği bulgusu elde edilmiştir.Cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyetleri arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir ($\chi2$=0,59, p >.05).Çocuğun sorduğu cinsel soruları cevaplarken yaşanan hislere ilişkin olarak "0-6 yaş" çocuğu olanların; %38,7'inin "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %32,0'ının "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %29,3'ünün "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, "7-12 yaş" çocuğu olanların %28,2'inin "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %49,4'ünün "Rahatlık-Doğallık"

yanıtını verdiği, %22,4'ünün "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, "13 yaş ve üzeri" çocuğu olanların; %20,0'nin "Utanma-Heyecan-Endişe" yanıtını verdiği, %57,5'inin "Rahatlık-Doğallık" yanıtını verdiği, %22,5'inin "Bilmiyorum" yanıtını verdiği görülmüştür.Yapılan Ki-kare analizi sonucunda, cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların cinsiyetleri arasındaki ilişkinin anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\chi 2=0,59$, $p >.05$). Cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeye ilişkin yanıtlar ile çocukların yaşları arasında da istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($\chi 2=8,74$, $p >.05$).

Nitel bulgular incelendiğinde; ebeveynlerin çoğunluğunun cinsel eğitimi gerekli gördüğü, yanıtların çocuğun cinsiyetine, yetersizliğine ya da yaşına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Ebeveynlerin çocuğun *cinsel konularla ilgili bilgileri anne-babası dışındaki kişilerden alması konusunda* vermiş oldukları yanıtlarda ise cinsiyete ya da yaşa yönelik olarak belirgin bir farklılık görülmediği belirtilebilir.

Cinsiyet farklılığını çocuklarına anlatma bağlamında anlatmayı uygun görmeyen ya da gören ebeveynlere bakıldığı zaman çocuğun cinsiyeti, yetersizlik durumu ya da yaşına göre belirgin yanıtların varlığı gözlenmemiştir.

Çocuklarıyla onun bedensel değişimi konusunda neler paylaştıklarına ilişkin ebeveynlerin görüşlerinde çocuğun cinsiyetiya da yaşına göre belirgin farklılıklar görülmediği ifade edilebilir.

Özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile tipik gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitimin aynı olup olmadığına ilişkin ebeveynlerin vermiş olduğu yanıtlar kapsamında; ebeveynlerin görüşlerinin çocuğun yaşına ve cinsiyetine yönelik belirgin farklılıklar sergilemediği ifade edilebilir.

Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne hissettiklerine yönelik yanıtlar incelendiğinde, ebeveynlerin utanma-heyecan-tedirginlik duyguları yaşadığına, ebeveynin rahatlık-doğal karşılama durumu yaşadığına ya da bilmediğine

ilişkin yorumlarının çocuğun cinsiyetine ya da yaşına göre belirgin farklılıklar sergilemediği söylenebilir.

Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında, ebeveynlerin nasıl bir tutum sergilediklerine yönelik görüşleri incelendiğinde, ebeveynlerin tutumlarında çocuğun cinsiyetine ya da yaşına göre belirgin farklılıklar olmadığı ifade edilebilir.

Çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne tür zorluklar yaşadıklarına ilişkin yanıtları incelendiğinde, yaşadıkları zorluklara ilişkin çocuğun yetersizlik durumu ve yaşına yönelik olarak farklılaşan belirgin bir güçlük olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, utanma/tedirginliğe yönelik görüşlerin erkek çocuğu olan ebeveynler, çocuğun zarar görmesine yönelik görüşlerin kız çocuğu olan ebeveynler tarafından dile getirildiği gözlenmiştir.

Bu bağlamda, özel gereksinimliçocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin gerek nicel, gerek nitel bulgular doğrultusunda, çocuğun cinsiyetine ve yaş grubuna göre farklılık göstermediği ifade edilebilir. Bununla birlikte, nitel verilerden elde edilen çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne tür zorluklar yaşadıklarına ilişkin görüşleri doğrultusunda; utanma/tedirginliğe yönelik görüşlerin erkek çocuğu olan ebeveynler, çocuğun zarar görmesine yönelik görüşlerin kız çocuğu olan ebeveynler tarafından dile getirildiğinin gözlendiği belirtilebilir. Ancak bu bulgunun 15 kişiyle sınırlı olan nitel çalışmadan elde edildiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitim konusunda yaşayacakları eksiklikler onları cinsel istismara açık hale getirmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu yüzden cinsel eğitim konusunda uzmanlaşmış eğitimciler tarafından verilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde ailenin de bu konuda eğitim alması çocuklarına karşı oluşabilecek herhangi bir problemin karşına geçilmiş olacak ve çocuklarının kendilerine yönelttikleri cinsel sorular karşısında daha rahat ve emin bir şekilde soruları cevaplayabileceklerdir. Bu durumda çocuklarda yaşanabilecek problemli davranışların önüne geçilebilecektir. Bilgiç'in (2015) zihinsel yetersizliği olan ergen bireylerin annelerinin cinsel eğitimle ilgili görüşlerini inceleyen çalışmasında,

çocuklarına cinsel eğitimi annenin verdiği ve eğitimi kendi deneyim ve bilgilerinden yararlanarak verdiği bunun dışında uzman öğretmenlerden de destek aldıkları sonucuna varılmıştır. İşler ve ark.(2009) yapmış oldukları araştırmadan elde ettikleri bulgular sonucunda, ergenlik döneminde olan ve yetersizliği olan bireylerin cinsel bilgi düzeylerinin hem kızlarda, hem de erkeklerde yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Mandan Sürücü ve Akçin (2010) zihinsel yetersizliği olan kız ergenlerle yürütmüş oldukları çalışmada, çocukların cinsel bilgilerinin yetersiz olduğu ve cinsel istismar durumunda nasıl tepki verecekleri konusunda fikirlerinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan bir çok araştırmada, cinsel eğitim konusunda tüm yaş gruplarında özel gereksinimlikız ve erkek çocuğu olan ebeveynlerin gerekli olduğunu belirttikleri, bilgi eksikliğini dile getirdikleri, bazı ebeveynlerin eğitim vermekten kaçındığı, bazılarının çocuklarının anlayacağı şekilde açıklamalarda bulunarak anlatmaya çalışacağı yönünde bulgular elde edilmiştir (Gürbüz,2018; Börf,2017; Er ve ark., 2016; Gönlü,2015; Eliküçük,2011).

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlar bağlamında geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırma, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesiamacıyla 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında KKTC'de gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yöntem olarak, karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desen kullanılmıştır.

Araştırmada yöntem olarak, karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda nicel araştırma yöntemi, ikinci kısımda ise nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere hem konu ile ilgili anket uygulanmış, hem de yüz yüze görüşülerek konu ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında, nicel araştırma yöntemlerinden Anket Formu Tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden ise Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği kullanılmıştır. Nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak toplanmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken, sıralı ve eş zamanlı karma yöntem örneklemi kullanılmıştır. Örneklem grubu oluşturulurken gönüllülük esas alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu özel gereksinimli çocuğa sahip 200 ebeveyn oluşturmaktadır. Nicel çalışmaya katılan 200 ebeveyn içinde nitel araştırma sorularına yanıt vermeye gönüllü 15 ebeveynle de yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek nitel araştırma verileri elde edilmiştir.

*Ebeveynlerin cinsel eğitimin gerekliliğine ilişkin görüşleri*incelendiğinde; araştırmaya katılan özel gereksinimli çocuğa sahip 200 ebeveynin %94,5'inin cinsel eğitimin gerekli olduğunu düşündükleri görülmüştür. Nitel bulgular kapsamında ise ebeveynlere *"Özel gereksinimli çocuklara "cinsel eğitim" verilmesi hakkında neler*

düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 13 ebeveyn olumlu yönde yanıt verirken 2 ebeveyn olumsuz yönde yanıt vermiştir.

Ebeveynlerin cinsel bilgilerin kimler tarafından / hangi yaşta verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, özel gereksinimli çocukların cinsel bilgileri kimden alması gerektiğine ilişkin olarakebeveynlerin %84'ünün çocuğun cinsel bilgileri alması gereken kişiler arasında anne-babaları gördüğü belirtilebilir. Ebeveynlerin cinsel eğitim verilme yaşına ilişkin olarak, %12,5 "Bilmiyorum" yanıtını verdiği, %8,5'nin "0-3 yaşta" yanıtını verdiği, , %31,5'nin "3-6 Yaşta" yanıtını verdiği, % 34,5'nin "İlkokul Yıllarında" yanıtını verdiği, %10,5'nin "Lise Yıllarında" yanıtını verdiği, %2,5'nin "Yetişkinlikte" yanıtının verdiği görülmüştür. Nitel bulgular kapsamında ise; 7 ebeveyn çocukların cinsel bilgileri öncelikle ebeveynlerden almaları gerektiğine yönelik yanıtlar verirken, 8 ebeveyn bu bilgileri ebeveyn dışındaki kişilerden almalarında sakınca görmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Cinsel bilgilerin alınabileceği kişiler bağlamında hem nicel, hem de nitel bulgular temelde anne-babaya işaret ederken, anne baba dışındaki kişiler olarak öğretmen ve doktor belirtilmiştir.

Ebeveynlerin cinsel bilgilerin içeriğine ilişkin görüşleri incelendiğinde; nicel bulgular kapsamında ebeveynlerin cinsel eğitiminde yer alması gerektiği düşünülen konulara ilişkin olarak, ebeveynlerinin %2,0'ının "Cinsel Organlar" yanıtını verdiği, %0,5'inin "Gebelikten Korunma Yöntemleri" yanıtını verdiği, %3,5'ünün "Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler" yanıtını verdiği, %4,5'inin "Cinsel İstismar" yanıtını verdiği, %24,5'inin "Hepsi" yanıtını verdiği, %37,0'ının "Diğer" yanıtını verdiği, %13,5'inin "Cinsel Organlar, Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler ve Cinsel İstismar" yanıtını verdiği, %4,5'inin "Cinsel Organlar, Ergenlikte Ruhsal Bedensel Değişimler, Toplumsal yapı ve Cinsel İstismar" yanıtını verdiği, %10,0'ının "Cinsel Organlar ve Cinsel İstismar" yanıtını verdiği bulunmuştur. Cinsel organlar, bedensel değişimler ve cinsel istismar konularının en fazla tercih edilen konular kapsamında olduğu görülmüştür. Nitel bulgular kapsamında, cinsiyet farklılığını nasıl anlattıklarına ilişkin ebeveynlerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde 9 ebeveynin böyle bir konuyu anlatmayacaklarına/nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar verdiği, 4

ebeveynin örneklendirerek anlatacaklarına, 1 ebeveynin konuyu sınırlandırarak anlatacağına, 1 ebeveynin ise bu konuda destek alacağına ilişkin yanıtlar verdiği görülmüştür. Ebeveynlerin birçoğu çocukların büyüdükçe öğreneceklerine, çocukların zamanla anlayacaklarına ya da nasıl anlatacaklarını bilmediklerine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Çocuklarıyla onun bedensel değişimi konusunda neler paylaştıklarına ilişkin ebeveynlerin görüşleri incelendiğinde, 5 ebeveynin bilgi vermekten kaçınma, ne anlatacağını bilmeme gibi gerekçeler belirterek paylaşma yapma taraftarı olmadıkları görülmüştür. 10 ebeveyn ise; kişisel bakım, büyüme/değişme veya cinsellikle ilgili soruların içeriğine göre anlayacağı şekilde çocukla paylaşımda bulunduklarını/bulunacaklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynlerin cinselliğe ilişkin sorular karşısında yaşadıklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, nicel bulgular kapsamında, ebeveynlerin %62,5'unun cinsel bilgi vermek için çocuğun soru sormasını beklemeyi uygun gördüğü, bununla birlikte ebeveynlerin %44,5'lik grubunun sorular karşısında rahat-doğal olduğu ifade edilebilir. Nitel bulgular kapsamında ise 15 ebeveynden 6 ebeveynin rahat-doğal olduğunu belirttiği bulgusu elde edilmiştir. Ebeveynler çocukları tarafından sorulacak cinsel sorular karşısında sergileyecekleri tutumlara yönelik olarak değerlendirildiğinde, 8 ebeveynin kızmayıp anlatacağı, 2 ebeveynin kızacağı, 5 ebeveynin ise rahat/doğal bir tutum sergileyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Sorular karşısında yaşanan güçlüklere ilişkin olarak ise en çok bilgi yetersizliği güçlüğü yaşandığı, bunu uygun olmayan ortamlarda çocuğun soru sorabilmesi durumunun izlediği, 3 ebeveynin tedirginlik yaşadığı, 2 ebeveynin ise çocuğunun zarar görmesinden endişe ettiği görülmüştür.

*Ebeveynlerin çocuğun cinsel eğitimine yönelik görüşlerinin çocuğun cinsiyetine ve yaş grubuna göre değişme durumu*incelendiğinde, nicel bulgular kapsamında ebeveynlerin çocuğun cinsel eğitimine yönelik görüşlerinin çocuğun cinsiyetine ve yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>.05$) bulgusu elde edilmiştir. Nitel bulgular kapsamında verilen yanıtların da çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre belirgin bir farklılık göstermediği söylenebilir. Bununla birlikte, nitel verilerden elde edilen çocukların cinsellikle ilgili soruları karşısında ebeveynlerin ne tür zorluklar yaşadıklarına ilişkin görüşleri doğrultusunda;

utanma/tedirginliğe yönelik görüşlerin erkek çocuğu olan ebeveynler, çocuğun zarar görmesine yönelik görüşlerin kız çocuğu olan ebeveynler tarafından dile getirildiğinin gözlendiği belirtilebilir.

6.2 Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır.

Özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimi konusunda bu çocukların yakın çevrelerinde bulunan kişilerin bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Çocuklara ilk bilgi verenler ebeveynler olmaktadır, ebeveynler dışında öğretmenler, doktorlar, hemşireler ve diğer uzmanlar da çocuğun çevresinde yer almakta ve eğitimsel ihtiyacıyla ilişkili olmaktadır. Bu bağlamda, ebeveynlere ve özel gereksinimli çocuklarla yakın ilişkisi bulunan meslek gruplarına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının bir gereklilik olduğu söylenebilir.

Özel gereksinimli bireylere sahip aileler cinsel eğitim konusunda bilgilendirilmeli, gerekli görülürse eğitim programlarıyla desteklenerek çocuğun eğitim kurumunda aldığı cinsel eğitimi desteklemek için bilinçlendirilmelidirler. Cinsel eğitimin ne kadar önemli olduğuna, özel gereksinimli çocuklarında bu konuda bilgilendirilmesi gerektiğine, onlarında normal gelişim gösteren çocuklar gibi cinsel bir süreç yaşayacakları ve bu süreci olumlu şekilde nasıl atlatacakları ve nasıl davranışlar sergilenmesi gerektiği konusunda aileler bilgilendirilmelidir. Çocukların eğitimi desteklenmeli ve ebeveynler, yanlış bilgilerden kaçınılması gerektiği konusunda bilgilendirilmelidirler.

Ebeveynlerin, cinsel gelişim sürecinin doğal gelişen bir süreç olduğu ve bu süreçte yaşanılabilecek olan problem davranışların en aza indirilmesi için gerekli kişi ve kurumlardan destek almaları ve bu desteğin çocuk için hayati önem taşıdığı konusunda bilinçlendirilmeleri önemlidir.

Ebeveynlere yönelik çeşitli yaş ve yetersizlik grubundaki bireylerin cinsel gelişimleri, ihtiyaçları ve eğitim süreçleri konularını içeren eğitim programları

geliştirilebilir. Geliştirilecek bu eğitim programlarının pilot çalışmaları gerçekleştirildikten sonra, gerekli ekleme ve düzenlemeler yapılarak programlar yaygınlaştırılabilir. Buna yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve eğitim kurumları ile iş birliği yapılabilir.

Öğretmen ve özel gereksinimli çocuklarla yakın ilişkisi bulunan diğer meslek gruplarına yönelik olarak da çeşitli eğitim programları ya da etkinlikleri planlanabilir. Söz konusu meslek gruplarının eğitimi için Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarıyla ortaklaşa hareket edilerek bir eğitim takvimi oluşturulabilir. Böylece, belli oturumlardan oluşan planlı bir eğitim süreci söz konusu olabilir.

Özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimine yönelik bölgesel danışmanlık merkezleri kurulabilir. Bu merkezlerde çeşitli eğitimler verilebilir, danışmanlık hizmeti sunulabilir. Halkı bilinçlendirmek amacıyla ücretsiz konferanslar düzenlenebilir. Broşürler, kitapçıklar hazırlanarak halka dağıtılabilir. Bilinçlendirme çalışmaları kapsamında sosyal medya, çeşitli platformlar kullanılabilir, web siteleri oluşturulabilir.

Eğitim sürecinin her aşamasında, eğitimle ilgili ve bilgi sahibi olan kişilerin özel gereksinimli çocukların eğitim sürecinde yer alması, bu çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına göre eğitimler vermesi gerekmektedir. Bu eğitimler, cinsel gelişim, temizlik ve hijyen, vücudunu tanıma, istismar konusunda bilinçlendirme gibi konuları içerebilir.

Araştırmadan elde edilen bulguların, KKTC'de bulunan 200 ebeveynin katılımıyla sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmadan yola çıkılarak daha geniş örneklem gruplarıyla çalışılabilir. Araştırmadan yola çıkılarak Türkiye'deki özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere ulaşılması amaçlanabilir. Böylece Türkiye genelindeki ebeveynlerin de görüşlerine ulaşılabilir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, bir cinsel eğitim programının tasarlanması amacıyla kullanılabilir.

Özel gereksinimli çocuklara, ebeveynlere, öğretmenlere vb nitelikli eğitimler sunulması, bu konuda daha fazla sayıda, nitelikli araştırmalar yürütülmesiyle ve bu

araştırmalar doğrultusunda geliştirme çalışmaları yapılmasıyla mümkün olabilecektir. Bu bağlamda, üniversitelerde bulunan akademisyenlerin, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin konu ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Acer, D. (2005). Üç-*dört yaş grubu çocukların annelerine yöneltmiş oldukları cinsellikle ilgili sorular ve annelerin verdikleri cevapların incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara.

Adler, A. (2004). *Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği*. İstanbul: Ekol Basım Yayın.

Akalın, A. (2003). Eski Çağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22(33),17-47.

Akalın, A. (2006). *Cinsel Kimlik Gelişimi. Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*. İstanbul: Ceren Yayıncılık 4. Baskı: 56-65

Akay, H. G. (1999). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Esin Yayınevi.

Akçamete G., Kargın T., (1996). İşitme Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi, *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (2), 7- 24.

Akçamete, G. (2009). İşitme Engelli Çocuklar. (Edit: Ayşegül Ataman). *Özel Eğitime Giriş.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: 239-251.

Akıncı A., (1999). *Özürlü çocuğa sahip anne- babaların umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Aksoy, V. (2016). *Özel eğitim*. Ankara: Pegem Akademi

Akyıldız, H. (2006). Freud'çu, Liberal ve Marksist Kişilik Kuramlarının Türevi Olarak Toplum, İktisat ve Siyaset Teorileri. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(11):15-24.

Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik Dönemi Özellikleri ve Genç Anne-Baba İletişimi. *Eğitim ve Bilim*, 27 (123): 51-75. http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5175 sitesinden alınmıştır.

Alptekin, A., Tepeli, K. (2019). Development of Selcuk Sexual Development Scale (36-72 months). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 10(3), 249-265. doi: 10.21031/epod.505352

Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Arı, R. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*(2. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık

Arı, R. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık..

Ariadni, K.D., Prabandari, Y.S. ve Sumarni,D.W. (2018). Parents' Perception Having Children with Intellectual Disability Providing Sex Education: A Qualitative Study in Yogyakarta, *Galore International Journal of Health Sciencesand Research*, 2,3: 2456-9321

Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi.* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Doktora Tezi). Konya.

Arslan, E. ve Ari, R. (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Selçuk University Social Sciences Institute Journal*, 19:98-119.

Artan, İ. (2003). Engelli Çocuk ve Gençlerin Cinsel Eğitimi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi,* 4 (39): 34-43.

Ateş, K.S. ve Ateş, N. (2006). *Otistik Çocuklar ve Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Cinselliği ve Cinsel Eğitim.* İstanbul: Ya-Pa, Turan- Ofset,

Avcı, M. (2006). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. *Atatürk ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 7(1):11.21.

Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 11(42): 1-21

Başaran, İ. E. (1998). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Aydan Web Tesisleri.

Başaran, İ.E. (2005). *Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme ve Ortam.*(6. Basım.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bayhan S. P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları

Bayhan, P. ve Işıtan, S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. *Aile ve Toplum,* 5 (20) 33-44.

Bayhan, S. P. Artan, İ. (2005). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Bayrak, G., Başgül, Ş. S. ve Gündüz, T. (2011). *Ailede Cinsel Eğitim*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Berk, L.E. (2013). *Çocuk Gelişimi.* Ankara: İmge Kitabevi.

Bilal, E. ve Dağ, İ., (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli olan ve olmayan çocukların annelerinde stres, stresle başa çıkma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,* 12 (2), 56-68.

Bilen, M. ve Topçuoğlu, M, A. (2008). *Ergenlik Dönemi. Yaşamın Gizemi Cinsellik.* Ankara: Betik Kitap Yayıncılık

Bilge, A.,ve Baykal, Z. (2008). Zihinsel engelli bireyler ve cinsellik. *Özveri Dergisi*. 5(2), 1310-25.

Bilgiç, E. (2015). *Zihinsel Engelli Ergenlerin Annelerinin Cinsel Eğitimle İlgili Görüşleri (Yüksek lisans tezi*). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Eğitim Psikolojisi (*9. Baskı). Ankara: Yargıcı Matbaası.

Bosch, E. (2*010). Sexualitat und Beziehungen Bei Menschen mit Einer Geistigen Behinderung.* Tubingen: dgvt-Verlag.

Börf, S. (2017). *Down sendromlu öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmen ve aile görüşlerini belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi).* Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa.

Bredekamp, S. (2015). *Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar* (Çev. Ed. H. Z. İnan & T. İnan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Briggs, F. (2006). Safetyissues İn Thelives of Children With Learning Disabilities. *Social Policy Journal of New Zealand*, 29.43-59.

Bulut, A. Nalbant, H. Çokar, M. Ortaylı, N. Akalın, A. Eylen, B. Oksal, A. GürşimşekI. ve Hamurcu, H. (2003). *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi.* İstanbul: Ceren Yayın Dağıtım

Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi EL Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk,Ş., Kılıç Çakmak,E., Akgün,Ö.A., Karadeniz,Ş. ve Demirel,F. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (*27. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cavkaytar A., (2000). Zihinsel Engellilerin Eğitim Amaçları, *Anadolu ÜniversitesiEğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1):1-10.

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, (CETAD) (2006). *Cinsel Yaşam ve Sorunları. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi.*(Sayfa 119). İstanbul:CETAD

Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD). (2007). *8. Bilgilendirme Dosyası Basın Bülteni*(8 Mayıs 2007). İstanbul:CETAD.

Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği, (CİSED) (2017). Cinsel Eğitim. 23.01.2020 tarihinde http://www.cised.org.tr/icerik/145/cinsel-egitim-giris adresinden erişildi.

Clatos, K. Ve Asare, M. (2016). Sexuality Education Intervention for Parents of Children with Disabilities: A Pilot Training Program. *American Journal of Health Studies*, 31,3:151-162.

Cloutier, R. ve Onur, B. (1982). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. (Çev. Bekir Onur). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES*) , 27 (2), 875-904 . DOI: 10.1501/Egifak_0000000360

Cotugno, A. J. (2009). Social Competence And Social Skills Training And İntervention For Children With Autism Spectrum Disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(12), 68–1277

Couwenhoven, T. (2001) . Sexuality education; building a foundation for healthy attitutes. *Disability Solutions*, 4(5), 1-20.

Couwenhoven, T. (2007). *Teaching Children with Down Syndrome about Their Bodies Boundaries and Sexuality*(First Edit.) Bethesda: Woodbine House, 13-61.

Couwenhoven, T. (2013). *Down Sendromlu Çocuklara Bedenlerini, Sınırlarını ve Cinselliği Öğretmek*. (Çev. Sezer, F.). İstanbul: Down Sendromu Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları.

Creswell, J. ve Plano-Clark, V. L. (2011). *Designing and Conducting Mixedmethods Research*. London: Sage Publications.

Creswell, J.W. ve Clark, V.L.P. (2012). *Karma Yöntem Araştırmaları* (Çeviri Ed. Y.Dede ve S.B.Demir), Ankara: Anı Yayıncılık. 2. Baskı.

Creswell, W. J. (2006). *Educational research*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson.

Çakmak, S. (2006). *Gören ve Görmeyen Ergenlerin Cinsel Gelişimleri (Yüksek Lisans Tezi).* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Çakmak, S. ve Çakmak, S. (2011). *Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Çakmak, S. ve Çarkacı Çakmak, S. (2014). *Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Bireylerde Cinsel Eğitim Uygulamaları*. İstanbul: Vize Yayıncılık.

Çalışandemir, F., Bencik, S. ve Artan, İ. (2008). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. *Eğitim ve Bilim Dergisi,* 33 (150), 150.

Çandır, A. (2015). *4-12 Yaş Arası Otizm Spektrum Bozukluğu ve Down Sendromu Tanısı Alan Çocukların Annelerinden Depresyon, Anksiyete, Stres ve Baş Etme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Çelik, Ö. (2005). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinselliği ile ilgili çalışmalar yapan uzman görüşleri. *Turkish Studies Dergisi*, 12(17), 113-132. DOI :http://dx.doi.org/10.7827/Turkish Studies.11830.

Çetinkaya, B. (2010). *Sağlıklı Bir Evlilik Sağlıklı Bir Aile. Ruhsal Açıdan Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk.* Ankara: Empati Yayıncılık 3. Baskı

Çiftçi Tekinarslan, İ. ve Eratay, E. (2013). Investıgatıon Of Parental Behaviour During The Period Of Compliance With Adolescents With Mental Deficiency. *Education Sciences, 8*(3), 363-374.

Debray, P. (1991), *Freud Skolastiği*, (Çev.) A. Fikret Gökdemir, A. Çetin Ertürk, Ankara: Emel Matbaası.

Dewinter, H. (2013). Autism and Normative Sexual Development: A Narrative Review. *Journal of Clinical Nursing*. 22, 3467-3483.

Diken, H. İ., (Ed.) (2016). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim.* Ankara: Pegem Akademi.

Diken, H.İ. (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dost Yaşam, (2001). Down Sendromu Nedir? 12.02.2020 tarihinde http://www.dostyasam.org/downnedir.html adresinden erişildi.

Durmuş E. (2010). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.*(Ed. M.E. Deniz, A. Erözkan) Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Maya Yayınları

Düzkantar, A., (2010). Cinsel Gelişim ve Cinsiyet Eğitimi. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 21-23 Ekim. Gazi Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Bildiri Özetleri Kitapçığı. Çalıştay Notları. Gaziantep.

Eksi, Aysel (1999). *Ben Hasta Değilim.* İstanbul: Nobel Kitabevi.

Ekşi, Aysel (1990). *Çocuk, Genç, Ana-Babalar*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Elibol, F. (2017). Okul Öncesi Çocuğun Gelişimi ve İhtiyaçları. *Okul Öncesi Eğitime Giriş* İçinde. S. Seven (Ed), Ankara: Pegem Akademi.

Eliküçük, A. ve Sönmez, S. (2011). 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25).

Er, R. K., Büyükbayraktar, Ç. G. ve Kesici, Ş. (2016). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Cinsel Eğitim Programının Geliştirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 5(4), 224-234.

Eser, M. (2008). *Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumların Çocuğun cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi)*. Selçuk Üniversitesi. Konya.

Eylen, B. (2000). *Ergenlik Dönemindeki Bedensel Değişiklikler. Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.

Gallagher, S.,& Poroy, B. (2005). *Assessing Consumer Attitudes Towards Online Education*. Boston, MA: Eduventures.

Gökdeniz Şükran (2008). *İlköğretimde Cinsel Bilgiler Eğitim Konusunda Öğretmen ve Veli Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi).* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. BURSA.

Gülşen B., Özer FG., (2009). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Stresle Baş Etme Durumları, *TAF Prev Med Bull,* 8 (5),413- 414.

Gümüş, S., S. ve Altınsoy, M. (2015). Hatay Okullarında Engellileri Cinsel Eğitimi Durum Değerlendirmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/6(2), 63-72

Günlü, Y. (2015). *Ergenlik Döneminde Zihinsel Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuklarının Cinselliğe İle İlgili Görüşlerinin Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi).* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı. Ankara.

Gürbüz, S., (2018). *Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişim Özelliklerinin Ebeveyn Görüşleri İle Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, (Yüksek Lisans Tezi).* Bolu.

Gürsoy, E. Gençalp, N.S. (2010). Cinsel Sağlık Eğitiminin Önemi. *Aile ve Toplum*,11(6): 203-23. (Ekim-Kasım-Aralık 2010)

Haffner, D. (2007). *Çocuğunuzun Gelişen Cinselliği*(B. Küçükbakkal. Çev). İstanbul: Optimist (Eserin aslının basım tarihleri 1999, 2000).

Hallahan, D. P.,ve Kaufmann, J. M. (2009). *Exceptional Learners: Introduction to special education.* Boston: Allyn & Bacon.

Haroian, L. (2000). Child Sexual Development. *Elecronic Journal Of Human Sexuality*, 3(1). 21.02.2020 tarihinde www.ejhs.org/volume3/Haroian/body.htm adresinden erişildi.

Hatton, S. ve Tector, A., (2010). Sexuality and Relationship Education for Young People with Autistic Spectrum Disorder: Curriculum Change and Staff Support. *British Journal of Special Education*,37(2): 69-76.

Hayashi, H., Sakamoto, M. ve Benno, Y.(2011). Phylogenetic analysis of the human gut microbiota using 16Sr DNA clone libraries and strictly anaerobic culture-based methods. *Microbiol. Immunol.*, 46, 535–548.

İşler, A., Beytut, D., Taş, F., and Conk, Z., (2009). A Study on Sexuality with the Parents of Adolescents with Intellectual Disability. *Sexuality and Disability*, 27:103

Jensen, P.S., Hinshaw, S.P.ve Swanson, J.M. (2001). Findings from the NIMH Multimodal Treatment Study of ADHD (MTA): *Implications and Applications.* Journal of Dev Behavioral Pediatry, 22(1): 60-73.

Kaçan, M. (2015). Fiziksel Gelişim. E. Arslan (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Eğiten Kitap.

Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kasten, H. (2017). 0-*3 Yaş Çocuk Gelişimi- Gelişim Psikolojisinin Temel Esasları I*(Çev. Ed. O.Emre). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kır, E. (2013). Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve İstismara Karşı Önleyici Eğitim Çalışmaları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, *71*(1), 785-800.

Kıran Yılmaz, F. (2011). *Anneden-Kızına Cinsel Sağlık Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kırcaali-İftar, G. (1998). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim*. Eripek, S. (Ed.), Özel Eğitim. (3) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kocayörük, E. (2016). Ergen Gelişiminde Aile İşlevleri ve Baba Katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33). 24.02.2020 tarihinde http://pdrdergisi.org/index.php/pdr/article/view/224/155 adresinden erişildi.

Konuk Er, R., Büyükbayraktar, Ç. G. ve Kesici Ş. (2016). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Cinsel Eğitim Programının Geliştirilmesi. *Turkish Journal of Education*,5 (4): 224-234

Konur, H. (2006). *Dört-Altı Yaşları Arasında Çocuğu Olan Anne-Babalara Verilen "Cinsel Eğitim Programı"nın Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).* Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Bölümü, Ankara.

Koran, N. (2018). Cinsel Gelişim. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (36-72 Ay)içinde* (s.229-246). Ç.Gür (Ed.) Ankara: Pegem Akademi.

Kuş, E. (2009). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Mandan Sürücü, S. (2009). *11–17 Yaş Orta Düzeyde Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).* Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Mandan Sürücü, S. ve Akçin, N. (2010). Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi. 20. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi Öğretmen Yetiştirme*, 21-23.

Manoj, M.P. ve Suja, M.K. (2018). Correctionto: Sexualityand Reproductive Health in Young People with Disability: A Systematic Review of Issuesand Challenges. *Sexuality and Disability*, 36:207-216.

MEB, (1991*). Özel Eğitim Konseyi*. Ankara: MEB(S.177-180)

MEB, (2011). Özel Eğitimde Temel İlkeler. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi,*1: 3-4.

MEB, (2013). (E.T.: 2015, 22 Ekim). Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi: Cinsel Gelişim. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Cinsel%20Geli%C5%9Fim.pdf

MEB, (2015). Ailenin Yapısı ve Önemi. 12-18 Yaş Aile Eğitim Programı (S.30-32). Ankara: MEB.

Merlot C.(2006). Parents of Adults With An Intellectual Disability, *Australian Institute Of Family StudiesFamily Matters*, 74, 21- 25,

Mermer, G. (1993). *Zihin Engelli ergenlerin cinsel eğitim gereksinimleri hakkında anne, baba ve eğitimci görüşlerinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi).* Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Moss, K. Ve Blaha, R. (2001). *Introduction to Sexuality Education for Individuals Who Are Deaf-Blind and Significantly Developmentally Delayed.* Texas: The National Information Clearinghouse on Children Who Are Deaf-Blind-DB-LINK, 9-18.

Murphy N. ve Young P.C., (2005). Sexuality In Children And Adolescents With Disabilities. *Developmental Medicine and Child Neurology*; 47 (9): 640- 644.

Murphy, N, A., Elias, E, R. (2006). Sexuality of Children and Adolescents With Developmental Disabilities. *American Academy of Pediatrics*. www.pediatrics.org/cgi/doi/10.1542/ peds.2006-1115

Nichcy, (1992). Sexuality Education For Children and Youth with Disabilities. Nıchcy News Digest ND17 25.02.2020 tarihinde http://www.nichcy.org/pubs/, adresinden erişilmiştir.

Oksal, A. (2006). *Ergenlik Dönemindeki Ruhsal Değişiklikler. Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*. İstanbul: Ceren yayıncılık.

Özcebe H.(2002). Birinci Basamakta Adolesan Sorunlarına Yaklaşım. *STED*, 11 (10):377.

Özen, A. (2008). Aile Eğitimi. (Ed. Diken, İ. H) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim(*1. Baskı). Ankara: Pagem Akademi Yayıncılık

Özgüven, İ.E., (1997). *Cinsellik ve Cinsel Yaşam.* Ankara: PDREM Yayınları.

Özyürek, M. (2000). *Bireysel Farklılığa Psikoloji Yaklaşımlarıyla Bakış*. Ankara: Karatepe Yayınları.

Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.

Pehlivantürk, B. (2004). Otizm Bozukluğu Olan Çocuklarda Bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 56-63.

Poroy, A. (2005). *Türkiye'de cinsellik*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Public Health Agency Of Canada, (2013). Questions & Answers: Sexual Health Education For Youth With Physical Disabilities. http://librarypdf.catie.ca/PDF/ATI20000s/26289_B_ENG.pdf sitesinden alınmıştır.

Reichow, B. ve Volkmar, F. R. (2010). Social Skills İnterventions For İndividuals With Autism: Evaluation for evidence-based practices with a best-evidence synthesis framework. *Journal of Autism and Developmental Disorders,* 40, 149–166.

Rozan, N. (1988). Okulöncesi Çocuk Ve Cinsel Eğitim. *Yaşadıkca Eğitim,*4:41.

Saban, A. ve Ersoy, A. (2019). *Eğitimde Nitel Araştırma Yöntemleri.*Ankara: Anı Yayıncılık.

Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü.(2009). Üreme Sağlığına Giriş. Cinsel Sağlık / Üreme Sağlığı. Ankara: Sağlık Bakanlığı.

Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. (2009). *Üreme Sağlığına Giriş. Cinsel Sağlık / Üreme Sağlığı*. Ankara: Sağlık Bakanlığı.

Santrock, J.W. (2012). *Yaşam Boyu Gelişim*. Ankara: Nobel.

Sarı, H. (2005). *Rehberlik.* Pegem: Ankara.

Sayın, T. (2007). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler Ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin 7-15 Yaş Arası Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yaklaşım Ve Görüşlerinin İncelenmesi (Yüksek lisan tezi).* Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Selçuk, Z. (2006). *İlköğretim 6. Sınıf Kız Öğrencilerine Uygulanan Cinsel Sağlık Eğitiminin Cinsel Sağlık Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Semerci, Z. B. (2014). *Çocuklarımızla Cinsellik Hakkında Nasıl Konuşmalı (Bebeklikten Gençliğe Cinsellik).* İstanbul: Alfa

Seyyar, A. (2008). Özürlülük eğitimi-cinsel eğitim. http://www.tsd.org.tr, sayfasından erişilmiştir.

SIECUS, (2000). Sexuality Information and Education Council of the United States, USA: SIECUS.

SIECUS, (2004). Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten-12th Grade, Third Edition. Sexual Information and Education Council of United States. USA: SIECUS.

Sucuoğlu B. (2002). Özel Eğitim Ve Erken Eğitim Programları. *Çoluk Çocuk Dergisi,*11:25- 27.

Sucuoğlu, B. (2015). *Zihin engelliler ve eğitimleri*. Ankara: Kök yayıncılık.

Swango-Wilson, A. (2008). Caregiver Perceptions and İmplications for Sex Education for İndivudials with Intellectual and Developmental Disabilities. *Journal of Sex Disabilities,* 26, 167-174.

Taşçı, A. İ. (2010). *Cinsel Eğitim*. İstanbul: İz

Tekinarslan, İ. Ç ve Eratay, E. (2013). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ergenlik dönemine uyum sürecinde ebeveyn davranışlarının incelenmesi. *E-Journal o New Word Sciences Academy,* 8 (3), 363-374.

Tepper M. (2001). Becoming sexually able: Education to Help Youth with Disabilities. *Siecus Report,* 29(3), 1-6.

Trawick-Swith, J. (2013*). Erken çocukluk döneminde gelişim (Çok kültürlü bir bakış açısı)*. (Çev. Ed. B.Akman). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Tuğrul, B. Ve Artan, İ.(2001). Çocukların Cinsel Eğitimi İle İlgili Anne Görüşlerinin İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,20:* 141 – 149

Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2004). *Çocuğun Cinsel Eğitimi. Anne Ben Nasıl Doğdum?*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Webb, B. J., Miller, S. P., Pierce, T. B., Strawser, S., ; Jones, W. P. (2004). Effects of Social Skills instruction for high-functioningadoles cents with Autism Spectrum Disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities,* 19(1), 53–62.

Whirter, J. M., Voltan-Acar, N. (1998). *Çocukla İletişim*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Woods SP, Lovejoy DW, Ball JD, (2002). Neuropsychological characteristics of adults with ADHD: A comprehensive review of inital studies. *Clinical Psychology,* 16 (1):12-30.

World Health Organization, (2017). Adolescent Development. 22.02.2020 tarihindeHttp://Www.Who.İnt/Maternal_Child_Adolescent/Topics/Adolescence/Dev/En/ sitesinden alınmıştır.

Yavuzer, H. (2002). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun ilk Altı Yılı.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H.((2012). *Çocuk Psikolojisi*(34. Basım). İstanbul. Remzi Kitabevi.

Yektaoğlu-Tomgüsehan, T. (2018). *Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilerin Cinsel İstismara Karşı Korunma Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı, Lefkoşa.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, M. (2011). Cinsel Eğitimde Kütüphanelerin Rolü. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 25 (1), 8-34.

Yurdakul, A. (1999). Engelli Ergenler ve Cinsel Eğitim. *İlk Işık Dergisi*,1:1.

Zihinsel Özürlüler Aile Eğitim Rehberi. (2007). *Zihinsel Özürlüler Aile Eğitim Rehberi*.Ankara: TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Ek- 1

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : İÖD.0.00-006-19/E.8303 24 Aralık 2019

Konu : Ölçme - Değerlendirme Çalışması Hk.

Sayın Leyla BARTİN

Müdürlüğümüze bağlı Özel Eğitim Kurumlarındaki öğrenci velilerine uygulamak istediğiniz ***"Cinsel Bilgiler Eğitimi"*** konulu çalışması, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş yapılan inceleme sonucunda;

- Tüm bireyi tanıma tekniklerinde, bilimsel araştırmalarda ve psikolojik hizmetlerde olduğu gibi; gizlilik ve gönüllülük ilkelerine dayalı olarak çalışma yapılması gerekmektedir.
- Çalışmaya katılan tüm katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmalıdır.
- Çalışmaya katılacak olan velilere, çalışmanın amacı ve uygulama süreçleri hakkında detaylı bir biçimde bilgilendirilmelidir.
- Araştırma sonuçlarına ilişkin geri bildirimler; ailelere ve öğrencilere, psikolojik tanıya veya etiketlemeye karşılık gelmeyecek şekilde iletilmelidir.

Çalışma uygulanmadan önce **okul müdürlükleri ile temas kurulması ve yukarıda belirtilen hususların yerine getirilmesi koşuluyla uygun görülmüştür.**

Çalışma tamamlandıktan sonra da sonuçların Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne iletilmesinin yasa gereği olduğunu bildirir, gereğini saygı ile rica ederim.

e-imzalıdır
Hakkı BAŞARI
Müdür

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası 'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Şht. Mehmet Hasan Tuna Sokak. No.5 Yenişehir 99010 LEFKOŞA
Tel: 2286893
Faks: 2287158

Bilgi için:Funda BİSTAN
Sekreter

Ek-2

Ebeveyn Anket Formu

Değerli Ebeveynler;

Bu çalışmada özel gereksinimli çocuklara sahip siz değerli ebeveynlerin **Cinsel Bilgiler Eğitimi** konusundaki görüşlerinizi almak için hazırlanmıştır. Aşağıdaki yer alan formda demografik bilgilerinize ilişkin sorular ve özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimine yönelik sorular yer almaktadır. Formda size uygun gelen cevabı işaretleyiniz. Boş bırakılan yerleri doldurunuz. Herhangi bir yerde isminiz yayınlanmayacaktır. Vereceğiniz cevaplarda samimiyetiniz, soruları doğru yanıtladığınız; göstermiş olduğunuz sabır ve anlayıştan dolayı teşekkür ederim.

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi
Leyla BARTİN
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çağla GÜR
İletişim: 0548 832 3884

BÖLÜM I.
Demografik Bilgilere İlişkin Sorular:

1.Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek	**6.Çocuğunuzun yaşı nedir?** **……..**
2.Yaşınız: ( ) 20-25 ( ) 26-30 ( ) 31-3 ( ) 36-40 ( ) 40 ve üzeri	**7. Çocuğunuzun cinsiyeti:** ( ) Kız ( ) Erkek
3.Mesleğiniz (açıkça yazılacak) **…….....**	**8.Çalışma durumunuz?** a)Çalışıyor b)Çalışmıyor
4.Kaç çocuğunuz var? **……..**	**9.Ailenizin toplam gelir seviyesini işaretleyiniz.** a) 0-2000 d) 5001 ve üzeri b) 2001-4000 c) 4001-5000
5. Eğitim Durumunuz: a. Okur-Yazar b. İlkokul mezunu c.Ortaokul mezunu d. Lise mezunu e.Üniversite Mezunu	**10. Çocuğunuzun yetersizlik durumunu belirtiniz?** a.Zihin Yetersizliği b.Otizim Spektrum Bozukluğu c.İşitme Yetersizliği d.Görme Yetersizliği e.Öğrenme Güçlüğü f.Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu g. Down Sendromlu h.Diğer..... ..... (Varsa belirtiniz)

BÖLÜM II:
Cinsel Eğitime İlişkin Sorular

11.Özel gereksinimli çocuklara cinsel eğitim ne zaman verilmeye başlamalıdır? a.Bilmiyorum b.0-3 yaş c.3-6 yaş d.İlkokul yıllarında e.Lise yıllarında f.Yetişkinlikte g.Evlenince	**14.Cinsel konularla ilgili olarak çocuğunuza bilgi vermek için onun sormasını beklermisiniz?** a.Bilgi vermek için soru sormasını beklemem b.Bilgi vermek için soru sormasını beklerim
12.Özel gereksinimli çocuklar cinsel bilgileri ilk olarak kimden almalıdır? a.Anne-Baba b.Doktor c.Öğretmen d.Arkadaşları e.Diğer: ..... (Varsa belirtiniz)	**15.Çocuğunuzun cinsel konularla sorularını cevaplarken neler hissediyorsunuz?** a. Utanma/Heyecan b.Rahatlık Doğallık c.Bilmiyorum d.Diğer : .... (Varsa belirtiniz)
13.Özel gereksinimli çocuklar için cinsel eğitim gerekli midir? a.Evet b.Hayır	**16.Özel gereksinimli çocukların cinsel bilgiler eğitimlerinde hangi konuların yer alması gerektiğini işaretleyiniz. <u>Birden fazla işaretleyebilirsiniz.</u>** a)Cinsel organlar b)Gebelik ve doğum c)Gebelikten korunma yöntemleri d)Ergenlikteki ruhsal ve bedensel değişimler e)Toplumsal yapı(aile, evlilik, ilişkiler) f)Cinsel yolla bulaşan hastalıklar g)Cinsel istismar(taciz, tecavüz)

EK-3

Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Eğitimine Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Özel gereksinimli çocuğunuza cinsel konularla ilgili bilgilerini anne-babası dışındaki kişilerden alması konusunda neler düşünüyorsunuz?

2.Özel gereksinimli çocuklara "cinsel eğitim" verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?

3. Özel gereksinimli çocuğunuza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet farklılığı konusunu nasıl anlatırsınız?

4. Özel gereksinimli çocuğunuzun cinsellik ile ilgili soruları karşısında;
4.a.Ne hissedersiniz?

4.b. Nasıl bir tutum sergilersiniz?

4.c. Ne zorluklar yaşarsınız?

5.Özel gereksinimli çocuklarınızın bedensel değişimleri ile ilgili neler paylaşırsınız?

6. Özel gereksinimli çocuklara verilen cinsel eğitim ile normal gelişim gösteren çocuklara verilen cinsel eğitim aynı mıdır? Evet ise Neden? Hayır ise Neden?